

Львівський національний університет імені Івана Франка
Факультет управління фінансами та бізнесу

Кафедра фінансового менеджменту

КРУГЛИЙ СТІЛ
«Трансформація податкової
політики – досвід ЄС для
України»

Круглий стіл студентського наукового гуртка

«Податковий простір»

Львів - 2025

ОРГАНІЗАЦІЙНИЙ КОМІТЕТ КРУГЛОГО СТОЛУ

Керівник комітету:

в.о. завідувача кафедри фінансового менеджменту Львівського національного університету ім. І. Франка к.е.н., доц. **Західна О.Р.**

Члени комітету:

д.е.н., проф. **Ватаманюк - Зелінська У.З.**, професор кафедри фінансового менеджменту,
к.е.н., доц. **Сич О.А.**, доцент кафедри фінансового менеджменту,
к.е.н., доц. **Петик Л.О.**, доцент кафедри фінансового менеджменту,
к.е.н., доц. **Ясіновська І.Ф.**, доцент кафедри фінансового менеджменту.

Трансформація податкової політики – досвід ЄС для України. Круглий стіл студентського наукового гуртка «Податковий простір». 14 жовтня 2025 р. [матеріали]; за ред. Сич О.А. Львів. ЛНУ, 2025. 74с.

До збірника увійшли доповіді студентів, підготовані під керівництвом науковців та практиків факультету управління фінансами та бізнесу, кафедри фінансового менеджменту, які відображають результати наукових досліджень процесів реформування податкової політики в умовах воєнного стану та ризиків фінансової системи в цілому, викликаних російською агресією.

Збірник призначений для студентів, викладачів, аспірантів та широкого кола науковців, які займаються дослідженням проблем функціонування податкової та фінансової системи України в кризових умовах воєнного стану.

© Колектив авторів, 2025

ЗМІСТ

Автор	Тема Доповіді	Сторінка
<i>Антосюк В. Р.</i>	<i>Вплив податкової політики ЄС на формування системи управлінського обліку в Україні</i>	5
<i>Блакита В.В.</i>	<i>Податкові стимули для інноваційної діяльності</i>	7
<i>Бурлаченко Д. С.</i>	<i>Роль митної політики у формуванні податкових надходжень до бюджету України</i>	9
<i>Бурлаченко Д. С.</i>	<i>Електронні сервіси податкової служби як важіль підвищення прозорості та довіри платників податків</i>	11
<i>Ванцура С.О.</i>	<i>Податкова політика України під час воєнного стану</i>	14
<i>Ванцура С.О.</i>	<i>Досвід країн ЄС податкового стимулювання підприємництва</i>	17
<i>Гавриляк Н. Б.</i>	<i>Податкове планування в умовах бюджетування</i>	19
<i>Галун В. І.</i>	<i>Використання штучного інтелекту в податковому бюджетуванні</i>	21
<i>Гальчук Х. А.</i>	<i>Податкове навантаження як об'єкт управлінського аналізу: європейські підходи та українські реалії</i>	22
<i>Габрильчук Я.А.</i>	<i>Податкова амністія як інструмент детінізації економіки</i>	24
<i>Габрильчук Я.А.</i>	<i>Вплив податкового навантаження на рівень тінізації економіки</i>	26
<i>Гарбіч С.Т.</i>	<i>Податкові ризики інвесторів в Україні та шляхи їх мінімізації</i>	27
<i>Гарбіч С.Т.</i>	<i>Цифрові податки: міжнародні практики та перспективи впровадження в Україні</i>	30
<i>Денисюк Я.В.</i>	<i>Податкова культура в країнах ЄС: як довіра формує фінансову дисципліну</i>	32
<i>Денисюк Я.В.</i>	<i>Податкові наслідки факторингових операцій для підприємств</i>	35
<i>Задорожна І.</i>	<i>Формування податкової політики України в контексті євроінтеграційних процесів: міжнародний досвід і можливості адаптації</i>	38
<i>Козік М. Р.</i>	<i>Податкова культура як фактор економічної інтеграції України до ЄС</i>	40
<i>Козік М. Р.</i>	<i>Європейський підхід до справедливого оподаткування: досвід для України</i>	42
<i>Кочіш Т.Р.</i>	<i>Вплив податкової політики на формування системи управлінського обліку України в умовах євроінтеграційних процесів</i>	44
<i>Кочіш Т.Р.</i>	<i>Електронне оподаткування як інструмент підвищення прозорості фінансової системи</i>	47

<i>Кравець Я. І.</i>	<i>Цифрові трансформації податкової політики: ефективність і прозорість на прикладі ЄС</i>	<i>49</i>
<i>Кризина Ф.Л.</i>	<i>Вплив цифрових сервісів на розвиток податкових відносин в Україні</i>	<i>51</i>
<i>Легуцька Х. С.</i>	<i>Роль фінансових технологій (FinTech) у підвищенні ефективності податкового адміністрування</i>	<i>54</i>
<i>Лучин М. Я.</i>	<i>Європейський досвід боротьби з ухиленням від сплати податків</i>	<i>57</i>
<i>Панчишин І.О.</i>	<i>Актуальні проблеми фінансування діяльності підприємств в умовах війни</i>	<i>59</i>
<i>Сидор М. Р.</i>	<i>Адаптація податку на додану вартість (ПДВ) в Україні до Директив ЄС: виклики та фіскальні наслідки</i>	<i>61</i>
<i>Тарарук Н.О.</i>	<i>Актуальні проблеми банківського кредитування юридичних осіб в Україні</i>	<i>63</i>
<i>Ткачук А.В.</i>	<i>Вплив зовнішнього середовища на фінансово - економічні результати банків</i>	<i>65</i>
<i>Фальчик С.В.</i>	<i>ОВДП як джерело фінансування бюджетного дефіциту</i>	<i>69</i>
<i>Холост А.В.</i>	<i>Роль міжнародної фінансової допомоги та кредитів Міжнародного валютного фонду у стабілізації українського фінансового ринку</i>	<i>71</i>

Антосюк В. Р.
Науковий керівник: к.е.н., доц. Гринчишин Я. М.
Львівський національний університет імені Івана Франка

ВПЛИВ ПОДАТКОВОЇ ПОЛІТИКИ ЄС НА ФОРМУВАННЯ СИСТЕМИ УПРАВЛІНСЬКОГО ОБЛІКУ В УКРАЇНІ

Сучасний етап розвитку української економіки характеризується активними процесами євроінтеграції, що зумовлює необхідність гармонізації податкової політики та облікових систем із європейськими стандартами. Податкова політика будь-якого підприємства, що здійснює свою діяльність в рамках національної економіки, базується на нормах і положеннях чинного податкового законодавства.

На практиці реалізація податкової політики (процеси обчислення і сплати податків) забезпечується сукупністю імперативних положень стосовно бухгалтерського обліку, а також визначених підприємством самостійно деяких методів обліку з дотриманням норм податкового права. Реалізація структурних елементів власної податкової політики вітчизняними підприємствами в багатьох випадках спрямовується на мінімізацію податкових платежів, що сприяє збільшенню його фінансових ресурсів [1].

Податкова політика Європейського Союзу спрямована на забезпечення прозорості фінансової інформації, зменшення податкових ризиків і запровадження єдиних підходів до звітності. Зasadні принципи організації податкової політики в країнах ЄС базуються на дотриманні двох компонентів – прямого і непрямого оподаткування. Перша складова організації національної фіскальної політики залишається виключною відповідальністю держав - членів, а друга визначається впливом податків на вільний рух товарів і свободу надання послуг на єдиному ринку. При цьому Договір про функціонування ЄС (TEU) не виокремлює податкову політику як окремий напрям, проте вона розглядається однією з найважливіших складових як внутрішньої, так і зовнішньої політики Європейського Союзу [1].

Управлінський облік у країнах ЄС виконує не лише функцію внутрішнього контролю, а й слугує важливим інструментом податкового планування та стратегічного управління. Він забезпечує формування інформаційно - аналітичної підсистеми управління підприємством, яка охоплює збір, накопичення, обробку, аналіз та передачу внутрішнім користувачам важливої для цілей управління підприємством фінансову й не фінансову інформацію для прийняття обґрунтованих управлінських рішень щодо організації, контролінгу та планування ефективної діяльності.

Наприклад, опитування «Tax Policies in the European Union Survey», проведене Європейською комісією, є аналітичним дослідженням, яке оцінює ефективність податкових систем країн - членів ЄС, ступінь їх гармонізації та вплив на економічну стабільність і розвиток бізнесу, аналізує рівень прозорості оподаткування, податкове навантаження на підприємства, системи податкових стимулів і практику цифровізації адміністрування. Отримані результати свідчать, що ЄС дотримується системного підходу до формування податкової політики, заснованої на принципах справедливості, передбачуваності та відкритості. Така політика сприяє підвищенню довіри бізнесу до держави, зниженню рівня ухилення від сплати податків і створенню сприятливих умов для розвитку управлінського обліку та фінансової аналітики підприємств [2].

В Україні, у процесі адаптації до європейських норм, управлінський облік поступово трансформується в бік більшої інтеграції з податковим обліком. Особливої актуальності набуває впровадження цифрових технологій обліку, автоматизації розрахунків і аналітичних інструментів для оцінки податкових ризиків. Щоб досягти цих цілей, крім першочергового навчання персоналу, що здійснює бухгалтерсько - облікову та управлінську діяльність, передусім варто сформулювати якісне, доцільне, достатнє, систематичне, адресне та оперативне інформаційне забезпечення управлінського

обліку. При цьому воно має відповідати специфіці діяльності підприємства та узгоджуватися зі загальною бухгалтерською інформаційною системою підприємства [3].

Разом із тим, з огляду на нестабільність та непрогнозованість соціально - економічних процесів в Україні у воєнних умовах, потрібно, щоб збір, обробка та аналіз показників господарської діяльності були оперативними та доступними як для внутрішніх, так і зовнішніх користувачів. Забезпечити це можна шляхом застосування цифрових інструментів обліку, зокрема: електронних таблиць; блокчейнів; хмарних технологій; комп'ютерних та мобільні програми обліку й звітності; штучного інтелекту, який застосовують при створення звітності, контролі, аудиту, податкового адміністрування, формування цифрових платформ на основі накопичення і систематизації економічної та неекономічної інформації. Таким чином можна досягти оперативності збору та систематизації даних за обліковими подіями і записами та надходження первинних документів до користувачів інформації [3, с.3].

В контексті цього, можна звернути увагу на результати дослідження стану бізнесу в Україні в грудні 2024 року. На основі представлених даних видно, що високі податки та збори, які становлять близько 26,4% серед ключових перешкод для розвитку бізнесу в Україні у 2024 році, не є найвагомим чинником, однак мають істотний вплив на формування та ефективність системи управлінського обліку. Високе податкове навантаження змушує підприємства ретельно аналізувати витрати, оптимізувати фінансові ресурси та шукати шляхи легальної податкової оптимізації [4].

Найбільш поширеними проблемами у взаємовідносинах підприємств із органами влади залишались блокування податкових накладних (25,6%) та відмова від бронювання працівників під час призову (26,4%). Значна частка респондентів також вказала на затримки з логістикою на кордоні (14%), тиск з боку регуляторних і фіскальних органів (11,8%) та зловживання владними повноваженнями (8–12%). Такі показники свідчать, що, попри спроби держави спростити податкове адміністрування, система податкових відносин залишається складною, а контрольні механізми – надмірними. Це створює додаткове навантаження на бухгалтерські служби підприємств і ускладнює ведення ефективного управлінського обліку [4].

Постійні перевірки бізнесу, блокування податкових документів та бюрократичні бар'єри змушують підприємства витратити значні ресурси на забезпечення відповідності вимогам законодавства, що знижує їхню аналітичну та стратегічну ефективність. В умовах таких обмежень управлінський облік втрачає частину своєї ролі як інструмента прогнозування і планування, перетворюючись на механізм контролю та реагування на регуляторні ризики.

Досвід Європейського Союзу показує, що стабільна і прозора податкова політика, заснована на принципах довіри між державою і бізнесом, створює умови для розвитку сучасних управлінських систем. Тому гармонізація української податкової практики з європейськими стандартами, зменшення адміністративного тиску та цифровізація взаємодії з фіскальними органами є ключовими кроками для підвищення ефективності управлінського обліку та стійкості підприємницького середовища.

Список використаних джерел:

1. Данілов О. С. Податкові зміни в контексті євроінтеграційних процесів України та їх вплив на бухгалтерський облік. *Економіка та суспільство*. 2024. № 61. URL: <https://doi.org/10.32782/2524-0072/2024-61-60> (дата звернення: 12.10.25)
2. European Commission. *Tax policies in the European Union survey. Taxation and Customs Union*. 2020. URL: https://taxation-customs.ec.europa.eu/tax-policies-european-union-survey_e (дата звернення: 12.10.25)
3. Крачок Л. І. Управлінський облік у підприємствах України в умовах сучасних викликів. *Економіка та суспільство*. 2024. № 63. <https://doi.org/10.32782/2524-0072/2024-63-56> (дата звернення: 12.10.25)

Блакита В.В.

Науковий керівник: к.е.н., доц. Сич О.А.

Львівський національний університет імені Івана Франка

ПОДАТКОВІ СТИМУЛИ ДЛЯ ІННОВАЦІЙНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ

Податкові стимули для інноваційної діяльності є одним із ключових елементів економічної політики України, особливо в умовах війни, коли держава прагне одночасно підтримати бізнес, стимулювати інновації та забезпечити фінансову стійкість. У період воєнного стану податкова система виконує не лише фіскальну, а й стабілізуючу функцію, виступаючи інструментом збереження економічної активності та технологічного потенціалу країни. Як зазначають Мединська Т.В. та Черевата Р.Ю. у своїй праці «Податкове стимулювання інноваційної діяльності в Україні та Польщі в умовах європейського вибору», податкові стимули є непрямим, але ефективним механізмом державної підтримки інновацій, за умови чіткості, узгодженості та стабільності податкового законодавства [1]. Ця теза залишається актуальною й сьогодні, адже стабільність і передбачуваність податкової політики в умовах воєнного стану стають вирішальними для бізнесу.

Після початку повномасштабної війни Україна адаптувала систему оподаткування до нових реалій. У 2022 році ухвалено Закон № 2120 - IX «Про внесення змін до Податкового кодексу України та інших законодавчих актів України щодо дії норм на період дії воєнного стану», який запровадив низку податкових послаблень і спрощень для платників податків. Зокрема, було встановлено тимчасовий мораторій на проведення перевірок, звільнення окремих категорій платників від штрафних санкцій, а також можливість для підприємців перейти на спрощену систему оподаткування зі ставкою 2 % від доходу. Для підприємств, що зазнали руйнувань, передбачено звільнення від ПДВ знищеного майна та подовжено терміни формування податкового кредиту [3]. Такі заходи не є прямими інноваційними стимулами, але вони створюють необхідні умови для збереження підприємницької активності, у тому числі інноваційної.

У 2024 році прийнято Закон № 3813 - IX «Про внесення змін до Податкового кодексу України щодо особливостей податкового адміністрування під час воєнного стану для платників податків з високим рівнем добровільного дотримання податкового законодавства», який встановив особливості податкового адміністрування для платників з високим рівнем добровільного дотримання законодавства. В межах цього режиму запроваджено низку преференцій — зокрема, скорочення строків камеральних перевірок при відшкодуванні ПДВ, звільнення від певних видів контролю, а також спрощене надання податкових консультацій. Цей закон створює основу для формування «клубу білого бізнесу», до якого можуть належати підприємства, що демонструють прозору фінансову звітність і високий рівень довіри до держави [4]. Такі адміністративні стимули під час війни фактично замінюють частину традиційних податкових пільг, адже зменшують бюрократичне навантаження на підприємства, що працюють чесно та інвестують у розвиток.

Попри воєнні виклики, стратегічні цілі держави у сфері інновацій залишаються незмінними. У Стратегії розвитку сфери інноваційної діяльності до 2030 року визначено мету підвищити наукомісткість ВВП із 0,33 % у 2022 році до 0,7 % у 2027 році [5]. Це передбачає вдосконалення системи фінансових і податкових стимулів,

орієнтованих на R&D, технологічні стартапи та високотехнологічні виробництва. Зокрема, розглядається можливість запровадження податкового кредиту на витрати, пов'язані з науково - дослідними роботами, а також використання європейських практик — таких як режими «patent box» для прибутку від інтелектуальної власності. Усе це набуває нового значення — як засобу не лише стимулювання інновацій, а й відновлення економіки після війни.

За даними Державної служби статистики України, структура фінансування інноваційної діяльності залишається майже незмінною: у 2022 році обсяг витрат на інновації становив 329 773,0 тис. грн, з яких 99,8 % покривалося за рахунок власних коштів підприємств. У 2024 році обсяг зріс до 552 627,0 тис. грн, але частка власного фінансування залишилася надзвичайно високою — 98,9 % (табл. 1)[2].

Таблиця 1

Витрати на інновації промислових підприємств (тис. грн)

Рік	Витрати на інновації (тис. грн)	Власні кошти підприємств (тис. грн)	Частка власних коштів (%)
2021	216 715,0	212 373,2	98,0 %
2022	329 773,0	329 116,4	99,8 %
2023	не оприлюднюється (к)	(к)	—
2024	552 627,0	546 760,4	98,9 %

Джерело: складено на основі [2]

Ці показники демонструють, що навіть у період війни основний тягар інноваційного розвитку несуть самі підприємства. Це підтверджує позицію, що податкові стимули мають бути спрямовані на полегшення саме власного фінансування інновацій, зокрема через амортизаційні пільги та відрахування витрат на R&D із бази оподаткування.

Додатковим джерелом стимулювання стали міжнародні програми підтримки. Зокрема, ініціатива EU4Business у 2023–2024 роках надала понад 5,5 млн євро грантової допомоги більш ніж 1 100 малим і середнім підприємствам із інноваційним потенціалом [5]. Хоча ці гранти не є безпосередніми податковими пільгами, вони формують сприятливе фінансове середовище для розвитку інновацій, а в поєднанні з податковими змінами — створюють комплексну систему підтримки підприємництва.

Отже, у 2021–2025 роках податкові стимули для інновацій в Україні зазнали суттєвої трансформації. Вони еволюціонували від теоретичних пропозицій, описаних Мединською та Череватою, до адаптивних, кризових інструментів, покликаних утримати економічну активність і підтримати тих, хто продовжує інвестувати в інновації навіть під час війни. Хоча більшість інноваційного фінансування й надалі здійснюється за рахунок власних коштів підприємств, поступове вдосконалення податкової системи, розширення грантових програм і адаптація європейських практик створюють передумови для того, щоб після завершення війни Україна змогла перейти до сталого, інноваційно орієнтованого економічного зростання.

Список використаних джерел:

1. Мединська Т. В., Черевата Р. Ю. Податкове стимулювання інноваційної діяльності в Україні та Польщі в умовах європейського вибору. *Economy and Society*. 2017. № 13.
2. Витрати на інновації промислових підприємств за джерелами фінансування (2020–2024) / Державна служба статистики України. URL: <https://ukrstat.gov.ua>
3. Про внесення змін до Податкового кодексу України та інших законодавчих актів України щодо дії норм на період дії воєнного стану: Закон України від 08.08.2024 № 2120 - IX. URL: <https://zakon.rada.gov.ua>

4. Про особливості податкового адміністрування під час воєнного стану : Закон України від 18.06.2024 № 3813 - IX. URL: <https://zakon.rada.gov.ua>

5. Про затвердження Стратегії розвитку сфери інноваційної діяльності до 2030 року: постанова Кабінету Міністрів України від 10.07.2019 № 526 - р. URL: <https://zakon.rada.gov.ua>

6. EU4Business — підтримка ММСП у сфері інновацій / Національний інститут стратегічних досліджень. 2024. URL: <https://niss.gov.ua>

Бурлаченко Д. С.

Науковий керівник: к.е.н., доц. Дубик В. Я.

Львівський національний університет імені Івана Франка

РОЛЬ МИТНОЇ ПОЛІТИКИ У ФОРМУВАННІ ПОДАТКОВИХ НАДХОДЖЕНЬ ДО БЮДЖЕТУ УКРАЇНИ

Протягом останніх років Державний бюджет України затверджується з дефіцитом, що вказує на перевищення видаткової частини над дохідною частиною бюджету. В умовах воєнного стану, враховуючи необхідність збільшення видаткової частини через зростання актуальної ролі оборонних витрат, необхідно розглянути питання наповнення дохідної частини бюджету, його фінансування та державного боргу. Особливу увагу в цих умовах потрібно звернути на митні платежі, які є не лише інструментом митної політики, але й важливою складовою податкових надходжень дохідної частини бюджету [1, с. 2].

Відповідно до підпункту 14.1.113 пункту 14.1 статті 14 Податкового кодексу України, митний платіж – це податки, що відповідно до цього Кодексу або митного законодавства справляються під час переміщення або у зв'язку з переміщенням товарів через митний кордон України та контроль за справлянням яких покладено на контролюючі органи. Зокрема, відповідно до пункту 27 статті 4 Митного кодексу України, до митних платежів відносяться:

- мито;
- акцизний податок із ввезених на митну територію України підакцизних товарів (продукції);
- податок на додану вартість із ввезених на митну територію України товарів (продукції) [2].

Для того, аби узагальнити роль митної політики у формуванні податкових надходжень до бюджету України, проаналізуємо показники митних платежів та їх частку у державному бюджеті (табл. 1).

Таблиця 1

Показники митних платежів до Державного бюджету України протягом 2020 - 2024 років, млн грн

Показники	2020	2021	2022	2023	2024
Мито (ввізне)	30 203,2	36 854,8	23 311,3	39 628,0	47 592,4
Акцизний податок	57 846,8	79 582,8	41 653,7	74 762,6	105 200,8
Податок на додану вартість	274 113,5	380 714,3	253 052,9	366 158,0	466 127,5
Разом	362 163,5	497 151,9	318 017,9	480 548,6	618 920,7

Джерело: складено на основі [3].

Як можна побачити із даних поданих у таблиці 1, показники всіх митних платежів у період з 2020 до 2021 року показали гарну тенденцію збільшення. Зокрема, ввізне мито збільшилося на 6 651,6 млн грн, тобто, говорячи у відсотках на 22,02%. Акцизний податок із ввезених на митну територію України підакцизних товарів збільшився на 37,58%, а податок на додану вартість із ввезених на митну територію України товарів зазнав зростання на 38,89%. У 2022 році через повномасштабне вторгнення Росії на

територію України, всі показники митних платежів до Державного бюджету України зазнали спаду. Зокрема, у загальному сума митних платежів зменшилися на 179 134 млн грн, або говорячи у відсотках – 36,03%. Також, важливо зазначити, що як наслідок військового стану, на зменшення показників митних платежів у 2022 році на третину у порівнянні з 2021 роком вплинули і особливості створення пільгових та спрощених умов ввезення товарів на митну територію України.

Однак, не зважаючи на складну ситуацію, економіка України змогла адаптуватися до викликів реалій та продовжила розвиватися. Зокрема, у 2023 році абсолютно всі показники зазнали зростання у порівнянні з 2022 роком, а ввізне мито навіть перевищило показники періоду до повномасштабної війни на 2 773,2 млн грн. Загальні ж показники митних платежів до Державного бюджету України збільшилися на 51,11% у порівнянні з 2022 роком.

Говорячи про 2024 рік, то тут важливо зазначити що знову спостерігається тенденція до зростання всіх показників. Ба більше, абсолютно кожен показник зміг перевищити показники 2021 року, що знову говорить нам про позитивну динаміку. У 2024 році митні платежі зросли на 138 372,1 млн грн, або ж говорячи у відсотках – на 28,79%. Тому, враховуючи такі показники, можна спрогнозувати, що у 2025 році показники митних платежів до Державного бюджету України повинні знову зазнати зростання.

Надалі доречним буде розглянути складову митних платежів у податкових надходженнях до бюджету, а також у загальному їхню частку у доходах Державного бюджету України (табл. 2).

Таблиця 2

Складові митних платежів у доходах Державного бюджету України за 2020 - 2024 роки, млн грн

Показники	2020	2021	2022	2023	2024
Доходи Державного бюджету України	1 076 016,6	1 296 852,9	1 787 395,6	2 671 997,9	3 122 713,3
	із них:				
Митні платежі (частка у доходах бюджету)	362 163,5 (33,66%)	497 151,9 (38,34%)	318 017,9 (17,79%)	480 548,6 (17,98%)	618 920,7 (19,82%)
Податкові надходження	851 115,6	1 107 090,8	949 764,3	1 203 544,0	1 647 189,6
	із них:				
Митні платежі (частка у податкових надходженнях)	362 163,5 (42,55%)	497 151,9 (44,91%)	318 017,9 (33,48%)	480 548,6 (39,93%)	618 920,7 (37,57%)

Джерело: складено на основі [3].

У період до повномасштабного вторгнення ситуація з часткою митних платежів у доходах бюджету та податкових надходженнях супроводжувалась тенденцією до збільшення – збільшувались доходи Державного бюджету, податкові надходження до бюджету також збільшувались, ну і відповідно частка митних платежів також збільшувалась. У 2022 році, незважаючи на важку ситуацію, доходи Державного бюджету України зазнали зростання, однак податкові надходження зменшилися на 157 362,5 млн грн, а разом з тим і частка митних платежів у структурі бюджету України. Зокрема, якщо у 2021 році частка митних платежів у доходах бюджету становила трішки більше за 1/3, то вже у 2022 році це показник у відсотковому співвідношенні зменшився удвічі і почав становити 1/6 у структурі доходів Державного бюджету України. Зменшилася відповідно і їхня частка у податкових надходженнях – з 44,91% у 2021 році до 33,48% у 2022 році.

Далі у 2023 та 2024 роках часта митних платежів у доходах бюджету не зазнала суттєвих змін. Зокрема, у 2023 році частка зросла лише на 0,19%, а у 2024 – на 1,84%. Якщо ж говорити про частку митних платежів у структурі податкових надходжень, то тут ситуація є не стабільною. У 2023 році ми можемо спостерігати збільшення частки митних платежів на 6,48% у порівнянні з 2022 роком. Однак, вже у 2024 році, не зважаючи на зростання абсолютно всіх показників, частка митних платежів у структурі податкових надходжень до Державного бюджету України зазнала знову спаду на 2,36%. Така ситуація могла виникнути через зростання інших податків чи зборів до бюджету України, а також через збільшення пільг з митних платежів для оборонної продукції, електромобілів тощо.

На основі проведеного аналізу можна спрогнозувати, що у 2025 році митні платежі до Державного бюджету України будуть зростати. Можна очікувати підвищення надходжень за всіма основними складовими – ввізним митом, акцизним податком, а також податком на додану вартість.

У висновках доцільно сказати, що митні платежі посідають вагоме місце у структурі податкових надходжень до Державного бюджету України, адже вони забезпечують значну частину дохідної частини бюджету та виступають важливим інструментом реалізації державної митної політики. Їх динаміка безпосередньо залежить від зовнішньоекономічної активності, обсягів імпорту, митного тарифного регулювання та економічної ситуації в країні. Аналіз за 2020–2024 роки показує, що попри складні воєнні умови, митні надходження демонструють тенденцію до зростання, що свідчить про адаптивність національної економіки та ефективність роботи митних органів у складних умовах.

На сьогодні державні органи працюють над покращенням митної системи України. Збалансована митна політика сприятиме не лише стабільному надходженню коштів до бюджету, а й розвитку зовнішньоекономічних зв'язків, залученню інвестицій і відновленню економіки України в післявоєнний період. Таким чином, митні платежі залишаються одним із найважливіших чинників фінансової стійкості та соціально - економічного розвитку держави.

Список використаних джерел:

- 1. Легкоступ І. І., Сاینчук Н. В., Соколюк М. В. Митні платежі як складова формування дохідної частини Державного бюджету України в умовах воєнного стану. Економіка та суспільство. 2023. №52. С. 1 - 6. URL: <https://doi.org/10.32782/2524-0072/2023-52-43> (дата звернення: 12.10.2025);*
- 2. Митний кодекс України : Документ 4495 - VI : Редакція від 04.10.2025р. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/4495-17#Text> (дата звернення: 12.10.2025);*
- 3. Державний веб - портал бюджету для громадян. Бюджет. Доходи. URL: <https://openbudget.gov.ua/national-budget/incomes> (дата звернення: 12.10.2025).*

Бурлаченко Д. С.

Науковий керівник: д.е.н., проф. Назаркевич І. Б.

Львівський національний університет імені Івана Франка

ЕЛЕКТРОННІ СЕРВІСИ ПОДАТКОВОЇ СЛУЖБИ ЯК ВАЖІЛЬ ПІДВИЩЕННЯ ПРОЗОРСТІ ТА ДОВІРИ ПЛАТНИКІВ ПОДАТКІВ

У сучасних умовах цифрової трансформації державного управління важливу роль відіграє впровадження електронних сервісів у діяльність податкових органів. Електронні сервіси Державної податкової служби спрямовані на спрощення взаємодії між державою та платниками податків, забезпечення оперативності, зручності та

прозорості податкових процедур. Вони дозволяють зменшити ризики корупційних проявів і підвищити рівень довіри громадян до податкової системи.

Державна податкова служба України (надалі ДПС) підтримує всі проекти щодо побудови цифрової держави. Одним з пріоритетних напрямків роботи ДПС є діджиталізація та удосконалення ІТ - технологій у сфері надання адміністративних послуг. Сучасні онлайн - сервіси ДПС дозволяють отримати необхідну інформацію, довідки, консультації, подати податкову та іншу звітність без особистих візитів до контролюючих органів [1].

У загальному, впровадження електронного обміну даними між платниками податків та державними фінансовими органами, зокрема ДПС, значно покращило якість обслуговування та довіру клієнтів до податкової системи, тому доречним буде зазначити основні електронні сервіси, що надаються платникам податків (табл. 1).

Таблиця 1

Характеристика основних електронних сервісів, що надаються платникам податків

№	Е - сервіс	Коротка характеристика
1	Загально - доступний інформаційно - довідковий ресурс	Інформаційний ресурс, який надає змогу одночасного використання як платниками, так і працівниками структурних підрозділів ДІС з метою сприяння отримання уніфікованих відповідей у будь - який час та зручний спосіб
2	Інформація з реєстрів	Єдиний реєстр індивідуальних податкових консультацій; Дані реєстру платників ПДВ; Пошук фіскального чека; Пошук марки акцизного
3	Електронна звітність	Програмне забезпечення для формування звітності до Пенсійного Фонду України, Державної служби статистики України, Державної податкової служби України, а також накладання електронного цифрового підпису та шифрування електронних документів
4	Інтерактивна податкова карта України	Призначена для надання актуальної податкової інформації щодо агрегованих показників у частині сплачених сум податкових платежів, нарахованих податкових зобов'язань, сум податкового боргу, надміру сплачених сум та суми платежів, які сплачені та будуть нараховані у наступних періодах
5	Електронний кабінет платника	Інформаційно - телекомунікаційна система, що забезпечує платниками податків та державними органами прав та обов'язків, визначених Податковим Кодексом України, в електронному вигляді
6	Сервіс «Пульс»	Призначений для прийняття звернень платників податків щодо неправомірних дій або бездіяльності працівників податкової служби, а також про можливі корупційні дії з їхнього боку
7	Мобільний застосунок «Моя податкова»	Безкоштовний мобільний застосунок, створений Державною податковою службою України, щоб забезпечити громадянам простий і зручний інструмент для отримання електронних сервісів податкової служби

Джерело: складено на основі [2, с. 65 - 68].

На вебпорталі ДПС, вхід до якого можна здійснити за посиланням <https://tax.gov.ua/> функціонує багато різних електронних сервісів, які можуть бути

корисними для користувачів. Такими сервісами є: електронний кабінет, інформація з реєстрів, електронна звітність, декларування громадян, реєстр форм електронних документів (перелік сервісних запитів) як для фізичних так і для юридичних осіб, податкова карта України тощо.

Електронний кабінет є найпопулярнішим електронним сервісом Державної податкової служби України. Він пропонує понад 130 сервісів, які дозволяють суб'єктам господарювання та громадянам отримувати податкові послуги, не виходячи з дому, в режимі онлайн. Сервіс безкоштовний, працює цілодобово через мережу Internet та не потребує встановлення додаткового програмного забезпечення [3].

Говорячи більш широко, Е - кабінет має відкриту та приватну частини. До прикладу, за допомогою відкритої частини електронного кабінету користувачам доступні такі сервіси як: контакти та адреси діючих центрів обслуговування платників, новини оподаткування та роботи ДПС, єдиний реєстр індивідуальних податкових консультацій, перегляд інформації з загальнодоступних реєстрів (реєстр страхувальників, платників ПДВ, платників єдиного податку) та багато інших.

У приватній частині Електронного кабінету платники можуть:

- подавати податкову та іншу звітність;
- переглядати та друкувати раніше подану звітність;
- сплачувати податки та єдиний внесок;
- надсилати заяви та запити;
- здійснювати реєстрацію податкових, акцизних накладних та розрахунків коригування до них;
- листуватись з ДПС тощо [1].

Робота у приватній частині Електронного кабінету відбувається після проходження користувачем електронної ідентифікації онлайн в один із наступних способів:

- з використанням кваліфікованого електронного підпису, отриманого у будь - якого Кваліфікованого надавача електронних довірчих послуг;
- через Інтегровану систему електронної ідентифікації – id.gov.ua (MobileID та BankID);
- за допомогою Дія Підпису;
- за допомогою «хмарного» кваліфікованого електронного підпису [3].

Мобільний застосунок «Моя податкова» – це офіційний цифровий інструмент Державної податкової служби України, доступний безкоштовно на платформах Android та iOS. Застосунок має на меті спростити і прискорити взаємодію громадян і фізичних осіб - підприємців з податковими органами: дозволяє отримувати адміністративні послуги, подавати заяви й декларації, контролювати свої податкові зобов'язання, перевіряти стан розрахунків з бюджетом, інформацію про доходи, реєстраційні дані.

Для використання всіх функцій «Моя податкова» потрібна електронна ідентифікація – через кваліфікований електронний підпис чи його «хмарну» версію. Частина менш чутливих сервісів, наприклад, пошук акцизної марки чи фіскального чека – доступні без ідентифікації. Інтерфейс організовано в кілька ключових розділів – «Мої дані», «Послуги», «Повідомлення», «Реєстри», через які користувач може: перевірити інформацію про себе, реєстраційні дані, податкову історію, надсилати листи до ДПС, подавати заяви на зміну даних, подавати декларації, зокрема для отримання податкової знижки чи сплати єдиного податку, а також сплачувати податки.

Ключовим важелем підвищення прозорості є надання платникам податків повного та оперативного доступу до їхньої податкової історії та поточного стану розрахунків з бюджетом. Автоматизація процесів мінімізує вплив людського фактора,

зменшує ризики корупції та забезпечує фіксацію всіх дій у системі. Електронні сервіси дають змогу платнику відстежувати статус своїх звернень, бачити результати перевірок і отримувати офіційні повідомлення без посередників. Такі механізми відкритості зміцнюють підзвітність податкових органів і демонструють справедливість держави.

Довіра до податкової служби зміцнюється завдяки підвищенню зручності, ефективності та справедливості податкового адміністрування. Забезпечення цілодобового доступу до сервісів, автоматичне заповнення деяких форм на основі наявних даних та моментальне підтвердження операцій створюють позитивний досвід взаємодії. Через електронні сервіси громадяни можуть швидко отримувати інформацію про свої зобов'язання, контролювати сплату податків і вести комунікацію з ДПС без необхідності особистого відвідування установ. Така зручність підвищує рівень добровільної податкової дисципліни та формує позитивне ставлення до фіскальних органів. Крім того, надійне технічне та правове забезпечення захисту персональних даних в електронних системах є критично важливим для формування відчуття безпеки та довіри.

Таким чином, електронні сервіси податкової служби є не лише технічним інструментом, а й соціальною інновацією, що сприяє підвищенню прозорості, відповідальності та взаємної довіри. Вони допомагають побудувати відкриту податкову систему, де платник бачить результати власної участі, а держава демонструє чесність і ефективність у своїй роботі.

Список використаних джерел:

1. Ковальський В. Електронні сервіси ДПС. *Юридичний вісник України*. 2024. URL: <https://yvu.com.ua/elektronni-servisy-dps/> (дата звернення: 11.10.2025);
2. Ситник Н. С., Назаркевич І. Б., Мищишин О. Я. *Діджиталізація у фінансах: навч. посіб.* Львів : ЛНУ імені Івана Франка, 2025. 287 с. URL: <https://financial.lnu.edu.ua/wp-content/uploads/2025/06/Posibnyk-Didzhytalizatsiia-u-finansakh.pdf> (дата звернення: 11.10.2025);
3. *Офіційний сайт : Державна податкова служба України*. URL: <https://tax.gov.ua/> (дата звернення: 11.10.2025).

Ванцура С.О.

Науковий керівник: к.е.н, доц. Сич О.А.,

Львівський національний університет імені Івана Франка

ПОДАТКОВА ПОЛІТИКА УКРАЇНИ ПІД ЧАС ВОЄННОГО СТАНУ

Повномасштабне вторгнення РФ спричинило кризу публічних фінансів України: руйнування підприємств, втрата територій, міграція населення та падіння економічної активності збільшили видатки та дефіцит бюджету. Міжнародна допомога тимчасово стабілізувала ситуацію, але уряд запровадив гнучкі антикризові заходи.

У 2022–2023 роках податкова політика передбачала релокацію підприємств, полегшене адміністрування податків та пільги для малого бізнесу, що підтримало економіку та стримало тіньову діяльність. Деякі ініціативи, як звільнення від митних платежів на авто, призвели до втрат і були частково скасовані. У 2023 році введено територіальні пільги для постраждалих регіонів, скасовано єдиний податок 2%, відновлено перевірки та штрафи. Після 2023 року ліберальний режим скасовано, загальна кількість ФОП залишалася стабільною [1]. У 2024 році було зареєстровано понад 74 тисячі нових ФОПів, що на 33,6% більше, ніж за перший квартал 2023 року (рис.1). Це свідчить про відновлення підприємницької активності після кризових періодів.

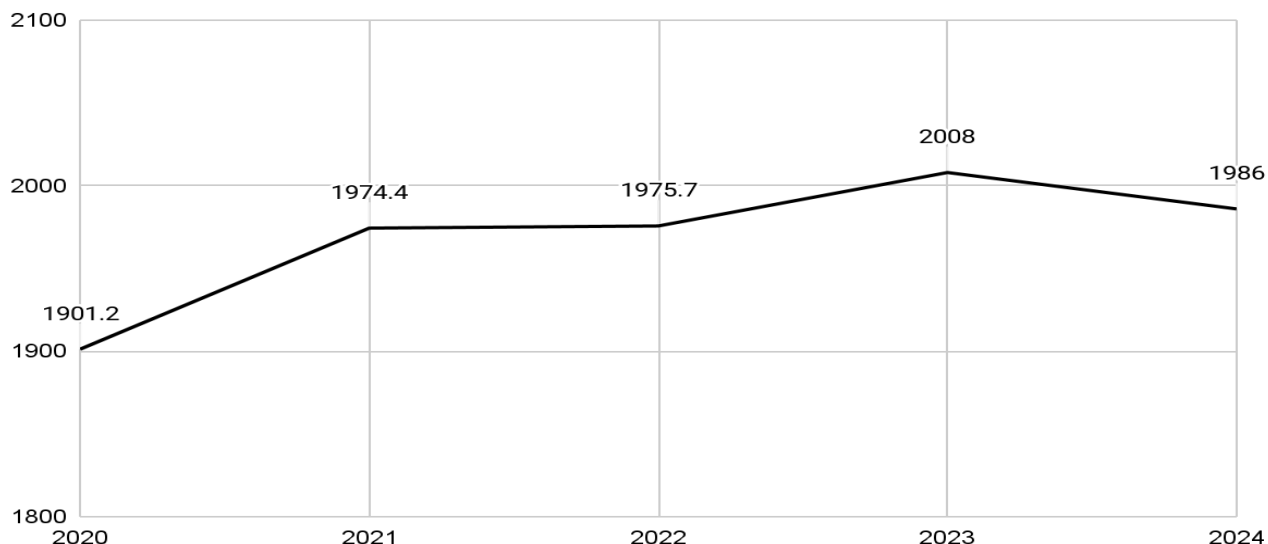

Рис. 1. Кількість ФОП, які перебувають на обліку в органах ДПС України у 2020 - 2024 рр., тис. осіб

**Джерело: побудовано за даними [2]*

Експансійні заходи податкової політики під час війни сприяли відновленню економічного зростання в Україні: у 2023 році ВВП зріс на 5,3% після падіння на 29,1% у 2022 році. Приріст податкових надходжень у 2023 році склав 26,7%, що значно перевищило темпи зростання економіки, частково завдяки інфляційному податку та девальвації гривні.

Ліберальні податкові новації та міжнародна фінансова допомога змінили структуру доходів бюджету: частка податкових надходжень знизилась у 2022–2023 рр. у 1,6–1,8 раза, але повернення довоєнних норм у 2023 році відновило податки як основне джерело бюджету. У 2024 року їхня частка перевищила 67,6%, і очікувалось подальше зростання у 2025–2026 рр., хоча затяжний характер війни та проблеми енергетичного сектору можуть стримувати цей процес. У 2025 році надходження до державного бюджету зросли на 24,6% порівняно з попереднім роком, досягнувши 949,8 млрд грн. Основними джерелами надходжень стали податок на додану вартість, податок на доходи фізичних осіб та акцизний податок.

Важливим фактором стало детінізування окремих сегментів економіки, зокрема ринку грального бізнесу: бюджетні надходження зросли з 0,2 млрд грн у 2021 році до понад 12 млрд грн у 2023 році [2]. Також відновлення довоєнної моделі оподаткування супроводжувалось контролем над тіншовими сегментами економіки та узгодженням податкової політики з МВФ.

З метою стабілізації бюджету уряд збільшив військовий збір з 1,5% до 5% та запровадив умови для бронювання зарплати у розмірі 20 тис. грн. Це дозволило зібрати додаткові кошти для фінансування сектору безпеки та оборони. У 2025 році уряд схвалив зміни до Держбюджету - 2025, спрямовані на збільшення фінансування сектору безпеки й оборони України.

Податкова політика України під час війни поєднувала гнучкі антикризові заходи для підтримки бізнесу, збереження виробництва та трудових ресурсів із поступовим відновленням стабільної системи оподаткування [3]. Ліберальні новації допомогли адаптувати економіку до воєнних умов, проте частина з них призвела до значних бюджетних втрат. Після 2023 року уряд повернувся до довоєнної моделі, фокусуючись на збільшенні бюджетних надходжень, контролі над тіншовими сегментами та виконанні міжнародних зобов'язань.

Незважаючи на позитивні тенденції, існують виклики, зокрема поглиблення кризової ситуації в енергетичному секторі через ракетні атаки та руйнування генеруючих потужностей. Крім того, відзначається необхідність реформування органів фіскального контролю та впровадження цифрових технологій для зменшення суб'єктивного впливу в адмініструванні податків. Водночас, зволікання з проведенням реформи митного та податкового контролю та проблеми з автоматизованою системою моніторингу відповідності податкових накладних критеріям оцінки ступеня ризиків залишаються актуальними. Загалом, відновлення податкової політики та фіскальної стабільності в умовах війни є важливим кроком для підтримки економічного розвитку та забезпечення фінансування державних потреб.

Однак для досягнення стійкого прогресу необхідно продовжувати реформи в податковій сфері, зокрема в напрямку цифровізації та підвищення прозорості адміністрування податків. Перехід до "комплаєнс - менеджменту" на основі сплати податків та рівня зарплат викликає недовіру бізнесу до реформ податкової системи. Вдосконалення податкової політики в середньостроковій перспективі залежить від взаємодії України з міжнародними фінансовими інституціями, передусім МВФ [4]. Хоча Бюджетна декларація на 2025–2027 рр. не передбачає радикальних змін, наприкінці 2024 року уряд підвищив ставки ПДВ та військового збору для нарощування бюджетних доходів. Експерти оцінюють потенційний приріст у 250–280 млрд грн, але одночасно це може гальмувати економічне відновлення, збільшувати корупційні схеми та тінізацію економіки. Збільшення податкового тиску на фонд оплати праці та споживчі процеси знижує активність бізнесу і стимулює тінізацію зарплат. Тому короткострокові заходи повинні поєднуватися з системними реформами, що підвищують ефективність адміністрування, прозорість і цифровізацію податкових відносин.

Перспективними напрямками є:

- реформування оподаткування прибутку підприємств (впровадження податку на виведений капітал);
- розвиток екологічного оподаткування за європейськими стандартами;
- підвищення ефективності податків на доходи та майно як інструментів стимулювання економічної активності [5].

Подальша стабільність податкової політики має забезпечити прискорене післявоєнне відновлення економіки, інтеграцію до ЄС та підтримку співпраці з міжнародними фінансовими партнерами, зокрема через реалізацію програм МВФ та Плану розвитку на 2024–2027 рр. Це сприятиме економічному зростанню та покращенню податкового клімату в Україні.

Список використаних джерел:

1. *Галабурда А. С. Податкова політика в умовах воєнного стану. Економічний вісник університету. 2022. Вип. 54. С. 123–130.*
2. *Публічний звіт ДПС за 2022 - 2024 роки. Державна податкова служба України. URL: [https://tax.gov.ua/diyalnist - /plani - ta - zviti - roboti - /657704.htm](https://tax.gov.ua/diyalnist/-/plani-ta-zviti-roboti-/657704.htm) (дата звернення 06.10.2025).*
3. *Гбур З. Податкова політика України в умовах воєнного стану. Інвестиції: практика та досвід. 2023. № 9. С. 127–132.*
4. *Гетманцев Д. До питання про дотримання принципу стабільності податкового законодавства під час встановлення та скасування податкових пільг в умовах воєнного стану. Право і суспільство. 2022. №4. С. 342–350.*
5. *Дуб А., Мединська Т. Податкова політика в умовах війни та її вплив на формування доходів місцевих бюджетів. Проблеми економіки. 2022. № 4 (54). С. 214–221.*

ДОСВІД КРАЇН ЄС ПОДАТКОВОГО СТИМУЛЮВАННЯ ПІДПРИЄМНИЦТВА

Податкові важелі - це інструменти податкової політики (ставки, пільги, дотації), що впливають на економічну активність підприємств. Високі ставки податку на прибуток можуть стримувати зростання, тому багато країн знижують корпоративне оподаткування [5]. Неокласична теорія вважає, що зменшення податків стимулює розвиток через реінвестування прибутків, тоді як кейнсіанська підкреслює роль державного втручання для стабілізації економіки [4;5].

Водночас у періоди фінансово - економічної нестабільності багато зарубіжних країн, особливо європейських, досить обережно підходять до формування системи податкових пільг. Найефективнішим податковим інструментом стимулювання підприємницької (зокрема інвестиційної) діяльності є податок на прибуток (корпоративний податок). У докризовий період більшість країн ЄС знижували його базову ставку, щоб залучити більші обсяги капіталу. Проте під час погіршення економічної кон'юнктури лише окремі держави ЄС пішли на подальше зниження податкового навантаження: Велика Британія (з 30 до 28%), Люксембург (з 29,6 до 28,6%) і Швеція (з 28 до 26,3%) [2]. Це свідчить про виважений підхід до податкової політики в умовах кризи, коли надмірне скорочення податкових надходжень може поглибити фінансову нестабільність (табл.1).

Таблиця 1

Податкове навантаження у Великій Британії та окремих країнах ЄС

Країна	Ставка податку на додану вартість, %	Ставка податку з доходу фізичних осіб, %	Ставка податку на прибуток, %	Реакція на кризу
Велика Британія	17,5	50	28	зменшення ставки прибутку під час кризи
Люксембург	15	39	28,6	обережне зниження корпоративного податку
Швеція	25	56,4	26,3	помірне зниження ставки під час кризи
Німеччина	19	47,5	29,8	стабільна система, середня ставка
Австрія	20	50	25	стабільна податкова політика
Польща	22	32	19	нижчі ставки, контраст із Західною Європою

**Джерело: побудовано за даними [2;3]*

Наведені дані показують, що європейські країни підходять до податкової політики обережно: частина держав знижувала ставки корпоративного податку під час кризи, інші зберігали стабільні ставки, поєднуючи стимулювання бізнесу з фінансовою стійкістю. Цей контраст підкреслює ефективність різних підходів до податкового стимулювання підприємництва, які розглянемо на прикладі кількох країн ЄС (табл. 2).

У країнах ЄС податкове стимулювання сприяє розвитку малих і середніх підприємств, стартапів та створенню робочих місць. У Великій Британії корпоративна

ставка для малого бізнесу становить 19% із податковими кредитами на НДДКР до 33,35%.

Таблиця 2

Досвід країн світу з податкового стимулювання підприємництва

Велика Британія	Під час кризових періодів країна знижувала ставку корпоративного податку, водночас зберігаючи стабільні податкові умови для малого та середнього бізнесу.
Люксембург	Країна застосовує податкові стимули для інвестицій та підтримки стартапів, забезпечуючи привабливі умови для міжнародного бізнесу.
Швеція	Податкова система зберігає помірні ставки податків під час економічної нестабільності, поєднуючи фінансову стабільність із підтримкою підприємництва через податкові пільги для інноваційних проєктів.
Німеччина	Податкове стимулювання включає різні пільги для малих та середніх підприємств, такі як зниження податку на прибуток та пільги на інвестиції в нові технології.
Австрія	Стабільна податкова політика поєднується з пільгами для бізнесу, що дозволяє підприємцям адаптуватися до економічних змін і стимулює розвиток інновацій.
Польща	Відзначається нижчими податковими ставками порівняно із Західною Європою, що створює сприятливі умови для малого та середнього бізнесу та залучення інвестицій.

**Джерело: побудовано за даними [3]*

Люксембург має ставку близько 24,94% і пільги для стартапів та інвесторів. У Швеції ставка 20,6% із кредитами на НДДКР до 20%. Німеччина застосовує 15% федерального податку плюс місцеві 14–17% із пільгами на інновації. В Австрії ставка 25% із пільгами на НДДКР до 14%, а в Польщі — 19% (для малого бізнесу 9%) із преференціями для стартапів. Усі системи прозорі і стабільні, що підтримує підприємництво та зміцнює бізнес - клімат (табл. 3)[3].

Таблиця 3

Матриця наявності податкових важелів - стимуляторів в податкових системах окремих країн світу

Показники	Велика Британія	Люксем - бург	Швеція	Німеччин а	Австрія	Польща
Корпора - тивна ставка	19%	24,94%	20,6%	15% + місцеві податки (~14 - 17%)	25%	19% (малий бізнес – 9%)
Податкові пільги/ стимули	Податкові кредити на НДДКР до 33,35%, пільги для стартапів і малих підприємств	Пільги для стартапів та інвесторів, підтримка інноваційних компаній	Податкові кредити на НДДКР до 20%, підтримка малих підприємств	Пільги для інноваційних проєктів, гранти та кредити для стартапів	Пільги на НДДКР до 14%, знижки для малих підприємств	Пільги для стартапів та інноваційних проєктів
Прозорість	Прозора	Прозора	Прозора	Прозора	Прозора	Прозора

**Джерело: побудовано за даними [1;2;3]*

Таким чином, у всіх цих країнах податкові механізми спрямовані на підтримку малого бізнесу, стимулювання інновацій і залучення інвестицій. Система є прозорою і стабільною, що створює сприятливі умови для розвитку підприємництва та зміцнення бізнес - клімату.

Дані свідчать, що у всіх досліджених країнах податкові механізми підтримують малий бізнес, стимулюють інновації та інвестиції. Прозора система з пільгами для стартапів і інновацій підвищує інвестиційну привабливість, сприяє технологічному розвитку, створенню робочих місць і зміцненню бізнес - клімату. Досвід Великої Британії, Люксембургу, Швеції, Німеччини, Австрії та Польщі може слугувати орієнтиром для України.

Список використаних джерел:

1. *Державна податкова служба України. Податкова система України: аналітичний огляд.* – Київ, 2021. – 120 с. URL: <https://tax.gov.ua> (дата звернення: 09.10.2025 р.)
2. *Європейська комісія. Taxation and Customs Union. VAT rates applied in the Member States of the European Union.* – Brussels, 2022. – URL: https://ec.europa.eu/taxation_customs (дата звернення: 09.10.2025 р.)
3. *PwC. Paying Taxes 2022: The Global Picture.* – PwC Global, 2022. – 150 p. – URL: <https://www.pwc.com/payingtaxes> (дата звернення: 09.10.2025 р.)
4. *Ковальчук, О., Петренко, І. Податкове стимулювання підприємництва в Україні: теорія і практика.* – Київ: НАН України, 2020. – 156 с.
5. *Шевчук, М. П. Вплив податкових стимулів на розвиток малого та середнього бізнесу в Україні. Фінанси України, 2021, №12, с. 32–39.*

Гавриляк Н. Б.

Науковий керівник: к.е.н., доц. Гринчишин Я. М.

Львівський національний університет імені Івана Франка

ПОДАТКОВЕ ПЛАНУВАННЯ В УМОВАХ БЮДЖЕТУВАННЯ

Однією з ключових складових фінансового менеджменту підприємства є ефективне податкове планування, яке забезпечує оптимізацію податкових зобов'язань, раціональне використання фінансових ресурсів і стабільність господарської діяльності. У процесі бюджетування воно дає змогу своєчасно прогнозувати майбутні податкові платежі, оцінювати потенційні ризики та визначати найдоцільніші напрями розподілу прибутку відповідно до стратегічних цілей підприємства

Податкове планування в умовах бюджетування передбачає цілеспрямоване використання інструментів податкової політики підприємства для досягнення оптимального співвідношення між податковими витратами та фінансовими результатами діяльності. Його сутність полягає не лише у розрахунку поточних податкових зобов'язань, а й у прогнозуванні їх на майбутні періоди з метою ефективного розподілу фінансових ресурсів. Бюджетування податкових платежів виступає ключовим елементом цього процесу, адже забезпечує системне планування усіх видів податків у взаємозв'язку з іншими бюджетами підприємства. Такий підхід дозволяє не лише своєчасно виконувати податкові зобов'язання, але й мінімізувати податкове навантаження шляхом відстрочення платежів або зменшення бази оподаткування, що, у свою чергу, сприяє підвищенню фінансової стійкості та результативності діяльності підприємства [1].

В умовах бюджетування податкове планування набуває особливого значення, адже саме воно забезпечує узгодження податкової політики з фінансовими планами підприємства. Раціональне планування податкових платежів дозволяє не лише своєчасно виконувати податкові зобов'язання, а й ефективно розподіляти грошові

потоки, зберігаючи оборотні кошти для операційної діяльності. Завдяки поєднанню стратегічного та поточного підходів податкове планування в межах бюджетного процесу сприяє підвищенню фінансової стійкості підприємства, запобіганню податковим ризикам та формуванню оптимальної структури оподаткування. Це забезпечує прозорість фінансових рішень, підтримує стабільність грошових потоків і створює умови для розвитку та інвестування за рахунок економії податкових ресурсів [2].

У системі бюджетування податкове планування охоплює низку взаємопов'язаних елементів, серед яких ключовими є податкове прогнозування, аналіз податкового навантаження, оцінка зовнішнього та внутрішнього середовища підприємства, а також формування стратегічних і тактичних цілей. Податкове прогнозування передбачає розроблення алгоритму розрахунку планових показників, який має бути узгодженим і стабільним, що забезпечує достовірність прогнозів та їх відповідність загальній фінансовій стратегії підприємства. Важливу роль у цьому процесі відіграє якість вхідної інформації, яку надають різні структурні підрозділи — бухгалтерія, фінансовий, планово - економічний та виробничий відділи. Саме на основі цих даних формуються обґрунтовані розрахунки податкових платежів, визначаються можливі відхилення між фактичними й плановими показниками та встановлюються причини таких розбіжностей. Податкове планування в системі бюджетування виступає не лише інструментом оптимізації податкових витрат, а й механізмом забезпечення прозорості, узгодженості та ефективності управлінських рішень у фінансово - господарській діяльності підприємства [3].

У сучасних умовах господарювання податкове планування в межах бюджетування виступає не лише засобом оптимізації оподаткування, а й стратегічним інструментом забезпечення конкурентоспроможності підприємства. Воно дозволяє інтегрувати податкові аспекти у загальну фінансову політику, забезпечуючи узгодженість між доходами, витратами та податковими платежами на всіх етапах бюджетного процесу. Ефективне податкове планування сприяє збереженню активів підприємства, покращенню його ліквідності та фінансової гнучкості, що особливо важливо в умовах змін податкового законодавства та економічної нестабільності. Крім того, воно формує основу для прогнозування податкових ризиків і прийняття обґрунтованих управлінських рішень, що дає змогу не лише мінімізувати податкові витрати, а й створити додаткові можливості для інвестицій та розвитку. Податкове планування в умовах бюджетування перетворюється на невід'ємну частину стратегічного управління фінансами підприємства, забезпечуючи баланс між законністю, ефективністю та стабільністю фінансових результатів [4].

Отже, податкове планування в умовах бюджетування є невід'ємною складовою ефективною системою фінансового управління підприємства. Воно забезпечує не лише своєчасне виконання податкових зобов'язань, а й оптимізацію податкового навантаження, що сприяє підвищенню фінансової стійкості та конкурентоспроможності підприємства. Інтеграція податкового планування у процес бюджетування дозволяє узгодити податкову політику з фінансовими й стратегічними цілями, забезпечити раціональний розподіл ресурсів, прогнозування ризиків і прийняття обґрунтованих управлінських рішень. У результаті підприємство отримує можливість не лише мінімізувати витрати, пов'язані з оподаткуванням, але й створити сприятливі умови для розвитку, інвестування та довгострокової фінансової стабільності. Таким чином, податкове планування в системі бюджетування виступає одним із ключових чинників сталого економічного зростання підприємства в сучасному динамічному середовищі.

Список використаних джерел

1. Грабчук І. Л., Лайчук С. М. Податкове планування: особливості організації на підприємстві. Проблеми теорії та методології бухгалтерського обліку, контролю і аналізу. 2017. № 2 (37). С. 30–34.

2. Макаренко А. П., Меліхова Т. О., Меліхов Є. В. Податкове планування на мікрорівні: навчальний посібник для здобувачів ступеня вищої освіти магістра спеціальності 071 «Облік і оподаткування» освітньо - професійної програми «Облік, аналіз, контроль в управлінні підприємством». Запоріжжя : ЗНУ, 2025. 273 с.

3. Дошак О. Податкове планування на підприємстві. Поняття, актуальність, проблематика. Цифрова економіка та економічна безпека. 2024. № 6 (15). С. 389–394.

4. Перерва П., Лега О., Яловега Л. Податкове планування як інструмент системи управління підприємством. Вісник Полтавського державного аграрного університету. Серія «Економіка, управління та фінанси». 2024. № 1. С. 58 - 62.

Галун В. І.

Науковий керівник: к.е.н., доц. Гринчишин Я. М.
Львівський національний університет імені Івана Франка

ВИКОРИСТАННЯ ШТУЧНОГО ІНТЕЛЕКТУ В ПОДАТКОВОМУ БЮДЖЕТУВАННІ

У сучасних умовах цифрової трансформації економіки штучний інтелект (ШІ) стає одним із ключових інструментів підвищення ефективності фінансового управління, зокрема процесів податкового бюджетування. Використання технологій ШІ дозволяє автоматизувати аналіз податкових даних, прогнозувати майбутні податкові зобов'язання, виявляти ризики ухилення від сплати податків і формувати оптимальні стратегії податкового планування. Це сприяє зменшенню людського фактору, підвищенню точності розрахунків і прозорості фінансових процесів підприємства.

Використання штучного інтелекту у податковому бюджетуванні сприяє підвищенню ефективності фінансового управління та прозорості звітності. Автоматизовані системи на основі ШІ забезпечують формування податкових і фінансових звітів у режимі реального часу, що дозволяє оперативно приймати управлінські рішення. Завдяки цифровізації податкових процесів держава впроваджує нові сервіси й електронні послуги, які роблять податкове адміністрування зручнішим, швидшим і менш залежним від людського фактору. Технології штучного інтелекту автоматизують розрахунки податків, застосовують актуальні норми законодавства та формують точні податкові декларації, що мінімізує ризик помилок і підвищує ефективність податкового планування [1].

Штучний інтелект у податковому бюджетуванні забезпечує автоматизацію рутинних операцій, підвищує точність фінансових розрахунків і сприяє швидкому обробленню великих обсягів податкової інформації. Технології машинного навчання та аналітики даних дозволяють мінімізувати ризики помилок, своєчасно прогнозувати податкові надходження й забезпечувати відповідність чинному законодавству. Інтеграція ШІ у фінансово - бюджетні процеси дає змогу скоротити час на підготовку звітності, посилити контроль за податковими потоками та підвищити прозорість адміністрування податків. Сучасне програмне забезпечення, зокрема Xero, Sage, QuickBooks, BlackLine, Workday та інші, демонструє ефективність ШІ у формуванні фінансових прогнозів, автоматичному оновленні податкових норм і генеруванні звітів у режимі реального часу. Водночас упровадження таких технологій супроводжується низкою викликів — від необхідності захисту конфіденційних даних і значних витрат на цифрову трансформацію до потреби нормативного врегулювання використання ШІ у сфері податкового адміністрування. Затверджена у 2022 році Концепція розвитку штучного інтелекту в Україні визначає стратегічні напрями розвитку цієї технології до 2030 року, серед яких важливе місце посідає створення умов для її безпечної інтеграції у фінансову систему держави, зокрема у процеси податкового планування та бюджетування [2].

Попри численні переваги впровадження штучного інтелекту, малий бізнес стикається з низкою труднощів при його застосуванні у процесах податкового бюджетування. Складність алгоритмів і недостатнє розуміння принципів їх роботи часто викликають недовіру до рекомендацій, які формуються системами ШІ. Підприємці можуть не мати достатніх технічних знань для оцінювання достовірності аналітичних висновків, що призводить до обережності або навіть відмови від використання таких рішень для податкової оптимізації. Крім того, інтеграція інтелектуальних систем у податковий документообіг потребує значних фінансових витрат, часу та модернізації інфраструктури, що є суттєвим бар'єром для малого бізнесу. Важливими залишаються питання конфіденційності даних і дотримання нормативних вимог, особливо у галузях із підвищеним рівнем регулювання. Водночас, із розвитком технологій інструменти штучного інтелекту стають доступнішими, дозволяючи малим підприємствам автоматизувати складання звітності, зменшувати ризики помилок і підвищувати точність прогнозів податкових надходжень. Використання алгоритмів машинного навчання, оброблення природної мови (NLP) та бізнес - аналітики (BI) відкриває можливості для глибокого аналізу фінансових даних, виявлення тенденцій і прийняття більш обґрунтованих управлінських рішень у сфері податкового планування [3].

Отже, використання штучного інтелекту у податковому бюджетуванні є важливим чинником підвищення ефективності фінансового управління та цифрової трансформації податкової системи. Інтелектуальні технології сприяють автоматизації облікових і звітних процесів, зменшенню людського фактору, підвищенню точності розрахунків і своєчасності прийняття управлінських рішень. Водночас для забезпечення повноцінної інтеграції ШІ у сферу податкового адміністрування необхідно вдосконалити нормативно - правову базу, гарантувати захист конфіденційних даних і підготувати кваліфіковані кадри, здатні працювати з сучасними аналітичними інструментами.

Список використаних джерел:

1. Правдюк М. В., Філіпов Р. В. Сучасні аспекти застосування штучного інтелекту в управлінському обліку. *Наука і техніка сьогодні*. 2024. № 2 (30). С. 415 - 427.

2. Костенко Ю. О., Лайчук С. М., Косташ, Т. В. Використання штучного інтелекту для оптимізації процесів обліку та звітності в українських компаніях. *Актуальні питання економічних наук*. 2025. № 8.

3. Шаповалова А., Кузьменко, О., Прокопова О. Роль штучного інтелекту в оптимізації оподаткування та звітності в малому бізнесі. *Економіка та суспільство*. 2024. № 62.

Гальчук Х. А.

Науковий керівник: к.е.н., доц. Гринчишин Я. М.

Львівський національний університет імені Івана Франка

ПОДАТКОВЕ НАВАНТАЖЕННЯ ЯК ОБ'ЄКТ УПРАВЛІНСЬКОГО АНАЛІЗУ: ЄВРОПЕЙСЬКІ ПІДХОДИ ТА УКРАЇНСЬКІ РЕАЛІЇ

Податкове навантаження (ПН) — це комплексний показник, що відображає обсяг обов'язкових платежів до бюджету у відношенні до бази (зазвичай ВВП) та служить індикатором фіскальної спроможності держави й ефективності податкової політики [1]. У розвинених країнах цей показник широко застосовується як інструмент управлінського аналізу: він допомагає оцінити, наскільки податки відповідають економічному потенціалу, чи не створюють значних перешкод для росту, та чи

розподілено навантаження справедливо. Наприклад, у базі організації ОЕСР «Tax revenue» позначається як частка доходів від податків до ВВП [2]. У цьому контексті управлінський аналіз ПН охоплює не лише сам рівень податків, а й їх структуру, адміністрування, вплив на економічну активність та соціальну справедливість

Податкове навантаження теоретично розглядається як багатофакторний інструмент: воно має фіскальну функцію (забезпечення доходів), стимулюючий ефект на економічну діяльність, а також розподільчу функцію (через систему податків і пільг). З точки зору управлінського аналізу важливо виділити кілька факторів. По - перше, рівень ПН має бути порівняно конкурентним і не спотворювати економічні рішення (наприклад, інвестиції чи зайнятість). Дослідження показують, що значне підвищення податкових ставок може негативно впливати на економічне зростання. По - друге, структура податкових доходів має бути ефективною: наприклад, у країнах ОЕСР спостерігається тенденція до збільшення долі податків із споживання та соціальних внесків, і зменшення частки податку на доходи фізосіб, що відображає прагнення до зменшення податкових спотворень [3]. По - третє, адміністрування податків, податковий супровід і ступінь ухилення стають критичними елементами управлінського аналізу: навіть при помірному рівні ставок, неефективне адміністрування чи високий рівень ухилення можуть призводити до низьких надходжень і викривлень.

У межах європейських підходів податкове навантаження часто аналізують через показник «податки + внески/ВВП», порівняльно між країнами, з акцентом на базу оподаткування і адміністрування. Наприклад, середнє значення по ОЕСР у 2023 році становило близько 33.9 % ВВП [4]. Теоретично, управлінський аналіз має враховувати не лише цей зведений показник, а й внутрішню динаміку — як змінилися ставки, база, пільги, їх ефект на фіскальну стабільність та стимулювання зростання.

У європейському контексті показник податкових доходів до ВВП демонструє значні коливання між країнами: згідно з даними, у 2023 році показники коливалися від приблизно 17.7 % ВВП до 43.8 % ВВП серед країн - членів ОЕСР. Це вказує на те, що структура економік, рівень розвитку державних фінансів, соціальна структура та адміністрування податків суттєво впливають на ситуацію з ПН. У країнах Європи, зокрема, увага приділяється не лише рівню, але й формі податків: наприклад, податок на споживання (VAT) стає більш важливим, щоб зменшити податкові спотворення, пов'язані з оподаткуванням доходів [3].

Перейшовши до українських реалій, слід зазначити, що показник податкових доходів до ВВП в Україні значно нижчий за середньоєвропейські значення. За даними доступних баз (наприклад, Світового банку) для багатьох країн, податкові доходи (% ВВП) є на рівні, що суттєво нижчий за 30 % і навіть 20 % у деяких роках [5]. Україна, особливо у воєнний та післявоєнний період, стикається з такими викликами: скорочення податкової бази, зростання бюджетних витрат на оборону та відновлення, потреба у скороченні податкових витрат (пільг) та підвищенні ефективності адміністрування. Одні з останніх звітів Міністерства фінансів України визнають необхідність аудиту пільгового оподаткування та покращення системи адміністрування (зокрема цифровізації) для підвищення доходів бюджету. У цьому контексті порівняно з країнами, які мають податок + внески на рівні 30+ % ВВП, Україні ще належить значний простір для підвищення ефективності. На додаток, враховуючи, що економіка України ушкоджена війною, структурні виклики податкової політики стають більш гострими: наприклад, потреба у балансуванні між стимулюванням економіки (зростання) і фіскальною потребою (доходи бюджету).

З огляду на теоретичні засади та аналітичну ситуацію, можна сформулювати такі управлінські рекомендації. По - перше, необхідно створити та публічно оприлюднити реєстр податкових витрат, із оцінкою фіскального ефекту кожної пільги. Це дозволить підвищити прозорість, скоротити неефективні пільги і звільнити бюджетний простір. По - друге, слід активізувати цифровізацію адміністрування податків та розвиток аналітичних систем ризик - менеджменту — приклади країн ОЕСР

показують: модернізація адміністрування дозволяє підвищити добровільну відповідність платників і знизити «податковий розрив». По - третє, варто здійснити структурну оптимізацію податкової системи: зменшити диспропорції між видами податків (наприклад, збільшення частки податку на споживання відносно доходів), що сприятиме більш широкій базі оподаткування і меншому спотворенню економічних стимулів. По - четверте, враховуючи воєнний стан і реконструкцію, потрібно застосовувати тимчасові фіскальні інструменти (наприклад, спеціальні збори чи тимчасові надбавки) у прозорий і планований спосіб, щоби не підірвати довіру платників. Нарешті, для оцінки ефективності реформ має бути впроваджено моніторинг ключових індикаторів: наприклад, «податки/ВВП», «податковий розрив», «частка податків на доходи/споживання», «адміністративні витрати збору».

Податкове навантаження є не лише бухгалтерським чи бюджетним показником, але ключовим об'єктом управлінського аналізу, який дозволяє оцінити, наскільки система оподаткування відповідає цілям зростання, справедливості й фіскальної стійкості. Європейські практики демонструють, що при конкурентному рівні ПН (приблизно 30 - 40 % ВВП) і структурно ефективній системі адміністрування можна поєднувати значні державні доходи та стимулювання економіки. Україна ж наразі має нижчий рівень податкових доходів і значний резерв реформ — задля того, щоби підвищити частку податків/ВВП, оптимізувати бази, цифровізувати адміністрування та зменшити непродуктивні пільги. Реалізація зазначених заходів може сприяти підвищенню доходів бюджету, покращенню інвестиційного клімату та сталому економічному зростанню.

Список використаних джерел

1. Податкове навантаження в Україні: ключові види та їх вплив на бізнес. URL: [https://pravoedelo.ua/podatkove - navantazhennya - v - ukrayini - klyuchovi - vydy - ta - yihvplyv - na - biznes/](https://pravoedelo.ua/podatkove-navantazhennya-v-ukrayini-klyuchovi-vydy-ta-ih-vplyv-na-biznes/) (дата звернення: 10.10.2025)
2. Податкові надходження. URL: <https://www.oecd.org/en/data/indicators/taxrevenue.html> (дата звернення: 10.10.2025)
3. Джерела державних доходів в ОЕСР, 2025 рік. URL: [https://taxfoundation.org/data/all/global/oecd - tax - revenue - by - country/](https://taxfoundation.org/data/all/global/oecd-tax-revenue-by-country/) (дата звернення: 10.10.2025)
4. Статистика доходів 2024. URL: [https://www.oecd.org/en/publications/2024/11/revenue - statistics - 2024_6e88b46e.html](https://www.oecd.org/en/publications/2024/11/revenue-statistics-2024_6e88b46e.html) (дата звернення: 10.10.2025)
5. Податкові надходження (% ВВП). URL: <https://data.worldbank.org/indicator/GC.TAX.TOTL.GD.ZS> (дата звернення: 10.10.2025)

Габрильчук Я.А.

Науковий керівник: к.е.н., доц. Сич О.А.

Львівський національний університет імені Івана Франка

ПОДАТКОВА АМНІСТІЯ ЯК ІНСТРУМЕНТ ДЕТІНІЗАЦІЇ ЕКОНОМІКИ

Податкова амністія — це можливість для громадян і бізнесу «легально вибілити» свої доходи або майно, з яких раніше не були сплачені податки. Іншими словами, держава дає шанс чесно задекларувати активи, сплативши певний відсоток від їх вартості, і при цьому уникнути штрафів чи кримінальної відповідальності. Ідея полягає в тому, щоби повернути приховані гроші в офіційну економіку та збільшити надходження до бюджету.

На сьогодні питання податкової амністії в Україні знову стало актуальним. З одного боку, держава потребує додаткових фінансових ресурсів, особливо в умовах

післявоєнного відновлення. З іншого — значна частина капіталів українців досі знаходиться «в тіні»: у готівці, за кордоном або в криптовалюти. Тому податкова амністія може стати способом вивести ці кошти «на світло» й залучити їх до розвитку економіки [1].

Світовий досвід показує, що результати таких амністій бувають дуже різними. Наприклад, в Аргентині у 2016 році завдяки амністії було виявлено близько 90 млрд доларів прихованих активів, з яких уряд зібрав близько 5,2 млрд доларів податкових надходжень. Частина цих коштів повернулася в банківську систему, а платники стали більш дисциплінованими. Але в інших країнах, навпаки, амністія не принесла очікуваного ефекту, бо люди сприйняли її як «прощення гріхів» і просто чекали на наступну [2].

Для України важливо врахувати ці помилки. Наша податкова амністія 2021 року дала певні результати, але загалом охопила небагато платників. За даними Міністерства фінансів України, станом на 30 грудня 2021 року громадяни задекларували 1,11 млрд грн активів, а сплачено до бюджету 67,4 млн грн збору [3]. Після завершення кампанії, за даними Державної податкової служби, загальна задекларована сума становила 6,2 млрд грн, а сплачений збір — 379,5 млн грн [4].

Головна умова успіху будь-якої амністії — довіра. Люди повинні бути впевнені, що держава не ошукає, а правила не зміняться після того, як вони задекларують своє майно. Крім того, амністія має бути одноразовою і мати чітко визначені терміни. Якщо подібні акції проводити занадто часто, то платники просто перестануть платити податки, очікуючи наступної «поблажки».

Ще одна важлива деталь — справедливість. Було б правильно, щоб умови амністії відрізнялися для простих громадян і великих бізнесменів. Бо якщо вона виглядатиме як «узаконення» капіталів для найбагатших, це лише підірве довіру до держави [5].

Загалом, податкова амністія може стати корисним інструментом детінізації економіки, але тільки якщо її супроводжуватимуть реальні реформи в податковій сфері, прозорість дій влади й посилення фінансового контролю. Без цього вона ризикує стати просто короткочасною акцією, що не дасть системного ефекту.

Отже, амністія — це не магічне рішення, а лише шанс. І від того, наскільки мудро його використає держава, залежить, чи зможе Україна дійсно «вивести економіку з тіні» й зміцнити довіру платників податків.

Список використаних джерел

1. Міністерство фінансів України. Податкова амністія: офіційне роз'яснення та мета проведення. – URL: <https://minfin.gov.ua> (дата звернення: 09.10.2025).
2. Економічна правда. Податкова амністія Зеленського: як працюватиме та хто зможе скористатися. –URL : <https://www.epravda.com.ua/publications/2021/03/09/671724> (дата звернення: 09.10.2025).
3. Міністерство фінансів України. Податкова амністія: в бюджет надійшло 67 мільйонів гривень. –URL: <https://minfin.com.ua/ua/2021/12/30/78224768> (дата звернення: 09.10.2025).
4. Державна податкова служба України. Податкова амністія: українці вже задекларували 6,2 мільярда гривень. – URL: <https://dzi.gov.ua/press-centre/news/podatкова-amnistiya-ukrayintsi-vzhe-zadeklaruvaly-6-2-milyarda> (дата звернення: 09.10.2025).
5. Закон України №1539 - IX від 15 червня 2021 року. Про внесення змін до Податкового кодексу України щодо стимулювання детінізації доходів та підвищення податкової культури громадян через запровадження добровільного декларування. – URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1539-20#Text> (дата звернення: 09.10.2025).

ВПЛИВ ПОДАТКОВОГО НАВАНТАЖЕННЯ НА РІВЕНЬ ТІНІЗАЦІЇ ЕКОНОМІКИ

Тіньова економіка – це не міф і не вигадка, а частина реального життя країни (від «конвертних» зарплат до схем ухилення від податків). Так, за оцінками Міністерства економіки України та Міжнародного валютного фонду, у 2023–2024 роках частка тіньової економіки становила близько 35–40% від ВВП. У 2025 році цей показник наближено такий самий. Це майже половина всієї економічної активності країни. Для порівняння у Польщі цей показник не перевищує 16%, у Литві – 18%, а в Чехії – близько 14% [1].

Однією з причин тіньової економіки є податкове навантаження. Під цим поняттям мається на увазі не лише рівень ставок, а й загальний фіскальний тиск, зокрема податки на прибуток, ПДВ, ПДФО, ЄСВ, акцизи, мита, а також витрати на ведення звітності й перевірки. За даними Міністерства фінансів, загальне навантаження на фонд оплати праці в Україні перевищує 40%, тобто з кожної офіційної зарплати працівник і роботодавець разом сплачують майже половину державі [2]. І хоча податки є основою будь-якого бюджету, у реаліях воєнного часу вони стають для бізнесу дедалі важчим тягарем.

Після початку повномасштабної війни у 2022 році ситуація змінилася кардинально. Держава мусила шукати додаткові джерела фінансування, тому скасувала частину пільг, посилила контроль, активізувала перевірки й зробила ставку на цифровізацію. Було розгорнуто електронні сервіси, такі як е-кабінет платника податків, РРО та е-Акциз. У результаті у 2024–2025 роках доходи бюджету від ПДФО та ПДВ зросли приблизно на 15–20% порівняно з 2023 роком, що підтверджують дані Державної податкової служби та Мінфіну [3]. Це свідчить про покращення збору податків, однак експерти зауважують, що частина цього зростання не є результатом детінізації економіки, а наслідком жорсткішого адміністрування.

Водночас податковий тиск не є єдиною причиною тінізації. Важливим чинником є довіра до держави. У країнах, де громадяни розуміють, на що саме витрачаються їхні податки, рівень тіньової економіки значно нижчий. В Україні ж недовіра до розподілу бюджетних коштів, корупційні скандали й слабка ефективність державних послуг формують відчуття несправедливості. Окремі люди думають, що «якщо держава не чесна зі мною — чому я маю бути чесним із нею?». Це ментальний бар'єр, який не подолати лише зміною ставок або запровадженням електронних систем.

Ще одним проблемним аспектом є складність адміністрування податків. Навіть якщо самі ставки не надто високі, витрати часу й ресурсів на звітність можуть бути значними. За оцінками аналітиків KPMG та організації EasyBusiness, український підприємець витрачає в середньому понад 300 годин на рік, щоб виконати всі податкові вимоги [4]. Для порівняння, у Польщі цей показник становить близько 180 годин, а в Грузії – лише 90. Це означає, що в нас система залишається надто складною. Малий бізнес, який не має окремого бухгалтера чи юриста, просто не витримує такого тиску і переходить у «сіру» зону – частково офіційно, частково готівкою.

Попри труднощі, цифровізація справді допомагає. Впровадження електронних інструментів, відкриття баз даних Державної податкової служби, контроль за РРО та акцизами дали свій ефект. За оцінками Мінекономіки, за останні два роки вдалося скоротити частку тіньової економіки на 2–3% ВВП [5]. Це невеликий, але важливий крок уперед. Проте електронізація працює лише тоді, коли вона робить життя бізнесу простішим, а не створює додаткові бар'єри в цифровій формі.

Міжнародний досвід підтверджує пряму залежність між рівнем податкового навантаження і тінізацією. У країнах Балтії, наприклад, податкова система максимально спрощена: плоскі ставки, мінімум звітності, а прибутковий податок сплачується лише після розподілу дивідендів. Це мотивує бізнес не ховати доходи, а інвестувати їх у розвиток. В Естонії частка тіньової економіки становить лише близько 15% ВВП, що є результатом балансу між ставками, контролем і довірою.

Отже, податкове навантаження безпосередньо впливає на рівень тінізації економіки, але воно не є єдиним фактором. Проблема комплексна та включає і надмірну бюрократію, і низьку довіру до держави, і нестабільність законодавства. Вихід є у створенні чесних правил гри, де платити податки вигідно, а не боляче. Якщо держава пропонує зрозумілу систему, стабільні ставки й якісні державні послуги, бізнес сам виходить із тіні. За прогнозами аналітиків, у разі продовження реформ і спрощення адміністрування реально знизити рівень тіньової економіки до 25–30% ВВП до 2030 року [6]. І тоді податки стануть інструментом розвитку, як це вже давно працює у більшості країн Європи.

Список використаних джерел

1. *Міністерство економіки України. Оцінка рівня тіньової економіки в Україні : аналітичний звіт за 2024 рік. – Київ : Міністерство економіки України, 2024. – 28 с.*
2. *Міністерство фінансів України. Податкове навантаження та структура надходжень до державного бюджету України у 2025 році : статистичний бюлетень. – Київ : Мінфін України, 2025. – 42 с.*
3. *Державна податкова служба України. Оперативні дані щодо надходжень податків за 2024–2025 роки : офіційний звіт. – Київ : ДПС України, 2025. – URL: <https://tax.gov.ua> (дата звернення: 12.10.2025).*
4. *KPMG; EasyBusiness. Tax Administration in Ukraine: Challenges and Comparisons. – Kyiv : KPMG Ukraine, 2023. – 36 p.*
5. *Міністерство економіки України. Вплив цифровізації на зменшення тіньової економіки : аналітична довідка. – Київ : Міністерство економіки України, 2024. – 25 с.*
6. *Київська школа економіки (KSE). Аналітична записка про рівень тіньової економіки та податкове адміністрування в Україні. – Київ : KSE, 2025. – 30 с.*

Гарбіч С.Т.

Науковий керівник: д.е.н., проф., Ватаманюк - Зелінська У. З.

Львівський національний університет імені Івана Франка

ПОДАТКОВІ РИЗИКИ ІНВЕТОРІВ В УКРАЇНІ ТА ШЛЯХИ ЇХ МІНІМІЗАЦІЇ

Податкові ризики є однією з перепон для інвестиційної активності суб'єктів господарської діяльності в Україні, а особливо у період 2023 - 2025 р.р., коли країна знаходиться в умовах дії воєнного стану, макроекономічної нестабільності та трансформації міжнародного податкового середовища. 2023 р. став піковим періодом для залучення прямих іноземних інвестицій, після чого у 2024 р. обсяг прямих іноземних інвестицій (ПІІ) в Україну становив 3 329 млрд. доларів США, причому значна частка - реінвестиції доходів (реінвестування від чистого прибутку інвесторів) [1]. З іншого боку, навіть за умов спаду інноваційної активності, рівень інвестиційних вкладень залишається вищим, ніж у 2022 р., що демонструє певну стабілізацію інтересу іноземних компаній до українського ринку. Це свідчить про збереження довіри до потенціалу країни та готовність інвесторів діяти у середньостроковій перспективі, очікуючи на покращення макроекономічних умов. За період з 2022 - 2024 р.р. сукупний

приплив прямих іноземних інвестицій становив 8,7 млрд доларів США (рис. 1). Водночас слід зауважити, що дані за 2025 р. є частковими, оскільки рік ще не завершився, тому фактичні показники можуть змінитися за підсумками року.

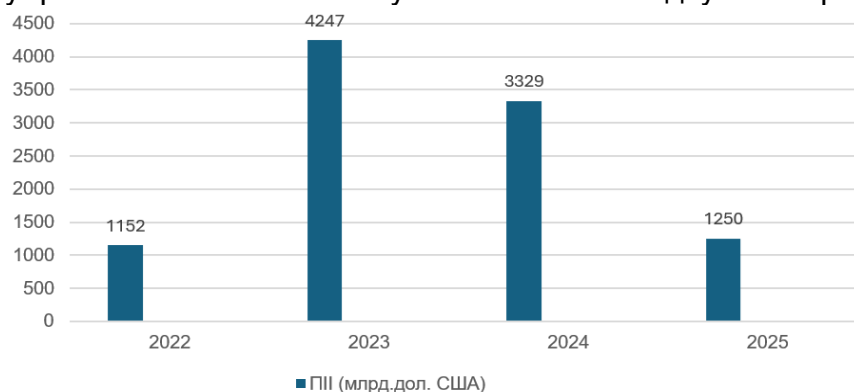

Рис.1 Динаміка прямих іноземних інвестицій в Україну за 2022 - (I півріччя) 2025 рр.

Джерело: складено автором за даними [1]

Інвестори зіштовхуються з правовою невизначеністю: норми податкового законодавства змінюються часто й інколи без достатніх перехідних положень, що дає контролюючим органам простір для ретроактивного (зворотного) застосування закону або суб'єктивного тлумачення правил. При цьому навіть формальні порушення можуть стати приводом для масштабних перевірок або штрафів. Також важливим ризиком для інвесторів є трансферне ціноутворення - ситуація, коли компанії, що працюють у різних країнах, продають товари або послуги всередині своїх груп за власними цінами. Через це податкові органи різних держав можуть по-різному оцінювати, де саме був отриманий прибуток і хто має сплатити податок. У результаті великі міжнародні компанії нерідко потрапляють у своєрідне "перетягування каната" між законодавствами різних країн: одна держава вимагає більше податку, інша - менше, а сам бізнес опиняється під подвійним контролем. Цю проблему намагаються вирішити міжнародні ініціативи Організації економічного співробітництва та розвитку (ОЕСР), зокрема проекти BEPS (щодо боротьби з розмиванням бази оподаткування та виведення прибутку з - під оподаткування) і Pillar Two (встановлення мінімального глобального податку для транснаціональних корпорацій). Україна поступово адаптує своє законодавство до цих стандартів, але процес ще не завершений, тому інвестори стикаються з неоднозначністю підходів і високими ризиками подвійного оподаткування. Суттєвий виклик, коли інвестиції, формально подані як іноземні, насправді контролюються резидентами. За офіційними даними, у період 2010–2024 років невелика, але помітна частка ПІІ припадала на такі операції [3].

Україна зараз стоїть перед завданням одночасно впровадити правила ЄС, зокрема директиви ATAD (Європейська директива щодо протидії ухиленню від оподаткування), і міжнародні стандарти ОЕСР, які стосуються оподаткування транснаціональних компаній. Для цього необхідно зробити дорожню карту з чіткими етапами впровадження, яка буде обговорюватися публічно.

Важливо розвивати електронні сервіси Державної податкової служби України, щоб бізнес міг швидко отримувати офіційні тлумачення податкових правил, узгоджувати свою позицію з податковою без зайвих бюрократичних процедур і не піддаватися суб'єктивному тиску контролерів.

Спори з ДПС зараз часто тягнуться роками, інколи навіть десятиліттями, через суди. Щоб уникнути таких процесів, потрібно впроваджувати альтернативні способи вирішення конфліктів. Це може бути медіація, коли нейтральна сторона допомагає бізнесу і податковій службі домовитися, ADR (Європейська угода про міжнародне дорожнє перевезення небезпечних вантажів) - різні методи швидкого врегулювання

спорів без суду, або прискорений арбітраж, де арбітр швидко ухвалює обов'язкове для сторін рішення. Завдяки цьому конфлікти можна вирішувати швидко, справедливо і без великих витрат часу та ресурсів. Для залучення великих інвестицій варто використовувати стабілізаційні обмеження в контрактах. Це означає, що базові правила оподаткування, які стосуються інвестиційної діяльності, залишатимуться незмінними протягом певного часу, що дає бізнесу впевненість і передбачуваність.

Не менш важливою є міжнародна співпраця. Платформа Advantage Ukraine вже пропонує більше 500 інвестиційних проектів і допомагає інвесторам розуміти переваги та умови вкладення грошей в Україні. Крім того, міжнародна технічна допомога від ЄС, ОЕСР та донорських програм може допомогти модернізувати податкову систему, та автоматизувати процеси.

Таким чином, головна мета модернізації податкової системи - створити прозору, передбачувану та сучасну податкову систему, яка захищає бізнес, зменшує ризики та відповідає міжнародним стандартам [5].

Державні реформи відіграють важливу роль у формуванні сприятливого бізнес - клімату та залученні інвестицій в Україну. Останніми роками країна здійснила низку кроків для покращення умов ведення бізнесу, зниження ризиків і підвищення привабливості для іноземних та місцевих компаній. Зокрема:

1. Спрощення реєстрації бізнесу. Це одна з вагомих реформ в Україні. Впровадження електронних систем реєстрації та створення єдиного вікна для подання документів суттєво скоротили час і витрати на відкриття нового бізнесу.
2. Поліпшення правового середовища. Україна ухвалила низку законодавчих змін, спрямованих на поліпшення правового середовища та захист прав інвесторів.
3. Впровадження заходів для боротьби з корупцією, а також проводяться податкові реформи, спрямовані на зниження податкового тягаря.

Якщо ці заходи будуть реалізовані послідовно й відкрито, Україна зможе перетворити податкові ризики з руйнівної сили на керовані виклики. Інвестори отримають змогу планувати проекти з більшим ступенем впевненості, а податкова система стане не джерелом невизначеності, а інструментом розвитку. Україна здатна стати країною стабільних інвестицій лише тоді, коли правова база буде передбачуваною, а механізми захисту - ефективними навіть для суб'єктів господарської діяльності.

Список використаних джерел

1. Міністерство фінансів України. Індикатори іноземних інвестицій в Україну у 2024 році. URL: <https://index.minfin.com.ua/ua/economy/fdi/2024/>
2. VoxUkraine. Приплив ПІІ під час війни: динаміка, структура та драйвери. URL: [https://voxukraine.org/pryplyv - pii - pid - chas - vijny - dynamika - struktura - ta - drajvery](https://voxukraine.org/pryplyv-pii-pid-chas-vijny-dynamika-struktura-ta-drajvery)
3. Національний банк України. Оцінка обсягів прямих іноземних інвестицій, у яких кінцевим контролюючим інвестором є резидент (round - tripping) за 2010–2024 роки. URL: <https://bank.gov.ua/ua/news/all/otsinka - obsyagiv - pryamih - inozemnih - investitsiy - v - yakih - kintsevim - kontrolyuyuchim - investorem - ye - rezident - round - tripping - za - 2010 ->
4. GMK Center. Інвестклімат в Україні очікувано погіршується у 2025 році. URL: <https://gmk.center/ua/posts/investklimat - v - ukraini - ochikuvano - pohirshuietsia - u - 2025 - rotsi>
5. Економічна правда. Який обсяг прямих іноземних інвестицій в Україну за 2024 рік. URL: <https://epravda.com.ua/finances/yakiy - obsyag - pryamih - inozemnih - investitsiy - v - ukrainu - za - 2024 - rik - 805083>

Гарбіч С.Т.
Науковий керівник: д.е.н., проф., Назаркевич І.Б.
Львівський національний університет імені Івана Франка

ЦИФРОВІ ПОДАТКИ: МІЖНАРОДНІ ПРАКТИКИ ТА ПЕРСПЕКТИВИ ВПРОВАДЖЕННЯ В УКРАЇНІ

З появою і стрімким розвитком цифрової економіки стає дедалі очевиднішим, що традиційні підходи до оподаткування прибутків і послуг втрачають свою здатність охоплювати нові бізнес - моделі. Висока мобільність капіталів, відсутність чіткої географічної прив'язки до користувача та зростання ролі платформ змушують держави шукати нові способи забезпечити справедливість фіскального навантаження. У цьому контексті цифрові податки постають не як альтернативний шлях, а як вимушений інструмент адаптації податкової політики до реалій 21 століття.

Перш за все, міжнародний досвід показує: успіх введення цифрових податків значною мірою залежить від того, чи вдалося державі гармонізувати національні ініціативи з багатосторонніми рішеннями. Наприклад, у багатьох країнах Європи були прийняті спеціальні податки на цифрові послуги, орієнтовані на оборот (навіть якщо тимчасово), як засіб захисту бюджету від втрат через глобальні платформи. Такі рішення часто пов'язані з ризиком опору з боку інших країн або компаній, які намагаються уникнути сплати податків через шахрайство. Тому ініціативи Організації економічного співробітництва та розвитку, зокрема підходи Pillar One і Pillar Two (дві головні ініціативи, розроблені міжнародною організацією ОЕСР (OECD), щоб оновити правила оподаткування найбільших міжнародних компаній), спрямовані на узгодження правил оподаткування прибутків міжнародних платформ і запровадження єдиного мінімального податку. Це розглядається як спроба зробити податкову систему більш узгодженою та зменшити кількість суперечок між країнами. У 2023 році ОЕСР офіційно затвердив глобальні рамки для Pillar Two, намагаючись забезпечити мінімальний податок на прибуток на рівні 15%. Це, зокрема, стосується і цифрових компаній, таких як Google, Facebook та інші міжнародні платформи [2].

У випадку України важливо враховувати кілька ключових обставин. По - перше, держава перебуває в процесі відбудови економіки й інфраструктури, тому потребує стабільних надходжень, але водночас не може створити надмірно агресивні податки, які налякають інвесторів. По - друге, адміністративний ресурс податкової служби обмежений - впровадження цифрових податків передбачає наявність уже розвинених ІТ - систем, автоматизованих обмінів інформацією, аналітичного потенціалу для ідентифікації доходів платформ та контролю над трансакціями. По - третє, Україна має податкові й угодні зобов'язання з багатьма країнами (включаючи угоди про уникнення подвійного оподаткування), тому будь - яка національна ініціатива повинна бути ретельно скоординована, аби не спричинити суперечності чи ризику реалізації.

Водночас існує кілька проблем, які треба вирішити на початкових етапах. Теоретично, якщо податок на цифрові послуги встановити занадто високим, платформи можуть переробити моделі виведення доходів у інші юрисдикції або збільшити тарифи для користувачів - тобто частину податкового навантаження несе кінцевий споживач або малий бізнес. Також може виникнути подвійне оподаткування, якщо доходи платформ вже обкладаються корпоративним податком в країні її реєстрації, а держави споживачів вводять додаткові цифрові податки [3]. Ще один із викликів - розподіл відповідальності: яка інстанція розроблятиме правила (міністерство фінансів, податкова служба, регулятори цифрових платформ) і хто опікуватиметься контролем. Також для дотримання соціальної справедливості необхідно не допустити, щоб нові податкові навантаження непомітно обтяжували також і дрібних користувачів чи підприємців.

Щоб мінімізувати ці ризики, необхідно: спершу розгорнути пілотні моделі цифрового податку, орієнтовані на найбільш помітні платформи чи категорії послуг, скласти прозорі критерії (наприклад, мінімальний поріг доходу або кількість користувачів в Україні) та забезпечити перехідний період із пільгами чи відстрочками. Паралельно потрібно інвестувати в модернізацію податкової інфраструктури, а саме: автоматизовані системи аналізу транзакцій, обмін інформацією з іншими країнами, алгоритми виявлення схем ухилення. Особливо важливо передбачити механізми захисту малого і середнього бізнесу (наприклад, виключення певних обсягів доходу або застосування нижчої ставки).

Переваги такого підходу - підвищення податкової справедливості (прибутки платформ, які працюють із українськими користувачами, нарешті частково оподатковуватимуться), збільшення бюджетних надходжень у довгостроковій перспективі, а також утворення прозорої системи, що стимулює легальність економічної активності в цифровому сегменті. З недоліків це: ризик тимчасового зменшення інвестицій у цифрові проекти, юридичні конфлікти із країнами, де зареєстровані платформи, а також необхідність значних інвестицій у податкову адміністрацію. Але ризики можна суттєво зменшити, якщо діяти поетапно та з урахуванням міжнародних рамок.

Україна вже зробила реальний крок уперед у впровадженні «цифрових податків» — Закон України від 4 грудня 2024 року № 4113 - IX «Про внесення змін до Податкового кодексу України та інших законів України щодо стимулювання розвитку цифрової економіки» запроваджує спеціальні норми оподаткування доходів резидентів Дія Сіті, уточнює ставки ПДФО та єдиного внеску для ІТ - спеціалістів та гіг - працівників, а також вводить спеціальний режим для стартапів [4].

У висновку можна підкреслити, що цифрові податки - важливий елемент сучасної фіскальної політики, без якого країна втрачає значну частину доходів у найближчі десятиліття. Для України це - шанс модернізувати податкову систему, зробити її більш справедливою та ефективною, однак лише за умови відповідального підходу і активного включення в міжнародні механізми.

Список використаних джерел

1. *Стаття Цифрові податки та їх вплив на інвестиційну привабливість* URL: https://biz.ligazakon.net/ua/news/185845_tse_budut_podatki_ukrani_i_kak_oni_vplinut_na_biznes (дата звернення: 14.10.2025).
2. *OECD. Tax Challenges Arising from Digitalisation – Final Report 2019* URL: <https://www.oecd.org/tax/beps/tax-challenges-arising-from-digitalisation-final-report-2019.htm> (дата звернення: 14.10.2025).
3. *Законопроект № 4184 Про внесення змін до Податкового кодексу України щодо оподаткування цифрових послуг* URL: https://w1.c1.rada.gov.ua/pls/zweb2/webproc4_1?id=&pf3511=68991 (дата звернення: 14.10.2025).
4. *Закон України від 4 грудня 2024 року № 4113 - IX Про внесення змін до Податкового кодексу України та інших законів України щодо стимулювання розвитку цифрової економіки* URL: <https://tax.gov.ua/nove-pro-podatki-novini-855080.html> (дата звернення: 14.10.2025).

ПОДАТКОВА КУЛЬТУРА В КРАЇНАХ ЄС: ЯК ДОВІРА ФОРМУЄ ФІНАНСОВУ ДИСЦИПЛІНУ

Податкова система відіграє важливу роль у регулюванні економічних і соціальних процесів держави. Дослідження податкових систем країн ЄС стає все більш актуальним, оскільки податкова конкуренція між державами є однією з важливих глобальних проблем на міжнародній арені. Інтеграція України в європейський економічний простір передбачає реформування вітчизняної податкової система з акцентуванням уваги на європейські принципи соціальної справедливості [4].

Державна податкова політика являє собою діяльність держави у сфері встановлення, спрямована на правове регламентування та організацію справляння податків і податкових платежів у централізовані фонди грошових ресурсів держави. Відповідно до п. 3 Положення «Про Міністерство фінансів України» Міністерство фінансів України забезпечує серед іншого формування та реалізацію єдиної державної податкової політики, державної політики з адміністрування єдиного внеску на загальнообов'язкове державне соціальне страхування, державної політики у сфері боротьби з правопорушеннями під час застосування податкового законодавства, а також законодавства щодо сплати єдиного внеску [5].

Податкове регулювання є невід'ємною частиною механізму державного регулювання економічних процесів. Формування ефективної податкової системи передбачає необхідність глибокого розуміння природи податків та визначення їх ключових функцій. Податки в сучасній економіці займають особливе місце і мають величезне значення для її розвитку. Наприкінці 80 - х років ХХ ст. американськими вченими М. Бернсом, Г. Стайном та А. Леффером була сформована теорія економіки, яка розглядала податки в якості одного з чинників економічного розвитку і регулювання. Інші характеризують податки, як одну із форм економічних відносин із розподілу та перерозподілу національного доходу відповідно до потреб фінансування державних витрат; називають вихідною категорією фінансів, економічним фундаментом функціонування держави і найважливішою формою регулювання ринкових відносин. У сучасній економічній теорії податки визначаються як обов'язкові та безоплатні платежі, які фізичні та юридичні особи здійснюють на користь держави. Це вказує на те, що держава виступає головним розпорядником таких надходжень. Як інструмент макроекономічного регулювання, податки виконують низку функцій, спрямованих на підвищення ефективності роботи податкової системи загалом. Традиційна економічна теорія виділяє дві основні функції податків: фіскальну та регулюючу. У той же час сучасні дослідження доповнюють цей перелік функціями, такими як контрольна, розподільча та соціальна, що демонструє їхню багатоаспектність та зростаюче значення для економічної політики. [1].

Головним завданням держави сьогодні є спрощення структури податкової системи України задля забезпечення стабільних надходжень до бюджету. Одним із ключових інструментів для організації процесу сплати податків виступає формування бюджету, який покривається за рахунок податкових надходжень, запозичень, міжнародної допомоги та емісії грошей. У сучасних умовах розвитку економіки України податки відіграють роль основного інструменту макроекономічного регулювання, впливаючи не лише на інтереси держави, але й на добробут платників податків [1].

Податкова культура є ключовим чинником у розвитку економічних відносин між державою та громадянами. Вона являє собою багаторівневу систему, що охоплює широкий спектр взаємозв'язків, відносин і факторів, які впливають на процес оподаткування. Податкова культура є невід'ємною складовою загальної культури як

окремої особистості, так і суспільства в цілому. Податкова культура розглядається як сукупність знань про податкову систему, відповідальної поведінки щодо сплати податків, довіри до податкових органів і готовності брати участь у формуванні публічних фінансів, що вказує на її глибоку взаємодію з загальним рівнем фінансової грамотності населення [2, с. 7 - 8].

Податкова культура представляє комплекс знань, переконань, цінностей і норм поведінки, пов'язаних із виконанням податкових зобов'язань як громадянами, так і підприємствами. Вона відображає рівень усвідомлення важливості податків для функціонування держави та соціально - економічного розвитку суспільства. Основні складові податкової культури включають такі елементи: податкова обізнаність, знання громадянами податкового законодавства, своїх прав і обов'язків в процесі реалізації функцій податків, ставлення до податків, сприйняття податків як необхідного внеску в розвиток суспільства (першочерговим пріоритетом), податкова дисципліна, добровільне та сумлінне виконання податкових зобов'язань, довіра до податкової системи, переконаність у справедливості розподілу податкового навантаження та ефективності використання зібраних коштів для суспільства [2, с. 9 - 10].

Ключовими принципами податкової культури є:

1. Добровільність виконання податкових зобов'язань – усвідомлене та добровільне дотримання податкового законодавства громадянами.
2. Прозорість і доступність інформації — створення умов для відкритості та зрозумілості податкових норм і процедур для всіх платників.
3. Партнерство між державою та платниками податків — встановлення взаємодовіри та співпраці між податковими органами та громадянами.
4. Справедливість в оподаткуванні — забезпечення рівності та недискримінаційного підходу у формуванні податкового навантаження.
5. Етичність взаємовідносин – дотримання морально - етичних норм у взаємодії між податковими органами та платниками податків.
6. Правова обізнаність – знання платниками податків своїх прав та обов'язків у сфері оподаткування.

Соціальна відповідальність – усвідомлення громадянами значення сплати податків для забезпечення суспільного добробуту.

Дотримання цих принципів слугує фундаментом для розвитку високої податкової культури, яка є ключовою умовою ефективної роботи податкової системи та зміцнення фінансової стабільності держави. [2, с. 9 - 10].

В умовах євроінтеграційних викликів перед Україною постало ключове завдання розробки та впровадження податкової політики, яка відповідала б європейським стандартам. Головна роль у цьому процесі покладена на Державну податкову службу України (ДПС), яка як центральний орган виконавчої влади в галузі оподаткування покликана розробляти та подавати Міністру фінансів України (МФУ) пропозиції щодо вдосконалення державної податкової політики. У даний час визначено місію та стратегічний план ДПС на 2022–2024 роки, в якому однією з основних цілей є «формування іміджу ДПС як сервісної служби європейського зразка з високим рівнем довіри у суспільстві». Такі пріоритетні цілі та завдання стоять перед ДПС саме тому, що рівень податкової культури, податкової грамотності та податкової дисципліни платників податків в Україні є досить низькими. Крім того, оцінка суспільством діяльності контролюючих органів та імідж податкової служби не є позитивним, так як переважна більшість громадян вважають її «каральним органом», в чому зізнаються і самі податківці. Така ситуація, на переконання як вчених, так і фахівців в сфері оподаткування, «супроводжується ухиленням від сплати податків, зловживаннями з боку представників державних органів влади, корупцією та сповільнює й без того низький розвиток економіки України» [3].

Рівень та стан податкової культури в кожній країні визначається багатьма чинниками, серед яких ключовими є національні особливості правосвідомості, традиції та звички громадян, репутація державних органів та суспільних інституцій, дотримання податкового законодавства всіма учасниками податкових відносин, а також рівень корупції та обсяги тіньової економіки. Розглядаючи підходи до формування податкової культури в країнах Європейського Союзу, варто відзначити, що вони мають певні відмінності. У державах ЄС застосовуються різноманітні способи забезпечення високого рівня податкової культури та дисципліни. Це включає як методи примусу, коли податкові органи зосереджують свою увагу на контрольних заходах і застосуванні значних штрафів, так і методи переконання, спрямовані на формування партнерських відносин із платниками податків, прояв більшої поваги та зменшення рівня контролю. [3].

Аналіз підходів у сфері податкових відносин у різних країнах ЄС показує, що вищий рівень податкової культури та дисципліни спостерігається там, де функціонує партнерська модель взаємодії. Ця модель ґрунтується на балансі інтересів усіх учасників податкового процесу. Дослідження німецького професора Ларса Фельда та швейцарського професора Бруно Фрея підтверджують ефективність такого підходу. Вчені зазначають, що податкова культура є узгодженим психологічним контрактом між платниками податків і представниками податкових служб. Наприклад, у Німеччині, яка має складну систему оподаткування та адміністрування, велику кількість податків, жорсткі контрольні заходи та високі штрафи за порушення законодавства у цій сфері, рівень податкової культури трохи нижчий порівняно зі Швейцарією. Остання демонструє більш гармонійні партнерські відносини між платниками податків і державою.

Дослідники наголошують, що примус і покарання варто застосовувати лише тоді, коли не вдається досягти домовленості та взаєморозуміння між сторонами. Важливо зазначити, що, попри певні відмінності у рівнях податкової культури й морально - етичній поведінці платників у різних країнах ЄС, загалом культура сплати податків і дисципліна громадян щодо виконання своїх зобов'язань перебувають на досить високому рівні. Взаємовідносини між платниками й податковими органами в європейських державах вирізняються значним ступенем взаєморозуміння і професіоналізму. Крім того, поширеною є практика залучення незалежних податкових консультантів, які працюють під ретельним контролем державних органів щодо якості їхньої консультаційної підтримки і професійності. [3].

Одними із факторів, які впливають на морально - етичний аспект податкових взаємовідносин – це постійні зміни податкового законодавства та надмірний контроль з боку податкової, які в сучасних умовах правового режиму воєнного стану тільки посилились. [3].

Функціонування ефективної системи оподаткування у будь - якій країні пов'язано із досягненням балансу інтересів платників податків та держави. Значного успіху та прогресу в сфері справляння податків та покращення взаємовідносин між платниками податків та податковими органами вдалося досягти у зв'язку із появою податкових декларацій. На переконання науковців «перехід до декларування, тобто самооцінки оподатковуваних доходів, прибутків та майна самим платником, знаменував принципове нововведення у розвитку технологій, культури, морально - етичних засад оподаткування. Декларація означала торжество принципу гласності й публічності в оподаткуванні з деякими обмеженнями» [4].

Список використаних джерел:

1. *Нездойминога О.Є. Податки – основний важіль макроекономічного регулювання URL: https://economyandsociety.in.ua/journals/2_ukr/26.pdf*
2. *Гураєвська Т. С. Податкова культура як важлива компонента фінансової грамотності громадян. 2025 рік. URL:*

<https://dspace.wunu.edu.ua/bitstream/316497/54604/1/%D0%93%D1%83%D1%80%D0%B0%D1%94%D0%B2%D1%81%D1%8C%D0%BA%D0%B0%20%D0%A2.%D0%A1.%D0%9F%D0%9E%D0%A4%D0%93%D0%B7%D0%BC21.pdf>

3. Прокопенко І.А. Морально - етичні аспекти взаємовідносин платників податків та контролюючих органів: досвід країн ЄС 2024 рік. URL: <https://journals.dpu.kyiv.ua/index.php/economy/article/view/339/541>
4. Педько А. Б. Фіскальна ефективність податкової системи у працях закордонних і вітчизняних дослідників 2024 рік. URL: <https://economyandsociety.in.ua/index.php/journal/article/view/3490/3419>
5. Міністерство фінансів України. Податкова політика. URL: <https://mof.gov.ua/uk/tax - policy>

Денисюк Я.В.

Науковий керівник: к.е.н. доц. Смолінська С.Д.

Львівський національний університет імені Івана Франка

ПОДАТКОВІ НАСЛІДКИ ФАКТОРИНГОВИХ ОПЕРАЦІЙ ДЛЯ ПІДПРИЄМСТВ

Факторинг – це спосіб фінансування, при якому фірма чи компанія продає свої торгові борги з дисконтом фінансовій установі. Іншими словами, факторинг – це тривала домовленість між фінансовою установою (фактором) і фірмою (клієнтом), яка продає товари та послуги торговим клієнтам у кредит. Згідно з цим визначенням, фактор купує торгові борги клієнта, включаючи дебіторську заборгованість, з регресом клієнта або без нього, і, таким чином, здійснює контроль над кредитом, наданим клієнтам, і керує книгою продажів свого клієнта. Простіше кажучи, фактор — це агент, який за певну плату збирає внески зі свого клієнта [1].

Факторингову компанію також можна називати фактором. Отже, факторингова компанія купує у фірми (клієнта) неоплачені рахунки - фактури за нижчою або зниженою ціною. Клієнт надає фактору маржу або комісію. Фактор інкасує дебіторську заборгованість (стягнуту з боржників) у встановлений термін. Такий торговий борг передбачав би величезний кредитний ризик. Якщо боржник прострочує несплачений платіж, відповідальність за оплату вартості рахунку - фактури лягає на клієнта. Однак, якщо це факторинг без права регресу, кредитний ризик несе факторингова компанія [4].

Багато науковців намагаються дати визначення факторингу, та, підсумувавши все перелічене з джерела [1], можна зробити висновок, що «факторинг» — це «робота фактора», справа купівлі боргів або надання грошей у борг під заставу торгових боргів. Факторинг можна розглядати як угоду, згідно якої фактор має надати принаймні такі послуги, а саме: фінансування, ведення рахунків, стягнення дебіторської заборгованості та захист від кредитних ризиків [1].

Основні види факторингу:

- **Договірний факторинг** – клієнта інформують про передачу боргу фактору, а усі платежі спрямовуються безпосередньо на користь фактора.
- **Конфіденційний факторинг (без повідомлення)** - боржник не знає про переуступку вимоги, доки не виникне порушення з боку постачальника або ризик неплатежу.
- **Факторинг із регресом і без регресу.** У першому випадку постачальник несе відповідальність за непогашений борг (фактор може «повернути» заборгованість назад). У безрегресному факторингу ризик неплатежу бере на себе фактор, але комісія вища.

- **Кредитний факторинг (дисконтування рахунків).** Фактор купує борги з регресом до продавця, надаючи фінансування до моменту отримання платежу від покупця.
- **Адміністративний факторинг.** Фінансування не здійснюється; фактор лише веде облік продажів, надсилає рахунки й контролює платежі.
- **Масовий факторинг.** Різновид дисконтування, коли фінансування надається лише після офіційного повідомлення боржника про переуступку боргу.
- **Банківський факторинг** - постачальник створює резерв у банку й може отримати позику під заставу цього резерву, зменшуючи обсяг дебіторської заборгованості.
- **Міжнародний факторинг** - застосовується у зовнішньоекономічній діяльності. Фактор супроводжує юридичні й процедурні питання, пов'язані з експортом [1].

Дебіторська заборгованість і факторинг часто використовуються як синоніми. Різниця полягає в тому, що у факторингу ви фактично продали дебіторську заборгованість, тому технічно це не позика, а продаж фінансового активу. Факторинг використовується для швидкого отримання готівки. Така компанія позичає гроші малому та середньому бізнесу в обмін на кредиторську заборгованість. По суті, ця конфігурація схожа на позику – короткострокове фінансування на основі кредиторської заборгованості. Тут кредиторська заборгованість відображається як поточне зобов'язання в бухгалтерському обліку компанії. До цього моменту ці питання не вирішені в бухгалтерському обліку [4].

Факторинг вважається одним із найефективніших методів рефінансування дебіторської заборгованості. Варто зазначити, що для впровадження таких форм рефінансування дебіторської заборгованості на вітчизняних підприємствах існує необхідність у розробці відповідних нормативно - правових актів та формуванні правової бази, а також розробці методичних підходів для відображення таких господарських операцій у системі бухгалтерського обліку. Це дозволить якнайшвидше перетворювати дебіторську заборгованість у ліквідні активи [4].

Опираючись на дані з джерела [4], з метою пошуку найкращих шляхів управління дебіторською заборгованістю, у тому числі її рефінансування, доцільно обрати факторинг. Використання факторингових операцій дозволить не лише збільшити клієнтську базу, а й забезпечити стабільні партнерські відносини з покупцями, які отримують можливість придбання товарів з відстрочкою платежу [4].

Факторинг також набув популярності серед українських підприємств під час війни. За даними дослідження, проведеного Незалежною асоціацією банків України у співпраці з IFC у серпні 2024 року, 73% опитаних фінансових установ вже надають факторингові послуги, а решта планують запровадити цей продукт протягом року. Основними клієнтами факторингових послуг є малі та середні підприємства, які становлять 86,7% від загальної кількості отримувачів. Факторинг є не лише механізмом фінансування, а й способом мінімізації ризиків неплатежів та підвищення конкурентоспроможності підприємств. Його суть полягає у передачі права на отримання дебіторської заборгованості спеціалізованій фінансовій установі (фактору) в обмін на авансовий платіж. Такий підхід допомагає компаніям швидко мобілізувати капітал для подальшого розвитку, не вдаючись до традиційного банківського кредитування. Факторинг здійснюється через обмін майбутнього виторгу на гроші. Наприклад, ви продали товар за умови відстрочення або розстрочення платежу та виставили рахунок клієнту. Цей рахунок — обіцянка вашого майбутнього виторгу, але гроші поки не отримали. Банк або факторингова компанія беруть цей рахунок і переказують вам гроші раніше, ніж це зробить ваш покупець. Так, у розрахунках між продавцем і клієнтом з'являється посередник – чинник. Він може, крім оплати,

вести торговий документообіг. Відносини, пов'язані з факторингом, регулюються Цивільним кодексом України, зокрема главою 73, яка визначає загальні положення про фінансування під відступлення права грошової вимоги (факторинг) [5].

Відповідно до чинного податкового законодавства, передача права вимоги у факторингових операціях не підлягає оподаткуванню податком на додану вартість. Це пояснюється тим, що такі операції не входять до категорії постачання товарів або послуг. Це положення базується на статтях Податкового кодексу України, а також узгоджується з практикою європейського оподаткування, де факторинг класифікується як фінансова послуга [1]. Водночас ПДВ нараховується лише на етапі первинного постачання товарів або послуг, тобто тоді, коли виникає фактичне постачання від продавця до покупця. Подальша передача дебіторської заборгованості фактору є вторинною операцією, що не створює нової доданої вартості, тому не оподатковується [2]. Окремо варто зазначити, що діяльність фактора кваліфікується як надання фінансової послуги, і згідно з Податковим кодексом, такі операції звільняються від оподаткування ПДВ. Тобто, сума комісії або дисконту, отримана фактором, не є об'єктом для нарахування цього податку [4]. Таким чином, система оподаткування ПДВ у факторингових операціях є достатньо чіткою: об'єктом виступає лише первинна операція з реалізації товарів або послуг, а подальше відступлення права вимоги не створює додаткового податкового зобов'язання.

У контексті оподаткування прибутку підприємств, у факторингових операціях беруть участь дві сторони — клієнт і фактор, при цьому для кожної з них існують окремі податкові наслідки. Для клієнта (підприємства, яке передає борг) — витрати, пов'язані з факторингом (зокрема, дисконт або комісійна винагорода фактора), можуть бути включені до складу податкових витрат. Однак таке включення можливе лише за умов належного документального підтвердження — договору, актів, платіжних документів тощо [2]. Для фактора, навпаки, отримані кошти визнаються доходом. Залежно від умов договору, дохід може формуватися або як комісійна винагорода, або як різниця між номінальною сумою боргу і реально сплаченою клієнту сумою (тобто дисконт). Такий дохід підлягає оподаткуванню податком на прибуток підприємств на загальних підставах [4]. Окрім того, характер факторингової операції — з регресом чи без регресу — впливає на порядок формування резервів і відображення фінансових результатів. За факторингом без регресу всі ризики неплатежу переходять до фактора, тому клієнт списує дебіторську заборгованість із балансу. При факторингу з регресом заборгованість може залишатися на балансі до моменту остаточного розрахунку [5]. Отже, податкові наслідки факторингових операцій залежать від структури договору, виду факторингової послуги та бухгалтерського відображення операції.

У бухгалтерському обліку факторингові операції відображаються як фінансова послуга або як списання дебіторської заборгованості — залежно від того, переходять ризики до фактора чи ні. Для клієнта це може трактуватись як фінансовий дохід/збиток або звичайна реалізація фінансового активу [3]. У податковому ж обліку можливі певні розбіжності з бухгалтерським підходом. Це зумовлено тим, що в податковій звітності відображення витрат та доходів регулюється спеціальними нормами Податкового кодексу. Зокрема, не всі втрати, які враховуються в бухгалтерії (дисконт або комісія) автоматично визнаються податковими витратами — необхідне підтвердження господарської доцільності операції [5]. Тому підприємству необхідно забезпечити повне документальне підтвердження факторингових угод, включно з договірною базою, актами приймання - передачі прав вимоги, банківськими виписками тощо. Такий підхід дозволить уникнути податкових спорів і довести правомірність формування витрат.

Не зважаючи на розвиток ринку фінансових послуг, законодавче регулювання факторингу в Україні досі залишається недостатньо узгодженим. Відсутність єдиного підходу до трактування факторингу в цивільному, податковому й фінансовому праві створює колізії в обліку та оподаткуванні [4]. Серед основних податкових ризиків можна

виокремити кілька напрямів: подвійне оподаткування, коли одна й та сама операція може трактуватися і як продаж боргу, і як надання послуги; невизнання витрат з боку податкових органів через недостатнє документальне обґрунтування або сумнів у господарській меті; відмінності у регулюванні банківського і небанківського факторингу, які можуть призводити до нерівних умов на ринку [5]. Зокрема, у статті [4] наголошується, що податкова політика щодо факторингових операцій потребує допрацювання, оскільки на сьогодні вона не повною мірою відповідає європейським стандартам фінансової звітності.

Список використаних джерел:

1. В. С. Петренко: Факторинг: сутність, види та його переваги в фінансовій діяльності підприємств 2021 рік. URL: http://www.economy.nayka.com.ua/pdf/11_2021/16.pdf
2. Кобко Р. В.: Правові інструменти державної підтримки суб'єктів господарювання в умовах воєнного стану 2023 рік. URL: <https://dspace.univd.edu.ua/server/api/core/bitstreams/efb50969-80f3-4a7a-ab59-c43ea9558647/content>
3. Шурпенкова Р. К., Луценко К. О.: Теоретичні аспекти та методичні підходи до обліку розрахунків з дебіторами 2022 рік. URL: <https://economyandsociety.in.ua/index.php/journal/article/view/1705/1640>
4. Павлова Г.Є., Приходько І. П., Стасюк К. В.: Поняття факторингу та його відображення в обліку 2023 рік. URL: <https://dspace.dsau.dp.ua/bitstream/123456789/10110/1/7011-%d0%a2%d0%b5%d0%ba%d1%81%d1%82%20%d1%81%d1%82%d0%b0%d1%82%d1%96-7053-1-10-20231103.pdf>
5. Шевченко І.О.: Фінансові механізми підтримки бізнесу: факторинг, форфейтинг та лізинг 2024 рік. URL: <https://journals.snu.edu.ua/index.php/VisnikSNU/article/view/1017/975>

Задорожна І.

Науковий керівник: к.е.н. доц. Петик Л.О.

Львівський національний університет імені Івана Франка

ФОРМУВАННЯ ПОДАТКОВОЇ ПОЛІТИКИ УКРАЇНИ В КОНТЕКСТІ ЄВРОІНТЕГРАЦІЙНИХ ПРОЦЕСІВ: МІЖНАРОДНИЙ ДОСВІД І МОЖЛИВОСТІ АДАПТАЦІЇ

Податкова політика є одним із найважливіших інструментів державного регулювання економіки, оскільки визначає не лише наповнення бюджету, а й соціальну справедливість, інвестиційну привабливість і конкурентоспроможність держави. Для України, яка продовжує євроінтеграційний курс, удосконалення податкової системи є обов'язковою умовою наближення до європейських стандартів управління та фінансової прозорості. Водночас нинішня податкова система України стикається з низкою проблем — складне адміністрування, часті зміни законодавства, надмірне навантаження на бізнес і низький рівень цифровізації процесів (1).

Однією з головних цілей податкової реформи, передбаченої Національною стратегією доходів України до 2030 року, є запровадження сучасної цифрової інфраструктури для адміністрування податків і зниження корупційних ризиків. Україна вже почала робити кроки в цьому напрямі, співпрацюючи з Естонією, яка вважається одним із лідерів у сфері електронного урядування. У 2025 році Державна податкова служба України спільно з Естонським податковим і митним департаментом розпочала реалізацію проекту «Підтримка цифровізації податкового адміністрування», що передбачає впровадження автоматизованих систем контролю, електронної взаємодії

з платниками податків і скорочення бюрократичних процедур (2). Естонський досвід особливо цінний для України, адже саме цифрові сервіси дозволяють скоротити час податкових перевірок, зменшити людський фактор і збільшити довіру бізнесу до фіскальних органів.

Ще однією проблемою української податкової системи є надмірне навантаження на підприємців, особливо на малий і середній бізнес, що знижує їхню конкурентоспроможність і стимулює тінізацію економіки. У цьому контексті доцільно звернути увагу на досвід Болгарії, яка успішно впровадила плоску ставку оподаткування — 10 % як для корпоративного прибутку, так і для доходів фізичних осіб. Цей підхід спростив адміністрування, стимулював легалізацію доходів і сприяв залученню інвестицій (3). Болгарська модель демонструє, що низькі, але стабільні податкові ставки можуть забезпечити не лише економічне зростання, а й стабільне наповнення бюджету. Для України адаптація такого підходу могла б означати спрощення системи оподаткування МСП, мінімізацію звітності та створення сприятливого середовища для самозайнятих осіб і стартапів.

Водночас, для ефективної євроінтеграції важливо забезпечити не лише фіскальну стабільність, а й соціальну справедливість оподаткування. У цьому плані показовим є досвід Франції, де діє прогресивна шкала оподаткування доходів та широкий спектр податкових стимулів для інноваційної діяльності. Зокрема, французька держава активно підтримує компанії, що займаються науковими дослідженнями та впровадженням нових технологій, через систему податкових кредитів і зниження податкових ставок на прибуток від інноваційної діяльності (4). Для України такий підхід може бути корисним при формуванні політики підтримки інноваційного бізнесу, IT - галузі та наукових стартапів, особливо в контексті післявоєнного економічного відновлення.

Таким чином, реформування податкової політики України має спиратися на найкращі міжнародні практики — естонську цифровізацію, болгарську простоту та низьке навантаження, французьку соціальну орієнтованість та підтримку інновацій. Адаптація цих елементів із урахуванням українських реалій може стати запорукою формування ефективної, прозорої та справедливої податкової системи, яка відповідатиме вимогам європейської інтеграції та сприятиме сталому розвитку держави (5).

Отже, для ефективного розвитку податкової системи України необхідно поєднати цифрові рішення з прозорими правилами, спрощеним адмініструванням та цільовими податковими стимулами. Це дозволить підвищити довіру до податкових органів, покращити умови для бізнесу та створити передумови для сталого економічного зростання. Формування сучасної податкової політики має стати не лише технічним завданням, а й частиною стратегічного курсу держави на європейську інтеграцію та підвищення якості життя громадян.

Список використаних джерел

1. *Головне управління ДПС в Одеській області. Податкові реформи та цифровізація в рамках реалізації Національної стратегії доходів до 2030 року.* 21.04.2025. <https://od.tax.gov.ua/media - ark/news - ark/print - 888484.html>
2. *Державна податкова служба України. Руслан Кравченко: Започатковуємо новий проєкт з ЕТСВ Естонії для посилення цифровізації податкового адміністрування ДПС.* 12.02.2025. <https://tax.gov.ua/media - tsentr/novini/869285.html>
3. *Державна податкова служба України. Світовий досвід оподаткування: Болгарія.* 2024. https://tax.gov.ua/arhiv/modernizatsiya - dps - ukraiini/povidomlenia_/_arkchiv/mijnarodniy - dosvid - rozvitk/svitovui - dosvid/bulgaria/

4. Львівська політехніка. Європейський досвід податкового стимулювання інноваційної діяльності: приклад Франції. [https://ena.lpnu.ua/items/8a2f6a42 - 011e - 4e8b - a522 - 1572f2596a4a](https://ena.lpnu.ua/items/8a2f6a42-011e-4e8b-a522-1572f2596a4a)

5. Державна податкова служба України. Національна стратегія доходів України до 2030 року: ключові напрями реалізації. 2025. [https://ck.tax.gov.ua/media - ark/news - ark/879670.html](https://ck.tax.gov.ua/media-ark/news-ark/879670.html)

Козік М. Р.

Науковий керівник: доцент, к.е.н. Сич О. А.

Львівський національний університет імені Івана Франка

ПОДАТКОВА КУЛЬТУРА ЯК ФАКТОР ЕКОНОМІЧНОЇ ІНТЕГРАЦІЇ УКРАЇНИ ДО ЄС

У процесі європейської інтеграції Україна зосереджує особливу увагу на реформуванні податкової системи, оскільки вона є одним із ключових елементів економічної політики держави. Ефективність таких реформ визначається не лише нормативно - правовою базою, а й рівнем податкової культури суспільства. Податкова культура відображає ступінь свідомості платників податків, їхнє розуміння ролі податків у формуванні державного бюджету та довіру до податкових інституцій. Вона включає як формальні елементи - законодавчі та нормативно - правові акти, так і неформальні - моральні орієнтири, традиції та звички у сплаті податків.

Сутність податкової культури полягає у формуванні відповідальної поведінки платників і розумінні необхідності податкових надходжень як основного джерела фінансування державних потреб. Високий її рівень забезпечує узгодження інтересів держави та громадян на основі партнерства, взаємної довіри й прозорості. Формування сучасної податкової культури в Україні є важливим чинником інтеграції до Європейського Союзу, адже саме свідоме ставлення бізнесу та громадян до сплати податків зміцнює фінансову стабільність і підвищує інвестиційну привабливість країни.

Важливим аспектом є створення позитивного іміджу податкових органів - як компетентних, справедливих і доброзичливих представників держави. Це сприяє зменшенню кількості податкових спорів і посиленню довіри суспільства. Не менш важливим є формування образу свідомого платника податків, який усвідомлює свій громадянський обов'язок і моральну відповідальність перед державою. Така взаємна довіра між владою та громадянами створює надійну основу для ефективного адміністрування й зміцнення фінансової дисципліни - важливої передумови економічної інтеграції до європейського простору.

Податкова культура виступає системою цінностей, норм і правил, що регулюють поведінку як платників, так і представників податкових органів. Її основою є податкова мораль - внутрішня мотивація громадян до добровільного виконання податкових зобов'язань, яка ґрунтується на свідомості, дисципліні та почутті спільної мети. Залучення громадськості до обговорення реформ, підвищення прозорості адміністрування та розвиток партнерських відносин між державою і суспільством - ключові умови для становлення податкової культури, що відповідає європейським стандартам і цінностям.

Досвід країн ЄС свідчить, що відповідальне ставлення до сплати податків забезпечує фінансову стабільність, стає економічне зростання та привабливий інвестиційний клімат. Так, у Швеції та Німеччині рівень добровільного виконання податкових зобов'язань перевищує 90%, що дозволяє підтримувати високий рівень соціальних витрат і реалізовувати масштабні інфраструктурні проекти [1]. Для України розвиток податкової культури означає зниження рівня ухилення від оподаткування, підвищення конкурентоспроможності економіки та зміцнення довіри міжнародних партнерів.

Таким чином, податкова культура стає стратегічним фактором, який не лише забезпечує ефективне функціонування податкової системи, а й зміцнює економічну дисципліну, сприяючи успішній інтеграції України до європейського економічного простору.

На рисунку 1 представлено динаміку втрат державного бюджету через ухилення від сплати податків у 2022 - 2024 рр.:

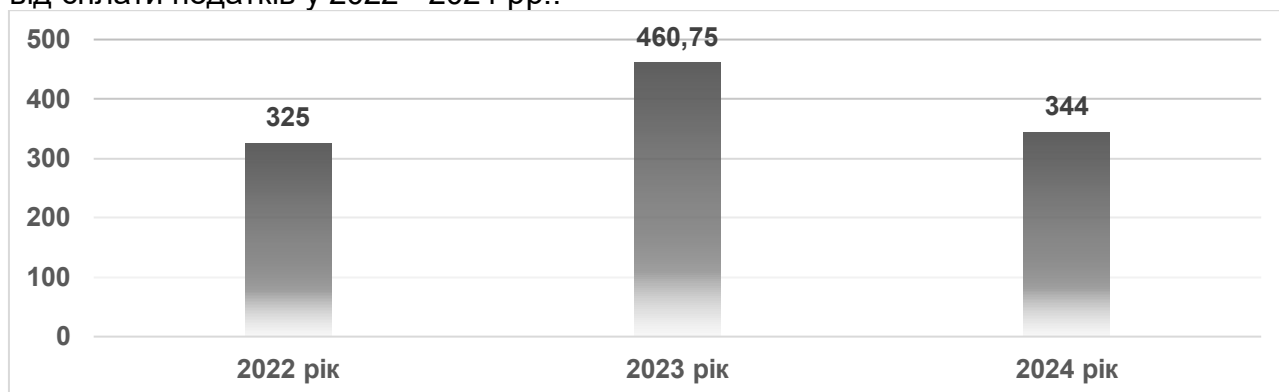

Рис. 1. Втрати бюджету через ухилення від сплати податків за 2022 - 2024 рр., млрд грн

Джерело: складено за даними [2]

Зростання втрат у 2023 році на 135,75 млрд грн порівняно з 2022 роком може свідчити про зниження ефективності податкового адміністрування та недостатній рівень податкової культури серед платників податків. Скорочення втрат у 2024 році до 344 млрд грн відображає початкові результати реформ, спрямованих на підвищення відповідальності платників податків та вдосконалення механізмів контролю. Така динаміка підкреслює прямий зв'язок між податковою культурою та фінансовою стабільністю держави.

Також високий рівень ухилення від сплати податків не лише зменшує надходження до бюджету, а й гальмує процес інтеграції України до ЄС, оскільки країни ЄС вимагають дотримання стандартів податкової прозорості та ефективного адміністрування. Найбільший вплив наразі мають схеми з виплатою зарплат «у конвертах» та «сірий» імпорт. Попри деякі позитивні зрушення, такі як зменшення втрат від контрафактної продукції, загальна ситуація вимагає посилення боротьби з тіньовою економікою та вдосконалення податкової політики.

Для успішної інтеграції України до ЄС необхідно [3]:

- підвищувати обізнаність платників про їхні податкові обов'язки;
- вдосконалювати системи адміністрування та контролю;
- зменшувати тіньову економіку через стимулювання легальної господарської діяльності.

Таким чином динаміка втрат бюджету через ухилення від сплати податків у 2022 - 2024 рр. показує, що податкова культура є критично важливим фактором економічної інтеграції України до ЄС. Підвищення податкової культури та ефективне адміністрування податків зменшують фінансові втрати та сприяють економічній стабільності, що створює передумови для успішної інтеграції України у європейський економічний простір.

Список використаних джерел:

1. *ATI discusses tax compliance in the context of the 2023 Dialogue on Tax and SDGs. ATI, 16 Jan 2023. URL: <https://www.addistaxinitiative.net/news/ati-discusses-tax-compliance-context-2023-dialogue-tax-and-sdgs>*

2. *Топ - 3 схеми ухилення від сплати податків: як їх змінила війна і боротьба з «тінню». Мінфін: офіційний вебсайт. URL: <https://minfin.com.ua/ua/2024/11/18/139702821/>*

Козік М. Р.

Науковий керівник: к.е.н., доцент Ясіновська І. Ф.
Львівський національний університет імені Івана Франка

ЄВРОПЕЙСЬКИЙ ПІДХІД ДО СПРАВЕДЛИВОГО ОПОДАТКУВАННЯ: ДОСВІД ДЛЯ УКРАЇНИ

Справедливе оподаткування слугує ключовим фактором забезпечення економічної стабільності та соціальної рівності в сучасних державах. У країнах Європейського Союзу застосовуються комплексні підходи до формування податкової системи, які враховують як потреби державного бюджету, так і інтереси платників податків. Досвід європейських країн демонструє, що ефективне оподаткування сприяє підвищенню прозорості державних фінансів, зменшенню ухилення від сплати податків та зміцненню довіри громадян до податкових органів.

Особливістю європейського підходу є поєднання принципів економічної ефективності та соціальної справедливості. Система податків у країнах ЄС передбачає диференційоване оподаткування доходів фізичних і юридичних осіб, широке використання прогресивних ставок та стимулювання інвестицій через податкові пільги. Одночасно велика увага приділяється механізмам контролю та аудиту, що забезпечують своєчасне та повне надходження податкових платежів до бюджету.

Для України досвід європейських країн може стати важливим орієнтиром у трансформації податкової політики та підвищенні податкової культури суспільства. Впровадження європейських практик сприятиме оптимізації податкових надходжень, зменшенню «тіні» в економіці та створенню умов для стійкого економічного розвитку. Водночас адаптація європейських моделей повинна враховувати специфіку української економіки, правового поля та соціальних умов, що робить дослідження цього питання актуальним та практично значущим.

Вивчення європейського досвіду демонструє, що ефективна податкова система не обмежується лише збором доходів для державного бюджету. Вона спрямована на забезпечення балансу між економічною стабільністю, соціальною справедливістю та прозорістю у взаєминах держави та громадян. Саме визначення чітких цілей податкової політики дозволяє досягти цих результатів та створює основу для модернізації національної системи оподаткування.

Наступним логічним кроком є аналіз основних цілей справедливого оподаткування, які можуть стати орієнтиром для України (рис. 1).

Рис. 1. Цілі справедливого оподаткування

Джерело: складено на основі [1]

Основним завданням справедливого оподаткування є *забезпечення держави достатніми фінансовими ресурсами* для розвитку економіки, соціальної сфери та інфраструктури. До прикладу, в грудні 2022 року Європейський Союз прийняв директиву, яка встановлює мінімальну ефективну ставку корпоративного податку на рівні 15% для найбільших корпорацій. Це рішення є частиною реалізації міжнародної угоди, досягнутої в рамках Організації економічного співробітництва та розвитку (ОЕСР) і Великої двадцятки (G20), відомої як «Pillar Two». Згідно з цією угодою, корпорації з річним доходом понад 750 мільйонів євро повинні сплачувати мінімальний податок на прибуток у розмірі 15% у кожній країні, де вони ведуть діяльність. Це було запроваджено з метою уникнути податкового змагання між країнами та забезпечити стабільне надходження доходів до бюджетів держав - членів [2].

Щодо *рівномірного розподілу податкового навантаження* між різними групами громадян та бізнесу, то він зменшує соціальну нерівність і підтримує розвиток малого та середнього бізнесу. Так, ініціатива введення податку на багатство у країнах ЄС (2023) спрямована на фінансування соціальних та екологічних програм і зменшення нерівності.

Прозорість податкової системи підвищує довіру платників податків та зменшує ухилення від сплати. До прикладу, використання цифрових інструментів, таких як e-reporting (електронна звітність) та e-invoicing (електронне виставлення рахунків - фактур), мінімізує людський фактор і знижує ризики корупції. Автоматизований облік дозволяє податковим органам швидко виявляти порушення, а бізнесу - вести облік більш ефективно та з меншими витратами часу. Крім того, відкритий обмін податковою інформацією між країнами (у рамках ініціативи OECD - CRS) допомагає боротися з офшорними схемами та приховуванням доходів. У країнах ЄС це вже стало стандартною практикою, що забезпечує рівні умови для всіх учасників економіки.

Європейська Комісія також представила пакет ініціатив, спрямованих на спрощення та підвищення прозорості адміністрування податків, що полегшує виконання податкових зобов'язань для платників. Європейське податкове спостереження аналізує впливи мінімального корпоративного податку та податку на багатство, а також пропонує способи ефективного впровадження податкових політик на національному рівні.

З огляду на аналіз європейського досвіду формування справедливої податкової системи, а також враховуючи сучасні виклики фіскальної політики України, постає необхідність адаптації найкращих практик ЄС до національних умов. У цьому контексті важливо визначити конкретні напрями, які сприятимуть підвищенню ефективності, прозорості та справедливості вітчизняної податкової системи. Рекомендаціями для України щодо впровадження європейських підходів до справедливого оподаткування в умовах сьогодення слугуватимуть [3]:

- впровадження мінімального корпоративного податку. Запровадження мінімальної ставки податку на прибуток для великих корпорацій забезпечить рівні умови для бізнесу та зменшить стимул до ухилення від сплати податків. Наприклад, у Франції та Італії існують мінімальні ставки корпоративного податку, що дозволяє уникнути агресивного податкового планування. Для України це могло б стати важливим кроком у боротьбі з «тіньовим» бізнесом та зменшити втрати бюджету;

- розробка пакету реформ для спрощення податкової системи. Спрощення процедур податкового адміністрування підвищує податкову дисципліну та зменшує можливості для корупційних дій. Наприклад, Естонія запровадила електронне декларування та автоматизацію більшості податкових процесів, що значно скоротило час сплати податків і підвищило прозорість. В Україні подібні заходи можуть зменшити бюрократичне навантаження на бізнес і стимулювати легальну економічну діяльність;

- запровадження прогресивного оподаткування. Прогресивна система оподаткування дозволяє справедливіше розподіляти податкове навантаження та фінансувати соціальні та екологічні програми. У Німеччині та Швеції високі доходи обкладаються вищими ставками, що забезпечує фінансування системи охорони здоров'я, освіти та соціального забезпечення. Для України введення прогресивного податку на доходи фізичних осіб та податку на багатство могло б підтримати соціальну рівність та розвиток суспільно важливих програм;

- підвищення прозорості та боротьба з корупцією. Забезпечення відкритості податкових процедур та ефективна боротьба з корупцією зміцнюють довіру громадян до держави. Наприклад, у країнах Скандинавії публічний доступ до інформації про податкові надходження та контроль за державними витратами значно зменшує ризик корупційних схем. В Україні застосування подібних інструментів дозволить підвищити податкову культуру та створити передумови для європейської інтеграції.

Європейський підхід до справедливого оподаткування ґрунтується на поєднанні економічної ефективності, соціальної рівності та прозорості податкових процесів. Досвід країн ЄС демонструє, що мінімальні корпоративні податки, прогресивне оподаткування, цифровізація податкового адміністрування та відкритість фінансових даних забезпечують стабільні бюджетні надходження, знижують рівень ухилення від сплати податків і підвищують довіру громадян до держави. Для України адаптація цих практик може стати ключовим кроком у зміцненні податкової системи, детінізації економіки та формуванні податкової культури, заснованої на відповідальності й прозорості.

Список використаних джерел:

1. Шкроміда Н., Мочернюк, Н. (2025). Оподаткування в Україні та країнах Європейського Союзу: спільні риси та відмінності. *Економіка та суспільство*, (72). URL: <https://doi.org/10.32782/2524-0072/2025-72-146>

2. *Minimum Corporate Taxation*. Офіційний вебсайт Європейського Союзу. URL: <https://taxation-customs.ec.europa.eu/taxation/business-taxation/minimum-corporate-taxation-en>

3. Хачатурян В. Х. Порівняльний аналіз податкової політики України та країн заходу. *Юридичний науковий електронний журнал*. № 3/2024. URL: http://www.lsej.org.ua/3_2024/136.pdf

Кочіш Т.Р.

Науковий керівник: к.е.н., доц. Гринчишин Я. М.

Львівський національний університет імені Івана Франка

ВПЛИВ ПОДАТКОВОЇ ПОЛІТИКИ НА ФОРМУВАННЯ СИСТЕМИ УПРАВЛІНСЬКОГО ОБЛІКУ УКРАЇНИ В УМОВАХ ЄВРОІНТЕГРАЦІЙНИХ ПРОЦЕСІВ

Повномасштабне вторгнення росії в Україну спричинило глибокі трансформації в економічній системі держави, зокрема у сфері оподаткування, фінансового контролю та управлінського обліку. В умовах воєнного стану податкова політика зазнала суттєвих змін, спрямованих на підтримку бізнесу, забезпечення надходжень до бюджету та фінансування оборонних потреб. Паралельно з цим, підприємства були змушені адаптувати системи управлінського обліку до нових умов господарювання, що характеризуються високим рівнем невизначеності, перерозподілом ресурсів і зростанням податкового навантаження. В контексті цього, виникає необхідність вивчення та впровадження успішних практик у сфері взаємодії управлінського обліку та податкової політики.

В умовах євроінтеграційних процесів Україна стоїть перед завданням модернізації системи управлінського обліку та гармонізації податкової політики відповідно до європейських стандартів. Ефективна взаємодія цих двох складових створює передумови для формування сталого розвитку підприємств, підвищення фінансової прозорості та зміцнення конкурентоспроможності бізнесу. Управлінський облік виступає інструментом стратегічного управління, що забезпечує прийняття рішень на основі точних даних про витрати, доходи та податкові зобов'язання, а податкова політика — нормативним середовищем, у якому ці рішення реалізуються.

Досвід країн Європейського Союзу демонструє, що синергія між управлінським обліком і податковою політикою забезпечується через прозорість оподаткування, цифровізацію звітності та запровадження стимулюючих механізмів. Європейська комісія реалізує єдині стандарти податкової співпраці (Directive 2011/16/EU), які сприяють обміну інформацією між податковими органами та зменшенню рівня ухилення від сплати податків. У країнах ЄС, таких як Естонія, Нідерланди чи Данія, понад 90% податкових декларацій подаються в електронній формі, що скорочує адміністративні витрати бізнесу та підвищує точність облікових даних. Зокрема, Естонія вважається лідером у цифровізації податкових процесів. В цій країні використовується система "e - Tax" для спрощення адміністрування податків. У США популярним є сервіс "IRS e - file", який дає змогу громадянам подавати звітність та сплачувати дані онлайн. В Німеччині використовується електронна платформа "ELSTER" для автоматизації сплати податків та подачі звітності [1, с.64].

Окрім цього взірцевою стратегією інтеграції податкової політики з екологічними цілями є Європейський зелений курс. Впровадження податків на викиди, стимулювання відновлюваної енергетики, поступове скасування субсидій на викопне паливо та впровадження СВАМ (Carbon Border Adjustment Mechanism) створюють ефективну фінансову основу для боротьби зі змінним кліматом. Враховуючи різні види викидів та їх вплив на навколишнє середовище, уряди країн Європейського Союзу використовують екологічне оподаткування як інструмент для зменшення негативного впливу на довкілля, таким чином забезпечуючи фінансові стимули для підприємств та громадян переходити на більш екологічно чисті технології та практики, а також сприяє досягненню цілей сталого розвитку і покращенню якості життя [2, с.110].

Дані про екологічне оподаткування в країнах ЄС показують, що з 2013 р. намітилася стійка тенденція до зростання надходжень від цього виду зборів, що свідчить про посилення зусиль країн ЄС у боротьбі з екологічними проблемами та стимулювання сталого розвитку. Загальна сума екологічних надходжень в ЄС зросла з 285 120,45 млн євро у 2013 р. до 320 823,83 млн євро у 2022 р. або на 12,6 %.

Говорячи про Україну, сьогодні активно впроваджуються електронні інструменти, які значно спрощують процес сплати податків і ведення управлінського обліку. Одним із ключових інструментів для підприємств є автоматизовані бухгалтерські системи (зокрема, SAP B1, Odoo, M.E.Doc), що забезпечують автоматичну подачу податкової звітності та сплату даних без участі людини. Завдяки цим технологіям Україна поступово формує сучасну електронну екосистему оподаткування, яка підвищує прозорість, точність і зручність виконання податкових зобов'язань як для бізнесу, так і для громадян [2, с.110].

Впровадження електронних інструментів для сплати податків і звітності має також суттєвий позитивний вплив на розвиток управлінського обліку, адже воно змінює підхід до збору, обробки та аналізу фінансової інформації. Передусім, автоматизація податкових процесів через Електронний кабінет платника, онлайн - банкінг і бухгалтерські системи мінімізує людський фактор і знижує ризики помилок у фінансових розрахунках. Це дозволяє бухгалтерам та управлінцям отримувати оперативні, точні та актуальні дані про податкові зобов'язання, грошові потоки та результати діяльності. У результаті управлінський облік стає не просто інструментом

фіксації даних, а засобом аналітичного прогнозування та планування фінансової стратегії підприємства.

Крім того, цифрові сервіси забезпечують прозорість фінансових операцій і спрощують контроль за витратами, пов'язаними з оподаткуванням. Наприклад, автоматичне відображення платежів у бухгалтерських системах дозволяє швидко аналізувати податкове навантаження, оцінювати ефективність витрат і приймати обґрунтовані управлінські рішення. Для малого та середнього бізнесу це особливо важливо, адже дає змогу зосередитися на стратегічному розвитку, а не на рутинній звітності.

Аналізуючи саме розвиток ІТ у сфері оподаткування, доцільно звернути увагу на результати дослідження «Цифровий тигр: ринкова сила українського ІТ – 2024», проведеному Асоціацією «ІТ України», де можна побачити, що у 2024 році ІТ - індустрія України продемонструвала стійке зростання та зробила значний внесок у національну економіку. Загальна сума податків, сплачених галуззю, перевищила 1 мільярд доларів США. Серед близько 266,8 тисяч платників податків у цій сфері, 96,8 % становлять фізичні особи - підприємці (258,2 тис.), а 3,2 % — юридичні особи (8,6 тис.). При цьому юридичні компанії забезпечили 58,1 % усіх податкових надходжень (582,4 млн дол.), тоді як фізичні підприємці — 41,9 % (420,2 млн дол.) [3].

Як бачимо Україна вже робить помітні кроки у напрямку модернізації податкової політики та розвитку управлінського обліку, орієнтуючись на європейські стандарти прозорості, цифровізації та ефективності адміністрування. Попри складні умови воєнного стану, держава змогла зберегти податкову стабільність, підтримати бізнес і водночас розпочати процес інтеграції новітніх електронних інструментів у сферу звітності.

Водночас, для подальшого вдосконалення системи в Україні доцільно посилити інституційну взаємодію між податковими органами та бізнесом, розширити використання екологічного та стимулюючого оподаткування, що вже ефективно працює в ЄС, а також розвивати аналітичну функцію управлінського обліку. Це дасть змогу підвищити рівень фінансової прозорості, оптимізувати податкове навантаження й створити умови для сталого економічного розвитку. Крім того, варто впроваджувати системи податкового моніторингу на основі великих даних (Big Data), удосконалювати електронний обмін інформацією між підприємствами та державними структурами, а також розвивати професійні компетентності фахівців у сфері управлінського обліку. Таким чином, поєднання податкових реформ, цифровізації та аналітичних підходів здатне перетворити управлінський облік в Україні на ключовий інструмент ефективного управління бізнесом у післявоєнний період.

Список використаних джерел

- 1. Ситник Н. С., Назаркевич І. Б., Мицишин О. Я. Діджиталізація у фінансах: навч. посіб. Львів : ЛНУ імені Івана Франка, 2025. 287 с. URL: https://e-learning.lnu.edu.ua/pluginfile.php/630854/mod_resource/content/1/%D0%9F%D0%BE%D1%81%D1%96%D0%B1%D0%BD%D0%B8%D0%BA_%D0%94%D1%96%D0%B4%D0%B6%D0%B8%D1%82%D0%B0%D0%BB%D1%96%D0%B7%D0%B0%D1%86%D1%96%D1%8F%20%D1%83%20%D1%84%D1%96%D0%BD%D0%B0%D0%BD%D1%81%D0%B0%D1%85.pdf (дата звернення: 12.10.25)*
- 2. Ісламлі Д. Пріоритети розвитку податкових систем країн ЄС у контексті реалізації цілей сталого розвитку. Економіка, управління та адміністрування. 2024. № 4(110). С. 109–115. URL: [https://doi.org/10.26642/ema-2024-4\(110\)-109-115](https://doi.org/10.26642/ema-2024-4(110)-109-115) (дата звернення: 12.10.25)*
- 3. Українська ІТ - індустрія сплатила понад 1 мільярд доларів податків у 2024 році – дослідження Асоціації ІТ Ukraine. (2025, 24 березня). URL: <https://en.ain.ua/2025/03/24/ukrainian-it-industry-paid-more-than-1-billion-in-taxes-in-2024/> (дата звернення: 12.10.25)*

Кочіш Т.Р.
Науковий керівник: проф. Назаркевич І.Б.
Львівський національний університет імені І.Франка

ЕЛЕКТРОННЕ ОПОДАТКУВАННЯ ЯК ІНСТРУМЕНТ ПІДВИЩЕННЯ ПРОЗОРОСТІ ФІНАНСОВОЇ СИСТЕМИ

У період воєнного стану, який триває в Україні з 2022 року, особливої ваги набуває питання ефективності державного управління фінансами. Зростання потреб у фінансуванні сектору безпеки та оборони, відновлення зруйнованої інфраструктури, підтримка бізнесу й соціально вразливих верств населення вимагають підвищення прозорості й результативності податкової системи. У цих умовах діджиталізація податкової політики виступає не лише сучасною тенденцією, а й необхідним елементом фінансової стійкості держави.

Електронні сервіси в системі податкового адміністрування забезпечують підвищення ефективності роботи податкових органів, а також максимально спрощують процедури сплати, нарахування, декларування податків і зборів, взаємодію користувачів з податковими органами та отримання ними актуальної інформації. Зважаючи на швидкі темпи розвитку цієї сфери, питання розвитку вітчизняної системи електронного адміністрування є важливим і значущим [1, с.66].

Застосування інформаційних технологій дало змогу здійснювати збір загальнообов'язкових платежів більш оперативно, якісно, а головне, прозоро. Тому електронне адміністрування податків є пріоритетною проблематикою, реалізація якої дала б змогу суттєво модернізувати процес наповнення бюджету України [1, с.66]. У багатьох країнах світу, включаючи Україну, вже реалізуються проєкти, спрямовані на створення цифрових платформ для податкового адміністрування.

У країнах ЄС автоматизовані системи дають змогу податковим органам збирати дані з різних джерел, таких як роботодавці, банки та інші фінансові установи, для попереднього заповнення податкових декларацій. Наприклад, в Естонії система e-Tax дає змогу платникам податків переглядати та підтверджувати попередньо заповнені декларації, що значно скорочує час, необхідний для їх подання. Удосконалення податкових процесів також сприяє розвитку партнерських відносин між державою і платниками податків. Цифрові платформи забезпечують зручний доступ до інформації, створюють можливості для оперативного подання звітності та підвищують рівень довіри до податкових органів. В Естонії введення електронних декларацій сприяло збільшенню рівня добровільного подання звітності до 98% [2, с. 257].

Одним із перспективних напрямів є інтеграція систем прогнозного аналізу на основі алгоритмів машинного навчання. Такі системи дають змогу податковим органам передбачати тенденції в надходженнях, аналізувати ризики ухилення від сплати податків і оптимізувати адміністрування податкових надходжень. Наприклад, у США застосування прогнозних алгоритмів значно покращило виявлення платників податків, які можуть ухилятися від виконання податкових зобов'язань. Завдяки використанню цих технологій податкові органи мають змогу аналізувати великі обсяги даних, знаходити закономірності та виявляти аномалії, що робить процес виявлення порушень більш точним і оперативним порівняно з традиційними підходами [2, с.257].

У Південній Кореї у 2023 році було представлено інноваційний підхід до податкового адміністрування, що базується на використанні технологій штучного інтелекту та великих даних. Завдяки платформі Hometax, яка функціонує вже понад 20 років і щорічно обслуговує 15 млн користувачів, Південна Корея забезпечила майже повну цифровізацію податкових процесів. Зокрема, 99% усіх податкових накладних у країні видаються в електронному вигляді. Цей досвід вже у 2024 році планує

запозичити В'єтнам, масштабуючи електронну систему податкових накладних до своїх податкових органів. Такий підхід сприяє прозорості, знижує витрати на податкову звітність і є прикладом для інших країн, які прагнуть вдосконалити свої податкові системи [2, с.257].

Інтеграція електронних платформ і мобільних додатків дає змогу громадянам виконувати свої податкові обов'язки без необхідності відвідувати податкові установи, що скорочує витрати часу та коштів. Крім того, автоматизація процесів знижує кількість технічних помилок у деклараціях, забезпечуючи прозорість та спрощення податкових процедур. Додатковою перевагою є зростання доступності податкової інформації: через онлайн - сервіси та мобільні додатки платники отримують можливість швидко дізнаватися про свої зобов'язання, пільги та статус податкових декларацій у зручний час. Наприклад, у багатьох країнах, зокрема в Естонії, Данії та Україні, впровадження мобільних платформ стало ключовим інструментом для підвищення довіри громадян до податкової системи [2, с.257].

Для України актуальним є вивчення цього досвіду з метою адаптації найкращих практик до національної податкової системи. Уже сьогодні реалізуються кроки у напрямі діджиталізації. Одним із найвагоміших кроків у напрямі цифровізації стало впровадження Системи електронного адміністрування податку на додану вартість (СЕА ПДВ), запровадженої змінами до Податкового кодексу у 2014 році. Система функціонує на базі Єдиного реєстру податкових накладних і забезпечує автоматичний облік податкових зобов'язань і кредитів платників ПДВ. Вона дає змогу формувати податкові накладні виключно в електронному вигляді, контролює обсяги податкового кредиту та надходження до бюджету в режимі реального часу [3].

Функціонування СЕА ПДВ стало важливим кроком до цифрової трансформації податкової системи України, адже воно дає змогу державі оперативніше відслідковувати надходження, а бізнесу — вести облік податкових операцій у прозорий та автоматизований спосіб. Проте залишається потреба у розширенні інтеграції баз даних, посиленні кіберзахисту та підвищенні цифрової грамотності платників [3].

Впровадження електронного оподаткування в Україні на основі європейських стандартів сприятиме не лише підвищенню прозорості фінансової системи, але й зміцненню довіри до податкових органів, спрощенню взаємодії бізнесу з державою та формуванню сучасної цифрової економіки. Ефективна діджиталізація податкової політики стане важливим кроком до інтеграції України у фінансовий простір ЄС.

Отже, діджиталізація податкової політики є ключовим чинником трансформації фінансової системи України в умовах воєнного стану. Вона не лише сприяє підвищенню прозорості та ефективності адміністрування податків, а й формує довіру громадян і бізнесу до державних інституцій. Досвід країн Європейського Союзу, зокрема Естонії, Данії, Південної Кореї та інших держав, доводить, що впровадження електронних систем адміністрування, автоматизованих сервісів і технологій штучного інтелекту значно оптимізує податкові процеси, знижує рівень корупції та забезпечує стабільні надходження до бюджету.

Україна, інтегруючись до європейського простору, має всі передумови для розвитку власної сучасної системи електронного адміністрування податків — прозорої, ефективної й адаптивної до викликів часу. Використання цифрових інструментів у податковій сфері сприятиме підвищенню в державі фінансової стійкості, забезпечити своєчасне наповнення бюджету та створити основу для сталого економічного зростання у післявоєнний період.

Список використаних джерел

1. Гусар І. О. *Цифровізація податкової системи України в умовах євроінтеграції [Електронний ресурс] // Legal Position. – 2024. – № 4. – URL: <https://legalposition.umsf.in.ua/archive/2024/4/14.pdf> (Дата звернення: 14.10.2026)*

2. Козак Т. В. Трансформація податкової політики України в умовах цифрової економіки [Електронний ресурс] // *Law and Safety of the European Jurisdiction (LSEJ)*. – 2024. – № 12. – URL: http://lsej.org.ua/12_2024/58.pdf (Дата звернення: 14.10.2026)

3. Система електронного адміністрування ПДВ [Електронний ресурс] // Вікіпедія: вільна енциклопедія. – URL: https://uk.wikipedia.org/wiki/Система_електронного_адміністрування_ПДВ (Дата звернення: 14.10.2026)

Кравець Я. І.

Науковий керівник: д.е.н., професор Назаркевич І. Б.
Львівський національний університет імені Івана Франка

ЦИФРОВІ ТРАНСФОРМАЦІЇ ПОДАТКОВОЇ ПОЛІТИКИ: ЕФЕКТИВНІСТЬ І ПРОЗОРИСТЬ НА ПРИКЛАДІ ЄС

Цифрові трансформації сьогодні є ключовим чинником розвитку державної політики, зокрема у сфері податкової політики. Впровадження інноваційних цифрових технологій — автоматизації, великих даних, штучного інтелекту — сприяє зростанню ефективності податкового адміністрування, зниженню корупційних ризиків і поліпшенню прозорості в податкових процесах. Це дає змогу оптимізувати збір податків, зробити його більш точним і зручним як для платників, так і для держави. Цифрова трансформація податкової політики – це комплексний процес інтеграції цифрових технологій у всі етапи податкового адміністрування з метою підвищення ефективності, прозорості та адаптивності системи оподаткування. Вона передбачає не лише автоматизацію рутинних процедур, але й застосування інноваційних рішень для аналізу великих обсягів даних, дистанційної взаємодії з платниками та прийняття управлінських рішень на основі штучного інтелекту і машинного навчання [1].

Основні складові цифрової трансформації податкової політики України, згідно з Планом цифрового розвитку Державної податкової служби України до 2030 року, включають застосування таких технологій і підходів:

1. Автоматизована система управління податковими ризиками (АСУПР)
2. Автоматизація проведення камеральних перевірок
3. Розвиток ІТ - інфраструктури та цифрових сервісів для платників податків
4. Використання аналітики великих даних для підвищення ефективності контролю
5. Впровадження стандартного аудиторського файлу SAF - Т UA
6. Інтеграція податкових ІТ - систем України з системами Європейського Союзу
7. Підвищення безпеки даних та захист інформації платників
8. Спрощення податкової звітності для платників, особливо осіб - нерезидентів
9. Розвиток електронних кабінетів і цифрових платформ для обслуговування платників

Ці заходи спрямовані на модернізацію податкової служби через цифрові технології, підвищення рівня сервісів, автоматизацію процесів контролю та адміністрування, а також відповідність європейським стандартам цифрової трансформації [2].

У Європейському Союзі відбувається активна уніфікація податкових процедур з метою створення єдиного цифрового простору оподаткування. Програма ViDA (VAT in the Digital Age) передбачає впровадження обов'язкової електронної звітності у реальному часі, електронні рахунки - фактури та автоматизовані системи контролю за ПДВ. Це сприяє зменшенню втрат державного бюджету та підвищенню прозорості податкових процесів у країнах - членах ЄС. Україна також взяла курс на адаптацію податкового законодавства до європейських стандартів у рамках Угоди про асоціацію, що передбачає гармонізацію норм із директивами ЄС [3].

Важливим інструментом цифрової трансформації податкової політики в ЄС є впровадження стандарту SAF - Т (Standard Audit File for Tax), який забезпечує

уніфіковану структуру електронної податкової звітності та сприяє автоматизованим аудиторам. Крім того, директива DAC7 розширює можливості міжнародного обміну інформацією про доходи та діяльність цифрових платформ, що суттєво ускладнює ухилення від оподаткування. Для України ці заходи мають особливе значення в контексті євроінтеграції і вже інтегруються у План цифрового розвитку ДПС України до 2030 року [4].

Цифрові технології, зокрема аналітика великих даних, машинне навчання і штучний інтелект, активно використовуються країнами ЄС для підвищення ефективності податкової адміністрації. Вони дають змогу оптимізувати процеси контролю, виявляти ризики ухилення від сплати податків, а також забезпечують прозорість та точність управлінських рішень. Впровадження цих технологій є ключовим чинником у досягненні прозорості та довіри до податкових органів [5].

Україна значною мірою наслідуює європейський досвід, інтегруючи технології, такі як SAF - T, розвиваючи електронні кабінети платників і будуючи інтегровані ІТсистеми для обміну даними з ЄС. Проте Україна знаходиться ще в активній фазі впровадження цих цифрових рішень, яка передбачає поступове виконання європейських стандартів із врахуванням особливостей національного ринку та правового середовища. Такий підхід сприяє адаптації кращих практик і підвищенню ефективності податкової системи, що забезпечує поступову інтеграцію у європейський цифровий простір оподаткування. Цифрова трансформація податкової політики є складним процесом, що передбачає масштабні зміни в технологічній, правовій та кадровій сферах. Хоча країни Європейського Союзу мають високо розвинену ІТ - інфраструктуру та нормативну базу, що забезпечує ефективне впровадження сучасних податкових сервісів, Україна все ще стикається з низкою викликів. Поміж основних проблем - рівень технологічної готовності, потреба гармонізації законодавства з європейськими стандартами, нестача кваліфікованих кадрів, загрози кібербезпеки і складності інтеграції нових цифрових платформ з існуючими системами. Подолання цих бар'єрів є ключовим для успішної цифровізації та підвищення прозорості і ефективності податкового адміністрування як у ЄС, так і в Україні [6].

Таким чином цифрова трансформація податкової політики є невід'ємною складовою модернізації державного управління, що дає змогу підвищити ефективність, прозорість і адаптивність системи оподаткування. Європейський Союз демонструє приклад успішного впровадження комплексних цифрових рішень, які значно покращують процес адміністрування податків і знижують корупційні ризики. Україна, активно інтегруючи ці технології та стандарти, робить значні кроки у напрямку цифровізації податкових сервісів, проте стикнулася з викликами, пов'язаними з технологічною готовністю, законодавчою гармонізацією, кадровими ресурсами та кібербезпекою. Подолання цих бар'єрів стане вирішальним чинником для формування прозорої, справедливої та ефективної податкової системи, що відповідатиме викликам цифрової економіки й посилить довіру платників та суспільства загалом.

Список використаних джерел

1. Гончар Л. В., Літвінов А. О. *ЦИФРОВІЗАЦІЯ ПОДАТКОВОЇ СИСТЕМИ: ОСНОВНІ НАПРЯМИ ТА ПЕРСПЕКТИВИ*. Електронний журнал "Ефективна економіка". 2025. № 2. URL: <https://doi.org/10.32702/2307-2105.2025.2.27> (дата звернення: 08.10.2025).

2. Міністерство фінансів України. *План цифрового розвитку Державної податкової служби України до 2030 року*. 2024. URL: [https://mof.gov.ua/storage/files/План%20цифрового%20розвитку%20ДПС%20України%20\(1\).PDF](https://mof.gov.ua/storage/files/План%20цифрового%20розвитку%20ДПС%20України%20(1).PDF)

3. Мельник В. М. *Податкова політика України в умовах імплементації Угоди про асоціацію з Європейським Союзом* / В. М. Мельник, Т. В. Кошук // *Фінанси України*.

- 2016. - № 7. - С. 7 - 25. - URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/Fu_2016_7_3. (дата звернення: 09.10.2025).

4. Міністерство Фінансів України. Міністерство Фінансів України. URL: https://mof.gov.ua/uk/news/uriad_pidtrimav_zakonoproiekt_shchodo_obminu_danimi_pro_dokhodi_z_tsifrovikh_platform - 5 296. (дата звернення: 09.10.2025).

5. Семінар. Цифрова податкова система – стратегічний пріоритет України. Семінар. URL: <https://7eminar.ua/news/12421> - cifrova - podatкова - sistema - strategicii - prioritetukrayini (дата звернення: 09.10.2025).

6. Цифровізація, прозорість і підтримка бізнесу: податкова реформа 2025. tr.tax.gov.ua. URL: <https://tr.tax.gov.ua/media-ark/news-ark/936941.html> (дата звернення: 09.10.2025).

Кризина Ф. Л.

Науковий керівник: д. е. н., проф. Назаркевич І. Б.
Львівський національний університет імені Івана Франка

ВПЛИВ ЦИФРОВИХ СЕРВІСІВ НА РОЗВИТОК ПОДАТКОВИХ ВІДНОСИН В УКРАЇНІ

Сьогоднішній розвиток цифрових сервісів є настільки глобальним, що без їхньої допомоги жодна сфера діяльності не може повноцінно функціонувати. Це стосується й податкової сфери. Особлива актуальність цієї теми для України полягає в тому, що у сучасних умовах післявоєнного відновлення та інтеграції до європейського економічного простору, цифрова трансформація стала не лише інструментом модернізації, а й запорукою прозорості, довіри та справедливості у відносинах між державою і громадянами. Саме податкова сфера нині є одним із найдинамічніших напрямів діджиталізації: впроваджуються електронна податкова звітність, електронні рахунки та касові апарати, ERP-системи, Big Data та блокчейн-технології. Тож, Україна послідовно наближає свої стандарти податкового адміністрування до практик Європейського Союзу, підвищуючи ефективність збору податків, зменшуючи адміністративні витрати й корупційні ризики.

Теперішній стан цифровізації фіскальної системи спрямований на забезпечення ефективності адміністрування податків, так в Україні вже впроваджено ряд сервісів для цього: Електронний кабінет платника податків, який дозволяє знайти інформацію про стан розрахунків з бюджетом, листування з органами податкової, містить інформацію про облікові дані, пошук інформації в реєстрах податкової, подання заяв, запитів, сплата податків та інші електронні сервіси; інформація з реєстрів (дані про взяття на облік платників податків, реєстр страхувальників, платників ПДВ, платників єдиного податку, інформація про РРО, про книги ОРО); інформація про свого бізнес-партнера (перевірка потенційних бізнес-партнерів щодо сумлінності сплати податків до бюджету); загальнодоступний інформаційно-довідковий ресурс (отримання інформації за питаннями з Базис знань, останні зміни в законодавстві, нормативні документи, електронні довірчі послуги); Сервіс «Пульс» ДПС (отримання інформації про неправомірні дії чи бездіяльність (можливі корупційні ризики) посадових осіб ДПС та її територіальних органів); кваліфікований надавач електронних довірчих послуг (надання електронних довірчих послуг); електронна звітність (спеціалізоване клієнтське програмне забезпечення для формування та подання звітності до «Єдиного вікна подання електронної звітності»); декларування громадян (адміністрування податкових декларацій про майновий стан і доходи) [1, 64 с.].

Якщо аналізувати досвід Європейського Союзу у використанні цифрових сервісів у сфері адміністрування податків, то варто буде зауважити, що європейські країни вже пройшли значну частину шляху до повної автоматизації податкових

процесів і демонструють високий рівень інтеграції інформаційних систем між платниками, банками та податковими адміністраціями.

Ключовим принципом цифрової податкової політики ЄС є «digital by default» («цифровий за замовчанням») – забезпечення будь-якої діяльності органів влади, що передбачає електронну форму реалізації як пріоритетну, а планування та реалізацію будь-якої реформи, проєкту чи завдання – із застосуванням інформаційно-комунікаційних технологій [2]. Тобто обов'язковість електронної взаємодії для більшості податкових процедур, що забезпечує максимальну прозорість та оперативність контролю.

В Україні цей принцип ще не реалізований повністю, разом з тим, низка процедур досі потребує паперових документів чи особистої присутності, проте держава активно рухається в цьому напрямі. Податкова служба забезпечила майже повний перехід на електронне звітування, гармонізує законодавство з європейськими нормами та впроваджує механізми автоматичного обміну даними між платформами.

Позитивним індикатором цифровізації є зростання кількості користувачів Електронного кабінету платника податків (рис. 1). За даними Державної податкової служби України кількість зареєстрованих платників податків, які користуються електронним кабінетом у 2022 році становила 4 млн. ос., у 2023 році – 4,6 млн. ос., а у 2024 році кількість громадян ще більше зросла і становила вже 5.3 млн. ос. Отже, можна відзначити стабільне зростання кількості користувачів Е-кабінету, що підтверджує ефективність цифрової трансформації податкової системи України, зростання цифрової довіри та активне впровадження електронних сервісів.

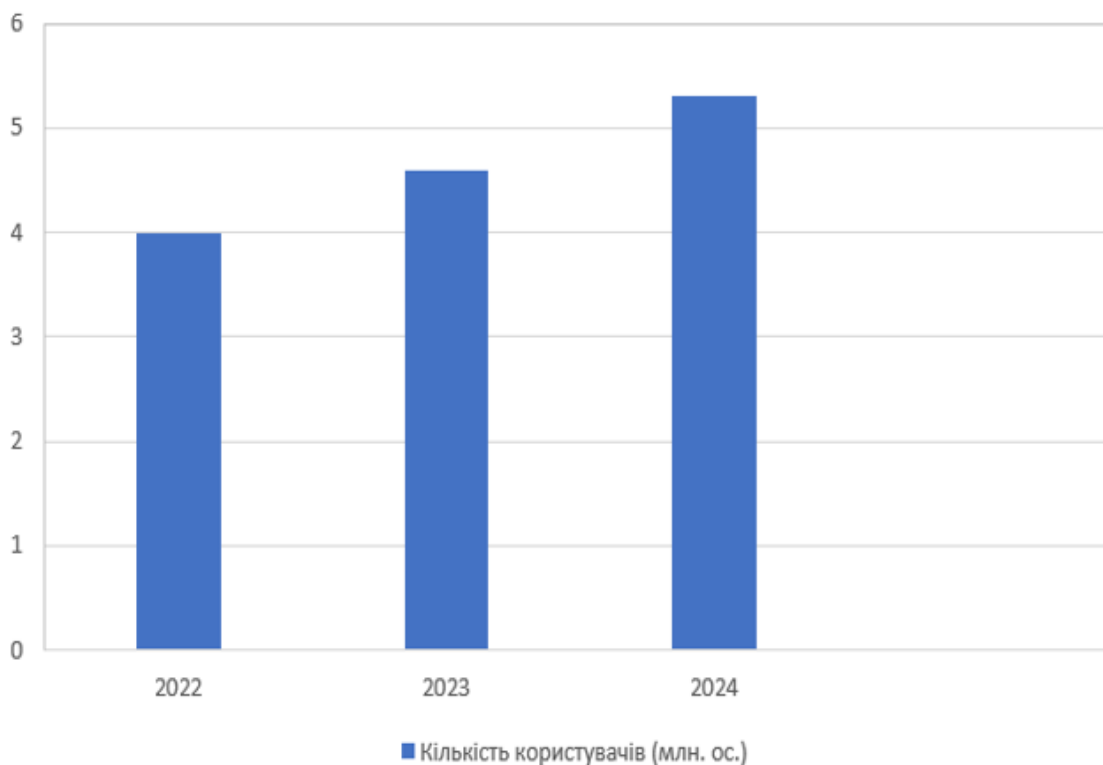

Рис. 1. Динаміка кількості зареєстрованих користувачів Електронного кабінету платника податків за 2022-2024 рр. в Україні

Джерело: складено автором на основі [3].

Водночас, незважаючи на активний розвиток та впровадження цифрових сервісів в Україні, існують й певні бар'єри, якими стикається наша держава.

По-перше, ризики кібербезпеки та захисту персональних даних. Розвиток електронних сервісів робить систему більш вразливою до зовнішніх кіберзагроз, наприклад шахраї можуть здійснювати фейкову розсилку від імені ПДС. Листи надходять з темою «Запит документів ГУ ДПС України: *НАЗВА ОРГАНІЗАЦІЇ*» та вкладенням у вигляді PDF-файлу. Вони містять у собі посилання на сервіс, де розміщено JS-скрипт «Запит ГУ ДПС України СЕД 22.05.2025- 0048811.pdf.js». Перехід на нього призводить до завантаження та запуску програмного забезпечення для віддаленого управління комп'ютерами користувачів [4]. Неналежний рівень кіберзахисту може призвести до витоку конфіденційної інформації, що підриває довіру до цифрової інфраструктури.

По-друге, суттєвою проблемою залишаються технічні збої та перевантаження систем, особливо в пікові періоди подання звітності. Навіть короткострокові зупинки роботи платформи «Електронний кабінет платника податків» можуть призводити до затримок у подачі документів і фінансових операціях, що негативно впливає на податкову дисципліну та створює додаткове навантаження на Державну податкову службу.

По-третє, низький рівень цифрової грамотності частини населення та представників малого бізнесу ускладнює повноцінне використання онлайн-інструментів. Багато платників податків віддають перевагу традиційним способам звітування через незнання можливостей електронних платформ або брак навичок роботи з ними. Це особливо актуально для сільських громад, де рівень цифрової інфраструктури є нижчим порівняно з великими містами.

Попри вищезазначені проблеми, цифровізація податкової сфери відкриває для України широкі можливості розвитку.

Перш за все, посилення кіберзахисту та інформаційної безпеки. Використання сучасних механізмів шифрування, багатофакторної автентифікації та систем моніторингу загроз забезпечить надійність цифрових сервісів і зміцнить довіру до них.

Другий напрям - розширення функціоналу електронних сервісів та їх інтеграція з іншими державними платформами. Єдиний цифровий простір забезпечить швидкий обмін даними між органами влади, що зробить податкові процеси прозорішими та ефективнішими.

А також, варто впроваджувати державні програми безкоштовного навчання основам цифрової грамотності, зокрема через платформу «Дія. Освіта» та інші онлайн-курси. Доцільно проводити регіональні тренінги для представників малого бізнесу й податкових консультантів, а також створювати інформаційні кампанії щодо переваг електронного звітування, аби підвищити фінансову грамотність населення.

Тож, вплив цифрових сервісів на розвиток податкових відносин в Україні є беззаперечно позитивним, оскільки вони сприяють формуванню прозорої, ефективної та клієнтоорієнтованої податкової системи. Використання електронних інструментів забезпечує швидший обмін інформацією між платниками податків і державними органами, скорочує адміністративні витрати та зменшує корупційні ризики. Цифрові сервіси підвищують рівень податкової дисципліни, зміцнюють довіру громадян до фіскальних інституцій і стимулюють розвиток партнерських відносин між державою та бізнесом. Присутні й певні недоліки в розвитку цифрових сервісів, однак вони незначні та держава працює вже над їхнім вдосконаленням. У перспективі подальше розширення цифрових можливостей і підвищення цифрової грамотності населення стане основою для сталого розвитку податкових відносин та інтеграції України у сучасний європейський цифровий простір.

Список використаних джерел

1. *Діджиталізація у фінансах: навчальний посібник / Н.С. Ситник, І.Б. Назаркевич, О.Я. Мищишин. – Львів : ЛНУ імені Івана Франка, 2025. – 287 с.*

2. EGAP. Digital by Default («цифровий за замовчанням») URL: <https://oldegap.eef.org.ua/projects/digital-by-default-tsyfrovyi-za-zamovchanniam/> (дата звернення: 13.10.2025)

3. Державна податкова служба України. Плани та звіти роботи. URL: <https://tax.gov.ua/diyalnist-/plani-ta-zviti-roboti-/> (дата звернення: 13.10.2025)

4. Державна податкова служба України. Шахраї здійснюють фейкову розсилку від імені ДПС. URL: <https://tax.gov.ua/media-tsentr/novini/print-899834.html> (дата звернення: 13.10.2025)

Легуцька Х. С.

Науковий керівник: д.е.н., проф. Назаркевич І. Б.

Львівський національний університет імені Івана Франка

РОЛЬ ФІНАНСОВИХ ТЕХНОЛОГІЙ (FINTECH) У ПІДВИЩЕННІ ЕФЕКТИВНОСТІ ПОДАТКОВОГО АДМІНІСТРУВАННЯ

Фінансові технології (FinTech) радикально змінюють підходи до управління економічними процесами, включаючи сферу податкового адміністрування. Податкове адміністрування охоплює комплекс заходів, спрямованих на забезпечення збору податків, контроль за їх сплатою, обробку звітності та взаємодію між платниками податків і державними органами. У сучасних умовах глобальної цифровізації FinTech - інструменти, такі як електронні платформи, штучний інтелект, блокчейн і мобільні додатки, відіграють ключову роль у підвищенні прозорості, ефективності та доступності цих процесів. Впровадження таких технологій дозволяє оптимізувати адміністративні процедури, зменшувати витрати часу та ресурсів, а також мінімізувати ризики корупції та ухилення від оподаткування.

Цифровізація економіки створює нові виклики для податкових систем, зокрема через зростання обсягів транзакцій, поширення електронної комерції та необхідність швидкого реагування на економічні зміни. FinTech - рішення допомагають вирішувати ці проблеми, забезпечуючи автоматизацію збору й обробки даних, а також спрощення доступу до податкових сервісів для громадян і бізнесу. В Україні цифрова трансформація податкового адміністрування є частиною ширшої стратегії «держава у смартфоні», яка передбачає створення зручних цифрових сервісів для виконання податкових зобов'язань. Наприклад, електронний кабінет платника податків дозволяє подавати декларації, перевіряти стан розрахунків із бюджетом і отримувати довідки онлайн, що значно економить час і ресурси.

Одним із ключових напрямів використання FinTech є автоматизація процесів податкового адміністрування. Електронний документообіг замінює традиційні паперові носії, що зменшує ймовірність помилок і прискорює обробку інформації. В Україні впровадження електронного кабінету платника податків стало важливим кроком у цьому напрямі. Ця система інтегрується з банківськими платформами, дозволяючи здійснювати миттєві платежі та отримувати підтвердження в реальному часі. Крім того, автоматизація забезпечує прозорість, оскільки всі операції фіксуються в єдиній базі даних, що полегшує контроль і знижує корупційні ризики.

Міжнародний досвід демонструє ефективність FinTech у підвищенні якості податкового адміністрування. У країнах із розвинутою економікою, таких як Сінгапур і Естонія, цифрові платформи інтегрують дані з банківських рахунків, систем бухгалтерського обліку та інших джерел для автоматичного розрахунку податків. Такі системи використовують алгоритми штучного інтелекту для аналізу великих масивів даних і виявлення аномалій, які можуть свідчити про спроби ухилення від оподаткування. Наприклад, у Сінгапурі платформа MyTax Portal дозволяє платникам податків отримувати персоналізовані рекомендації щодо сплати податків, що підвищує зручність і точність розрахунків [1].

Електронні податкові перевірки є ще одним прикладом застосування FinTech в Україні. Вони дають змогу дистанційно аналізувати фінансову звітність підприємств,

використовуючи спеціалізоване програмне забезпечення, яке інтегрується з базами даних державних органів і банків. Такі перевірки зменшують кількість виїзних інспекцій, що економить ресурси як для податкових органів, так і для бізнесу. Крім того, електронні перевірки знижують корупційні ризики, оскільки зменшують потребу в прямій взаємодії між платниками податків і податківцями [2].

Технології штучного інтелекту (ШІ) дедалі активніше застосовуються в податковому адмініструванні. Алгоритми ШІ сприяють прогнозувати податкові надходження, аналізувати поведінку платників податків і виявляти потенційні порушення. Наприклад, у розвинених країнах ШІ використовується для створення чат - ботів, які надають автоматичні консультації платникам податків, зменшуючи навантаження на call - центри. В Україні подібні технології поки що перебувають на початковому етапі впровадження, але їх потенціал для підвищення ефективності очевидний.

Блокчейн - технології також мають значний потенціал у податковому адмініструванні. Вони забезпечують безпеку та незмінність даних, що особливо важливо для боротьби з податковими махінаціями. Наприклад, у країнах, таких як ОАЕ, блокчейн використовується для відстеження транзакцій із ПДВ, що дозволяє уникати подвійного оподаткування та підвищувати точність розрахунків. В Україні блокчейн може бути застосовано для створення єдиної бази транзакцій, доступної для всіх уповноважених сторін, але захищеної від несанкціонованих змін [3].

Концепція «держава у смартфоні», яка активно впроваджується в Україні, є прикладом комплексного підходу до цифровізації, включаючи податкове адміністрування. Мобільний додаток «Дія» надає платникам податків доступ до широкого спектра послуг, таких як подання декларацій, перевірка статусу сплати податків і отримання повідомлень від податкових органів. Це не лише спрощує взаємодію з державою, але й сприяє підвищенню довіри громадян до податкової системи. Інтеграція з платіжними системами дозволяє здійснювати сплату податків у кілька кліків, що особливо зручно для малого бізнесу.

Таблиця 1

Основні FinTech - інструменти в податковому адмініструванні

Інструмент	Основні функції	Переваги
Електронний кабінет платника податків	Подання звітності, сплата податків, довідки.	Спрощення доступу, економія часу.
Штучний інтелект	Аналіз даних, прогнозування, виявлення аномалій.	Підвищення точності, автоматизація перевірок.
Блокчейн	Захист даних, забезпечення незмінності.	Прозорість, зниження шахрайства.
Мобільні додатки	Доступ до сервісів у реальному часі.	Зручність, інклюзивність.

Джерело: авторська розробка.

Впровадження FinTech у податкове адміністрування супроводжується низкою викликів. По - перше, це потреба в значних інвестиціях у цифрову інфраструктуру та навчання персоналу. По - друге, кібербезпека є критично важливим аспектом, оскільки цифрові платформи стають мішенню для кібератак. Міжнародний досвід, зокрема Естонії, показує, що ефективна цифрова трансформація потребує впровадження надійних систем захисту даних і стандартів кібербезпеки.

Нерівномірний доступ до цифрових технологій, особливо в сільській місцевості, є ще одним викликом. Для забезпечення інклюзивності необхідно розширювати доступ до інтернету та підвищувати цифрову грамотність населення. Це особливо актуально для малого та середнього бізнесу, який становить значну частину платників податків в Україні. Впровадження FinTech - рішень має супроводжуватися підтримкою для тих, хто ще не готовий до переходу на цифрові платформи [1].

Переваги та виклики впровадження FinTech у податкове адміністрування

Переваги	Виклики
Прозорість і зменшення корупційних ризиків	Високі витрати на інфраструктуру
Автоматизація обробки даних	Ризики кібератак і захисту даних
Спрощення взаємодії для платників податків	Нерівномірний доступ до технологій
Швидший аналіз і прогнозування	Низька цифрова грамотність населення

Джерело: авторська розробка.

Законодавча база відіграє ключову роль у впровадженні FinTech у податкове адміністрування. В Україні прийняття законів про електронний документообіг і електронні довірчі послуги створило правові передумови для цифровізації. Однак для повноцінного використання потенціалу FinTech необхідно гармонізувати національне законодавство з міжнародними стандартами, зокрема в частині регулювання блокчейн - технологій і захисту даних [3].

У висновку можна зазначити, що фінансові технології відкривають нові можливості для підвищення ефективності податкового адміністрування. Вони сприяють автоматизації, прозорості та спрощенню взаємодії між платниками податків і державними органами. В Україні впровадження FinTech, зокрема через сервіси на кшталт «Дія», демонструє позитивні результати. Проте для максимізації ефекту необхідно вирішити питання кібербезпеки, інклюзивності та вдосконалення законодавчої бази. Комплексний підхід до впровадження FinTech може забезпечити Україні конкурентні переваги в регіоні за рівнем цифровізації податкового адміністрування.

Список використаних джерел:

1. Бурашнікова О. С. Міжнародний досвід цифровізації в податковій сфері. *Humanities Studies*. 2023. С. 148 - 157. URL: <https://humstudies.com.ua/article/view/277865> (дата звернення: 12.10.2025);
2. Марченко Л. Діджиталізація системи податкового адміністрування в Україні з урахуванням досвіду розвинених країн світу. *Економічний аналіз*. 2022. Т. 32, № 4. С. 127 - 134. URL: <https://doi.org/10.35774/econa2022.04.127> (дата звернення: 12.10.2025);
3. Павлютін Ю. М. Цифровізація системи податкового адміністрування: національний та іноземний досвід. *Актуальні питання юриспруденції. Правова позиція*. 2023. № 3. С.145 - 148. URL: <https://doi.org/10.32782/2521-6473.2023-3.28> (дата звернення: 12.10.2025).

ЄВРОПЕЙСЬКИЙ ДОСВІД БОРОТЬБИ З УХИЛЕННЯМ ВІД СПЛАТИ ПОДАТКІВ

Проблема ухилення від сплати податків в Україні є досить актуальною і одночасно важливою, адже вона сприяє тіньовій економіці, що в свою чергу призводить до ряду негативних наслідків, зокрема невідповідності вимогам інтеграції до ЄС. Ця проблема також погіршує формування державного бюджету, оскільки зменшуються потенційні доходи. Ще одним недоліком цієї ситуації, яка потребує вирішення, є несправедлива конкуренція серед підприємств та організацій, оскільки ті, що сплачують податки, опиняються в менш вигідному становищі, ніж ті, які ухиляються або декларують менші доходи.

Досвід країн ЄС є надзвичайно важливим і цінним для України, тому що ми держава з економікою, що розвивається, і нам важливо досліджувати досвід країн ЄС, щоб покращувати законодавчу базу для подальшого активного розвитку всіх сфер діяльності. Імплементация досвіду та знань ЄС в боротьбі з ухиленням від сплати податків сприятиме вдосконаленню фіскально - бюджетної політики країни, зменшенню рівня тіньової економіки та розширенню можливостей для забезпечення відповідності європейським стандартам.

Проаналізуємо директиви ЄС щодо боротьби з фінансовими махінаціями у сфері оподаткування, щоб знайти раціональне рішення щодо вдосконалення системи законів та нормативних актів в Україні з метою зменшення масштабів цієї проблеми. Отже:

1. ATAD I + ATAD II (Anti - Tax Avoidance Directive/ Директива щодо протидії ухиленню від сплати податків). Ці директиви застосовуються до всіх платників податків ПНП (ATAD I) та до всіх платників податків, які підлягають сплаті корпоративного податку (ATAD II). До ATAD I входять правило обмеження відсотків, оподаткування виїзду, загальне правило боротьби зі зловживаннями та правило контрольованої іноземної компанії. ATAD II доповнює та покращує положення ATAD I щодо зворотних гібридних невідповідностей і загалом розширює регулювання гібридних схем [1; 2].
2. DAC2 (Directive on Administrative Cooperation/ Директива про адміністративне співробітництво) регулює автоматичний обмін інформацією про фінансові рахунки фізичних осіб між країнами ЄС [3].
3. DAC4 – автоматичний обмін інформацією у сфері оподаткування щодо звітів країн за країнами транснаціональних корпорацій [3].
4. DAC6 – автоматичний обмін інформацією у сфері оподаткування стосовно транскордонних угод, що підлягають звітуванню [3].

В Україні в цьому напрямку є позитивні зрушення, які наближують державу до вдосконалення та прогресу. Є певні положення з ATAD, які вже набули чинності, проте розглянемо ті, які не є чинними, зокрема оподаткування приросту капіталу при виведенні активів. Суть цього механізму є досить важливою, оскільки він повною мірою перешкоджає ухиленню від сплати податку при перенесенні активів компанії до іншої юрисдикції з певних причин. Якщо компанія має активи, вартість яких різко зросла, то з аналітично - фінансової точки зору їх краще зробити більш ліквідним, тобто продати, сплативши податок на прибуток. Проте, існують недоброчесні компанії, які ухиляються від сплати податку, перемістивши цей актив з вітчизняної компанії в офшорні зони, де діють податкові пільги, а на деяких територіях податок на прибуток взагалі відсутній. Таким чином, на цих територіях, продавши актив, не потрібно буде сплачувати податок. Оподаткування приросту капіталу при виведенні активів перешкоджає таким маніпуляціям, метою яких є недотримання законодавства країни та зловживання.

Загальне правило протидії зловживанням. Дуже схоже на попереднє законодавче положення, але охоплює набагато більший спектр схем ухилення від сплати податків. Загальне правило протидії зловживанням викриває схеми обходу правової системи і запобігає використанню подібних тінювих механізмів.

Відсутність цих правових норм збільшує ризик ухилення від оподаткування. Саме тому Україні необхідно їх впроваджувати задля покращення законодавчої бази, євроінтеграції, відповідності стандартам ЄС, прозорості та фіскального ефекту, максимально комфортного ведення будь - якої законної діяльності громадянами.

Найбільшою перешкодою введення цих директив може стати опір великого бізнесу. Іншими труднощами є слабка інституційна спроможність, недостатня досконалість інфраструктури та технічного опрацювання, потреба адаптації до українських реалій (АТАД не можна просто скопіювати, його потрібно підлаштувати під законодавчу, економічну, політичну чи соціальну систему, що діє в Україні).

Варто розуміти, що не лише строгість законів впливає на дотримання цих законодавчих норм. Вагомим чинником, який перешкоджає ефективному механізму дотримання сплати податку в Україні є корупція. Другим важливим чинником є високий рівень свідомості громадян, оскільки це формує низький рівень кримінальних порушень та розвиток держави як економічної одиниці, підвищуючи її авторитет серед інших країн. В Україні цей рівень залишається недостатньо високим, що негативно впливає на дотримання правових норм та частково може свідчити про слабкий людський фактор.

Отже, необхідність імплементації європейського досвіду у боротьбі з ухиленням від сплати податків є однією з найважливіших сходинок на шляху до євроінтеграції та покращення міжнародних відносин України з іншими державами та потенційними інвесторами, оскільки прозора податкова система підвищує довіру до країни. Імплементація досвіду країн ЄС дозволить збільшити надходження до державного бюджету, покращуючи інфраструктуру, транспорт, медичні, освітні послуги та інші критично важливі сфери діяльності для громадян України.

Список використаної літератури

1. Офіційний вебсайт ЄС. Директива Ради ЄС від 12 липня 2016 [Електронний ресурс] / Режим доступу: <https://eur-lex.europa.eu/eli/dir/2016/1164>
2. Офіційний вебсайт ЄС. Директива Ради ЄС від 29 травня 2017 [Електронний ресурс] / Режим доступу: <https://eur-lex.europa.eu/eli/dir/2017/952/oj/eng>
3. Офіційний вебсайт ЄС. Директива про адміністративну співпрацю. Електронний ресурс] / Режим доступу: [https://taxation - customs.ec.europa.eu/taxation/tax - transparency - cooperation/administrative - co - operation - and - mutual - assistance/directive - administrative - cooperation - dac en](https://taxation-customs.ec.europa.eu/taxation/tax-transparency-cooperation/administrative-co-operation-and-mutual-assistance/directive-administrative-cooperation-dac-en)
4. Єдиний веб - портал органів виконавчої влади України. Електронний ресурс] / Режим доступу: <https://www.kmu.gov.ua/npas/152436>

АКТУАЛЬНІ ПРОБЛЕМИ ФІНАНСУВАННЯ ДІЯЛЬНОСТІ ПІДПРИЄМСТВ В УМОВАХ ВІЙНИ

Фінансові ресурси є основою діяльності будь-якого підприємства. Вони не лише гарантують його безперебійне функціонування, а й формують потенціал для подальшого розвитку в сучасних умовах. Фінансові ресурси формуються при створенні підприємств та реалізації їх фінансових відносин в процесі діяльності. На початковому етапі це проявляється у створенні статутного капіталу, а в подальшій роботі підприємства – у формуванні необхідних джерел грошових надходжень.

Поділяємо думку Ковальова В.В. та Асташова Д.М., що в умовах війни та економічної нестабільності перед суб'єктами господарювання постають виклики, пов'язані зі збереженням стабільності їх діяльності. Такі обставини істотно впливають на структуру капіталу підприємств. Ведення господарської діяльності безпосередньо залежить від наявності та достатності фінансових ресурсів. У процесі управління підприємством фінансові ресурси займають провідне місце, адже саме їх якість визначає безперебійність операційної діяльності, рівень платоспроможності, рентабельності та ліквідності суб'єкта господарювання [1].

Фінансові ресурси підприємства – це сукупність власних грошових доходів і надходжень ззовні (залучені і позикові кошти), призначені для виконання фінансових зобов'язань організації, фінансування поточних витрат і витрат, пов'язаних з розширенням виробництва [2].

В умовах війни українські підприємства зіткнулися з низкою серйозних проблем у сфері забезпечення фінансовими ресурсами. Насамперед варто відзначити ускладнення доступу до кредитних коштів. Банківська система, враховуючи високий рівень ризиків неплатоспроможності та загальну нестабільність економічного середовища, значно обмежила обсяги кредитування бізнесу. Навіть за наявності кредитних програм, відсоткові ставки залишаються досить високими, а вимоги до застави стали жорсткішими. Це, своєю чергою, створює ситуацію, коли багато підприємств не можуть залучати додаткове фінансування для підтримки оборотного капіталу чи інвестицій в розвиток.

Ще однією важливою проблемою є зниження інвестиційної активності як внутрішніх, так і зовнішніх інвесторів. Невизначеність, постійна загроза руйнування інфраструктури чи виробничих об'єктів, а також складність прогнозування економічної динаміки стримують бажання вкладати кошти у вітчизняні підприємства. Це призводить до обмеженого доступу до довгострокових ресурсів, необхідних для модернізації чи розширення виробництва.

Особливо гостро проявляється проблема ліквідності. Багато компаній втратили свої традиційні ринки збуту, частину постачальників або виробничих потужностей. Як наслідок, значно скоротилися доходи від основної діяльності, тоді як потреба у фінансуванні поточних витрат, виплаті заробітної плати та податків залишається. Недостатність обігових коштів ставить підприємства у ситуацію фінансової нестабільності. У зв'язку з цим зростає залежність бізнесу від державної підтримки у вигляді грантів, пільгових кредитів чи компенсацій. Проте варто враховувати, що ресурси державного бюджету у воєнний час є обмеженими, адже значна їх частина спрямовується на фінансування армії та соціальних потреб. Тому державні програми не завжди охоплюють усіх потребуючих і не можуть забезпечити повну підтримку бізнес-сектору.

Додатковою загрозою для фінансової стабільності підприємств виступають інфляційні процеси та валютні коливання. Падіння курсу національної валюти, зростання цін на сировину, енергоносії та імпортне обладнання ускладнюють

фінансове планування і значно підвищують витрати. Підприємства змушені коригувати бюджети у надзвичайно короткі терміни, що негативно впливає на їх інвестиційну активність.

Не менш вагомим чинником виступає втрата заставної бази. Через руйнування виробничих потужностей, логістичної інфраструктури чи складів багато підприємств втратили активи, які могли б бути використані як забезпечення для отримання кредитів. Це ще більше обмежує доступ до банківських ресурсів.

Окремо слід відзначити і зростання витрат, пов'язаних з безпекою та релокацією бізнесу. Значна частина фінансових ресурсів, які могли б бути спрямовані на інновації чи розвиток виробництва, витрачається на забезпечення захисту працівників, переміщення підприємств у безпечніші регіони, адаптацію виробничих процесів до нових умов. У результаті, підприємства працюють у режимі виживання, відсуваючи стратегічні завдання на другий план.

Усі ці чинники суттєво знижують можливості підприємств для стабільної діяльності та розвитку, формуючи ситуацію, коли головним завданням стає не розширення бізнесу, а збереження його життєздатності.

Орім того, бізнесу доводиться постійно адаптуватися до змінних умов середовища – від перебудови логістичних маршрутів до пошуку нових ринків збуту. Водночас зростає потреба у впровадженні інноваційних стратегій, які дозволять підвищити стійкість компаній, скоротити витрати та знайти нові можливості для розвитку навіть у складних обставинах.

Важливим напрямом є формування збалансованої та прозорої податкової системи, що забезпечить передбачуваність для підприємців. Важливим є продовження надання податкових пільг та відстрочки сплати, що дозволить бізнесу зменшити навантаження в умовах нестабільності та сприятиме збереженню робочих місць.

Основними завданнями державної політики у сфері фінансування повоєнного відновлення бізнесу є [3]:

- формування інституційного механізму фінансування відбудови, який би забезпечував довіру та запобігав нецільовому чи неефективному використанню коштів донорів і інвесторів. Це дасть змогу уникнути хаотичних і несистемних рішень під час залучення та розподілу міжнародної фінансової допомоги для відновлення економіки;
- відновлення роботи ринкових механізмів залучення приватних інвестицій в умовах високої невизначеності та значних ризиків. Йдеться, зокрема, про створення спеціальних фінансових інструментів страхування воєнних ризиків і надання додаткових гарантій для інвесторів.

Поділяємо думку Нікольчук Ю., що до особливостей фінансового управління в умовах війни варто віднести [4]:

- забезпечення фінансами процесу перебудови бізнес - процесів для пристосування підприємства до нових умов, зумовлених змінами у попиті населення, демографічними тенденціями та специфікою воєнного часу;
- прийняття управлінських рішень із урахуванням підвищених ризиків, проведення ретельного аналізу окремих операцій із використанням відповідних методів оцінки, визначення їх доцільності та розробка механізмів управління ризиками;
- формування та обґрунтування нової фінансової стратегії підприємства, яка б забезпечила ефективний розподіл і використання ресурсів в умовах невизначеності;
- можливість швидкого коригування планів залежно від динаміки ситуації, планування кількох варіантів розвитку подій;
- використання нетрадиційних способів залучення коштів, зокрема програм державної підтримки та міжнародної фінансової допомоги;
- підтримання фінансової стійкості та ліквідності на рівні, що гарантує збереження фінансової рівноваги й безпеки підприємства;

- оптимізація системи управління витратами (усунення необґрунтованих витрат і, водночас, збільшення фінансування заходів із безпеки персоналу та захисту майна);
- поліпшення управління заборгованістю через розробку стратегії її погашення, яка включає роботу з боржниками, узгодження графіків платежів і контроль їх виконання;
- оптимізація грошових потоків підприємства для забезпечення стабільної платоспроможності;
- управління запасами з урахуванням реальних умов функціонування, встановлення їх оптимального рівня, створення нових логістичних ланцюгів, оцінка ефективності їх формування.

Таким чином, фінансовий менеджмент у воєнний період базується на принципах гнучкості, багатоваріантності, ризик - орієнтованого підходу та стратегічної адаптивності. Його основною метою є забезпечити безперервність діяльності підприємства, збереження фінансової стійкості й формування потенціалу для відновлення після завершення воєнних дій.

Список використаних джерел:

1. Ковальов В.В., Асташов Д.М. Процес формування та напрями оптимізації структури фінансових ресурсів суб'єкта господарювання. «аврійський науковий вісник. Серія: Економіка. Випуск 20, 2024. С. 199 - 207.
2. Фінанси підприємств: навчальний посібник / [Ситник Н. С., Смолінська С.Д., Ясіновська І.Ф.]; за заг. ред. Н. С. Ситник. - Львів: ЛНУ імені Івана Франка, 2020. – 402 с.
3. Фінанси підприємств України під час війни та завдання їх повоєнного відновлення : наукова доповідь / за ред. д.е.н. В.В. Зимовця; НАН України, ДУ «Ін - т екон. та прогнозув. НАН України». К., 2023. 54 с. URL: <http://ief.org.ua/wp-content/uploads/2023/8/Finansy-pidpriemstv-Ukrainy-pidchas-vijny.pdf>.
4. Нікольчук Ю. Фінансовий менеджмент під час війни. Scientific journal "Modeling the development of the economic systems". URL: <https://mdes.khmnu.edu.ua/index.php/mdes/article/view/354>.

Сидор М. Р.

Науковий керівник: к.е.н. доц. Петик Л.О.

Львівський національний університет імені Івана Франка

АДАПТАЦІЯ ПОДАТКУ НА ДОДАНУ ВАРТІСТЬ (ПДВ) В УКРАЇНІ ДО ДИРЕКТИВ ЄС: ВИКЛИКИ ТА ФІСКАЛЬНІ НАСЛІДКИ

Процес інтеграції України до Європейського Союзу вимагає системних змін у всіх сферах, зокрема в податковій політиці. Одним із найважливіших завдань на цьому шляху є адаптація української системи податку на додану вартість (ПДВ) до стандартів, встановлених Директивами ЄС. Цей процес є складним, але необхідним для забезпечення рівних умов конкуренції та вільного руху товарів і послуг. Далі будуть представлені ключові тези, що розкривають основні напрями цієї реформи.

Адаптація податкового законодавства України, особливо у сфері податку на додану вартість (ПДВ), є обов'язковим кроком у контексті виконання Угоди про асоціацію з Європейським Союзом [3], що сприяє економічній інтеграції та вимагає системного оновлення нормативно - правової бази, що регулює податкові відносини. Україна вже імплементувала деякі європейські та міжнародні стандарти, що сприяє стабілізації базових принципів оподаткування. Системною перешкодою залишається переважання фіскальної функції податків над регулятивною, що перешкоджає активному розвитку бізнесу [1] і призводить до того, що ПДВ в Україні протягом всієї

історії свого існування був орієнтований переважно на досягнення фіскальних цілей держави [2]. Також існують проблеми, пов'язані з недостатнім рівнем правових гарантій для всіх учасників податкових відносин та наявністю численних нормативних актів з інших сфер права, які частково регулюють податкові відносини, створюючи суперечності [1]. Крім того, в Україні існує багато проблем у механізмах адміністрування ПДВ, що негативно позначається на його фіскальній ефективності, а механізм відшкодування ПДВ експортерам був криміналізованим [2].

В рамках зобов'язань перед ЄС, Україні необхідно адаптувати свою ПДВ та акцизну політику до європейських стандартів, які передбачають спільні правила для непрямого оподаткування з метою забезпечення вільного обігу товарів і послуг на єдиному ринку. Для цього необхідно провести аналіз та роботу над структурою податкових ставок та правилами надання податкових пільг [1]. Більшість країн ЄС, за винятком Данії станом на 2014 рік, застосовують знижені (диференційовані) ставки ПДВ, які поширюються на соціально значущі категорії, такі як товари першої необхідності, послуги громадського транспорту, лікарські засоби, медичне обладнання та дитячі крісла. Такий підхід має вагомий соціальний вимір, оскільки дозволяє інтегрувати елементи соціального захисту в податкову систему що є актуальним в умовах зниження реальних доходів населення [2]. Нагальною є потреба у розробці уніфікованого податкового «словника» та створення єдиного стандарту термінів, що відповідає європейській термінології, для уникнення неоднозначного тлумачення законодавчих норм [1].

Для забезпечення належного впровадження норм ЄС критично важливим є розвиток адміністративного потенціалу та ІТ - систем Державної податкової служби України. Це включає необхідність підключення до ключових європейських автоматизованих систем, зокрема: VIES (VAT Information Exchange System) для підтвердження ідентифікаційних номерів платників ПДВ, платформ E - commerce та OSS (One - Stop Shop) для спрощення ПДВ - реєстрації при транскордонних продажах, мережі CCN/CSI для обміну інформацією між податковими органами ЄС та EEMCS (Excise Movement and Control System) для контролю за переміщенням підакцизних товарів. Ці системи сприяють спрощенню обміну інформацією та покращенню контролю за рухом товарів , а також підтримують співпрацю між країнами ЄС у сфері податкового адміністрування [1].

Також важливим є виконання вимог ЄС щодо створення мережі акцизних складів, що є ключовим для запобігання контрафактній продукції. Європейський підхід передбачає ліберальні податкові умови для малого бізнесу, податкові пільги для прибуткових підприємств та спрощення відносин з податковими органами завдяки електронному документообігу [1].

Адаптація податкової політики відбувається в умовах, коли фіскальні ризики відображають ймовірність виникнення відхилень бюджетних агрегатів від запланованих рівнів, що може призводити до зменшення надходжень бюджету та/або вимагати додаткових витрат [5]. Під час воєнного стану ризики управління бюджетними операціями істотно загострилися [4, 5], що пов'язано з необхідністю різкого збільшення бюджетних витрат на оборону та соціальні програм, а також із змінами макроекономічних показників та настанням рецесії. На надійності бюджетної політики негативно позначається відсутність комплексної системи управління фіскальними ризиками [4], хоча вдосконалення управління державними фінансами у 2023 році вже призвело до послаблення впливу змін макроекономічної динаміки на рівень фіскальних ризиків. До причин загострення фіскальних ризиків в Україні належать зміни макроекономічних показників, використання умовних зобов'язань та проблеми з мобілізацією доходів [5]. У цьому контексті удосконалення адміністрування податків і зборів має відбуватися паралельно з реформуванням податкової політики, що дозволить спростити процедури сплати та підвищити ефективність системи [1]. Важливим є перегляд концептуальних підходів до характеристики фіскальних ризиків

та врахування відповідних положень і рекомендацій ЄС [4]. Ефективність податкової політики також вимагає формування податкової культури та позитивного ставлення бізнесу і населення до політики держави, а також вдосконалення процесу підготовки фахівців у сфері оподаткування з урахуванням європейських вимог та стандартів [1].

У процесі реформування необхідно враховувати загальний стан економіки, соціально - економічний курс уряду, структуру державного управління та внутрішньополітичну стабільність [1].

Список використаних джерел:

1. **АКТУАЛЬНІ ПИТАННЯ ГАРМОНІЗАЦІЇ ПОДАТКОВОГО ЗАКОНОДАВСТВА УКРАЇНИ ДО ВИМОГ ЄВРОПЕЙСЬКОГО СОЮЗУ 2024 рік** URL: <https://app-journal.in.ua/wp-content/uploads/2024/12/101.pdf>
2. **ОПОДАТКУВАННЯ ДОДАНОЇ ВАРТОСТІ: ЄВРОПЕЙСЬКИЙ ДОСВІД ТА УКРАЇНСЬКІ РЕАЛІЇ 2014 рік** URL: <http://www.economy.nayka.com.ua/?op=1&z=3650>
3. **Директива Ради 2006/112/ЄС від 28 листопада 2006 року про спільну систему податку на додану вартість** URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/994_928
4. **ФІСКАЛЬНІ РИЗИКИ ТА ЇХ УРАХУВАННЯ У ПРОВЕДЕННІ БЮДЖЕТНОЇ ПОЛІТИКИ 2023 рік** URL: https://npndfi.org.ua/docs/NP_23_04_005_uk.pdf
5. **Виклики податковій системі в умовах війни та напрями її реформування з урахуванням європейських тенденцій 2024 рік** URL: <https://dspace.kntu.kr.ua/server/api/core/bitstreams/581e53f3-a583-4928-bf54-7ff168a37062/content>

Тарарук Н.О.,

Науковий керівник: к.е.н., доцент Ясіновська І. Ф.

Львівський національний університет імені Івана Франка

АКТУАЛЬНІ ПРОБЛЕМИ БАНКІВСЬКОГО КРЕДИТУВАННЯ ЮРИДИЧНИХ ОСІБ В УКРАЇНІ

Банківське кредитування юридичних осіб завжди відігравало ключову роль у забезпеченні економічної активності, розвитку бізнесу та підтримці сталого функціонування підприємств. У мирний час кредити дозволяють бізнесу інвестувати у виробництво, оновлювати обладнання, розширювати ринки збуту, покривати тимчасові касові розриви тощо. Проте в умовах війни роль банківського кредитування стає ще більш значущою та набуває стратегічного значення для економічного виживання та відновлення країни.

З початком повномасштабного вторгнення росії в Україну значна частина підприємств зазнала прямих або опосередкованих втрат, а саме зруйновані виробничі потужності, втрачені ринки, зменшення платоспроможного попиту, дефіцит ресурсів, проблеми з логістикою. У таких умовах можливість отримати банківський кредит є критично важливою для підтримки безперервної діяльності підприємств, збереження робочих місць та виробництва товарів і послуг.

Банківські установи, зі свого боку, зіштовхнулися з підвищеним ризиком неповернення кредитів, невизначеністю щодо платоспроможності позичальників та необхідністю ретельного перегляду підходів до управління ризиками. У відповідь держава впровадила низку програм підтримки, таких як програма «Доступні кредити 5 - 7 - 9%», портфельні гарантії, пільгові умови для підприємств, що працюють у критичних галузях (агросектор, логістика, виробництво військового обладнання тощо).

Таким чином, в умовах війни банківське кредитування юридичних осіб стає не лише фінансовим інструментом, а й одним із ключових механізмів підтримки економіки, забезпечення її стійкості, а в перспективі й відновлення країни

Як зазначають Шелудько С.А. та Тараненко Д.С., банківський кредит є важливим джерелом фінансування поточних і капітальних потреб суб'єктів мікро - , малого та середнього бізнесу, а місце кредитування в стратегії фінансування підприємства визначає її характер і окреслює перспективні можливості фірми. В останні роки саме малий та середній бізнес став провідним сегментом у корпоративному кредитуванні українських банків, проте наявність кредитної пасивності «знеохочених позичальників» негативно впливає на «ландшафт» вітчизняного ринку банківських послуг і національної економіки загалом [1].

Серед українських банків основними кредиторами залишаються установи з державною участю. Така ситуація, на думку Руденської В.І. та Слуцького Б.О, стала результатом цілеспрямованих дій та підтримки з боку держави з метою фінансування дефіциту державного бюджету. Водночас комерційні банки приватної форми власності здебільшого зосереджувалися на обслуговуванні потреб суб'єктів господарювання, тобто на фінансуванні бізнесу. Хоча державна підтримка бюджетних витрат є важливою, слід акцентувати на особливій ролі банків із державною участю як інструментів державної присутності на фінансовому ринку. Саме ці банки мають стати рушієм економічного зростання, яке є ключовим пріоритетом національного рівня. Така роль повинна відобразитися в їхній кредитній політиці, зокрема через зміну структури кредитних портфелів у бік активнішого фінансування реального сектору економіки. Банки з державною участю несуть підвищену соціальну відповідальність і мають не лише забезпечувати прибутковість, а й сприяти розвитку національної економіки через підтримку стратегічно важливих галузей. В умовах обмеженості банківських ресурсів особливо важливо забезпечити оптимальний баланс між фінансовим ринком (зокрема, операціями з державними цінними паперами) та реальним сектором. Вирішення цього завдання потребує ефективного управління державним боргом та проведення гнучкої монетарної політики, адаптованої до поточних макроекономічних викликів [2].

Війна в Україні суттєво вплинула на діяльність банківської системи, особливо на сферу кредитування юридичних осіб. У цей період банки змушені працювати в умовах підвищеної невизначеності, економічної нестабільності та зростання фінансових ризиків. Усе це призвело до скорочення обсягів кредитування бізнесу та посилення вимог до позичальників.

Однією з ключових проблем є зростання кредитних ризиків. Через руйнування підприємств, втрату виробничих потужностей, логістичних ланцюгів та ринків збуту багато компаній втратили стабільні джерела доходу. У результаті знизилася їх здатність обслуговувати боргові зобов'язання, що підвищує ризик неповернення кредитів. Банки, усвідомлюючи ці ризики, з більшою обережністю підходять до ухвалення рішень про надання позик.

Ще однією суттєвою проблемою стало погіршення якості забезпечення кредитів. Значна частина заставного майна підприємств пошкоджена або втрачена через бойові дії, а оцінити його реальну ринкову вартість часто неможливо. Це знижує ліквідність застави й робить банки менш зацікавленими у видачі кредитів без належного забезпечення.

Погіршення фінансового стану позичальників також є серйозною перешкодою. Багато компаній працюють на мінімальному рівні рентабельності або взагалі призупинили діяльність. Через це зростає частка проблемних кредитів, банкам доводиться проводити реструктуризацію заборгованостей або списання збитків.

Крім того, вартість кредитних ресурсів залишається високою. Через ризики війни та підвищену облікову ставку Національного банку України відсоткові ставки за кредитами для бізнесу залишаються на рівні, який є надто обтяжливим для більшості

підприємств. Це стримує попит на кредитні ресурси й уповільнює відновлення інвестиційної активності.

Варто зазначити й обмеженість фінансових можливостей самих банків. Частина з них зосередила зусилля на забезпеченні власної стабільності, підвищенні резервів під можливі збитки та участі у державних програмах підтримки малого й середнього бізнесу, таких як програма «Доступні кредити 5 - 7 - 9%». Однак ці програми охоплюють лише частину підприємств і не можуть компенсувати загальне зниження обсягів кредитування.

Суттєво впливають територіальні та логістичні чинники. У регіонах, де ведуться активні бойові дії або є ризик їх відновлення, банківські установи часто не мають змоги повноцінно працювати. Втрата доступу до клієнтів і документів, руйнування філій, проблеми з комунікаціями роблять процес кредитування технічно складним.

Велику роль відіграє й психологічний фактор. Бізнес, навіть той, який має фінансовий потенціал, часто уникає нових кредитних зобов'язань через невизначеність тривалості війни та непередбачуваність післявоєнних умов. Підприємці зосереджуються переважно на збереженні бізнесу, а не на його розширенні.

Підсумовуючи, варто зазначити, що кредитування юридичних осіб у воєнний час відбувається в умовах поєднання високих ризиків, обмеженості ресурсів і низької ділової активності. Для поживлення цього процесу необхідна активна участь держави, запровадження гарантійних механізмів, страхування воєнних ризиків та розширення програм пільгового кредитування. Лише комплексний підхід може забезпечити відновлення довіри між банками та бізнесом і сприяти відновленню економіки після війни.

Список використаних джерел:

- 1. Шелудько С. А., Тараненко Д.С. Банківське кредитування в стратегії фінансування мікро - , малого та середнього бізнесу. Науковий вісник Одеського національного економічного університету. 2021. № 5 - 6. С. 59 - 64. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/Naykvo_2021_5_6_9.*
- 2. Рудевська В. І., Слуцький Б.О. Банківське кредитування реального сектору економіки як альтернатива інвестуванню в державні цінні папери в умовах невизначеності. Інфраструктура ринку. 2022. Вип. 65. С. 162 - 170. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/ifrctr_2022_65_30.*

Ткачук А.В.,

Науковий керівник: к.е.н., доцент Ясіновська І. Ф.
Львівський національний університет імені Івана Франка

ВПЛИВ ЗОВНІШНЬОГО СЕРЕДОВИЩА НА ФІНАНСОВО - ЕКОНОМІЧНІ РЕЗУЛЬТАТИ БАНКІВ

Формування позитивного фінансового результату діяльності банку набуває особливого значення в умовах економічної та політичної нестабільності, адже саме прибуток є ключовим чинником забезпечення фінансової стійкості та захисту інтересів вкладників як конкретної банківської установи, так і всієї банківської системи.

Дохідність банку – це інтегральний показник ефективності всієї його фінансово - господарської та комерційної діяльності. Саме з доходів покриваються операційні витрати, формується прибуток, що впливає на рівень дивідендів, розмір власного капіталу та розширення банківських операцій.

В сучасних ринкових умовах трансформаційних перетворень на фінансову стійкість та надійність комерційних банків здійснює вагомий вплив вміння ефективно управляти фінансовими ресурсами таким чином, щоб забезпечити прибутковість та підвищити фінансові результати банківських установ. Розроблена за певними

поетапними кроками фінансова стратегія повинна враховувати не тільки відповідність встановленим міжнародними нормативами обсяги активів та регулятивного капіталу комерційних банків, а і забезпечувати постійний моніторинг банківського сектору в цілому [1].

Чинники макроекономічного середовища, що впливають на фінансові результати банків, поділяють на певні види [2, с.30]: економічні, політичні, юридичні, демографічні, соціальні, культурні, технологічні.

Економічна сфера безпосередньо залежить від рівня розвитку національної економіки та має першочерговий вплив на діяльність банків. Це зумовлено реалізацією державної політики, яка формує ринкову кон'юнктуру, регулює обсяги та вартість грошових потоків, визначає напрямки економічного розвитку, встановлює обмеження й впливає на стабільність ключових чинників економічної політики.

Економічні чинники впливають на діяльність банків через різноманітні інструменти державної політики, як чинні, так і заплановані до впровадження в майбутньому. Зокрема, центральний банк здійснює вплив на комерційні банки через такі механізми [2, с.31]: облікову ставку, яка визначає вартість грошових ресурсів для банків; кредити рефінансування, що забезпечують доступ до додаткових ресурсів і впливають на рівень відсоткових ставок; регулювання обов'язкових резервів, що має наслідком формування цінової політики та забезпечення платоспроможності банку.

Політико - правове середовище створює основу для функціонування банківської системи, визначаючи набір нормативних вимог і регуляторних стандартів, яких банки зобов'язані дотримуватись у своїй діяльності. Воно також забезпечує правову базу для захисту прав споживачів фінансових послуг і формування принципів соціальної відповідальності у банківському секторі.

Демографічні процеси формують кількісний та якісний склад потенційної клієнтської бази банків, зокрема за віком, сімейним станом, національністю та регіональним розміщенням. Вони впливають на ситуацію на фінансовому ринку й результати банківської діяльності через зміну фінансових потреб різних соціальних груп населення.

Соціальна сфера визначає уподобання та потреби споживачів банківських послуг, що формуються під впливом рівня доходів, стилю споживання, освітнього рівня, а також фінансової та цифрової обізнаності населення. Зміни в культурному середовищі сприяють підвищенню освітнього та загальнокультурного рівня банківських працівників, що впливає на формування корпоративної культури, зокрема її інноваційної компоненти та культури управління ризиками. Водночас це зумовлює необхідність урахування культурних цінностей клієнтів, їх національної ментальності, ставлення до банківської системи та рівня довіри до неї.

Швидкий розвиток технологій став основою для впровадження інноваційних рішень у всі бізнес - процеси банків. Це зумовило трансформацію технологічного формату їх функціонування, сприяючи підвищенню ефективності діяльності та впровадженню сучасної маркетингової стратегії, орієнтованої на створення сприятливих умов адаптації банку до змін у зовнішньому середовищі.

Класифікація факторів, які досліджуються при аналізі фінансових результатів діяльності банку за різними ознаками, наведена на рис. 1.

Рис. 1. Класифікація чинників, які впливають на фінансові результати банку

Джерело: складено на основі [3; 4]

До кількісних чинників відносять ті, що можна кількісно виміряти, зокрема обсяг валового внутрішнього продукту, сальдо платіжного балансу, рівень інфляції. Якісні чинники включають такі аспекти, як діяльність уряду, практичне застосування банківського законодавства, специфіку грошово - кредитної політики та споживацькі уподобання клієнтів.

Залежно від масштабу впливу, виділяють чинники світового рівня; чинники, що впливають на банківську систему в цілому; а також чинники, які безпосередньо впливають на діяльність окремого банку. Одним із пріоритетних чинників світового масштабу є впровадження базових принципів ефективного банківського нагляду, зокрема стандартів Базельського комітету. Загальнодержавні чинники включають функціонування системи державних фінансів, розвиток ринку цінних паперів і напрями грошово - кредитної політики. На діяльність окремого банку впливає низка регіональних факторів, зокрема рівень розвитку регіону, кількість потенційних клієнтів, їх доходи, рівень фінансової грамотності.

За характером впливу розрізняють чинники прямої дії, такі як рівень облікової ставки центрального банку чи норми обов'язкового резервування, та чинники опосередкованої дії, наприклад, масштаби тіньової економіки чи координація дій органів влади.

Особливу загрозу для банку становлять негативні прояви таких чинників, які можуть спровокувати фінансову нестабільність, втрату ліквідності, зниження довіри клієнтів та інвесторів. Тому важливим завданням є побудова ефективної системи управління фінансовою безпекою, яка має ґрунтуватися на глибокому розумінні ризиків, що виникають у зовнішньому й внутрішньому середовищі.

Фінансова стабільність банківської системи України значною мірою обумовлена коливаннями валютного ринку, що зумовлено високим рівнем доларизації банківських балансів. З огляду на відкритість української економіки, вплив цього макроекономічного чинника, ймовірно, зберігатиметься і надалі. Варто звернути увагу, що перелік ключових макроекономічних факторів, які впливають на діяльність банків, відрізняється для всього сектору та для системно важливих банків. Для банківського сектору важливими є зміни депозитної ставки в іноземній валюті та рівня споживчих витрат. Натомість для системно важливих банків істотними є показники реального ВВП та розміру мінімальної заробітної плати. Це пояснюється особливостями їх бізнес - моделей і вищими стандартами управління ризиками, що пов'язані з наявністю значніших фінансових ресурсів і можливістю залучення висококваліфікованих фахівців [2, с.126].

Окремі підходи врахування впливу чинників на діяльність банку для забезпечення належного рівня його прибутковості подані на рис. 2.

Удосконалення інструментарію аналізу середовища функціонування банку полягає в розробці комплексної системи оцінки ризиків, яка охоплює вплив як короткострокових, так і довгострокових чинників. Запровадження постійного моніторингу фінансового стану банку, включаючи ключові показники ліквідності, прибутковості, платоспроможності та дотримання нормативів регулятора дозволяє оперативно реагувати на зміни в умовах діяльності. Важливим є аналіз потенціалу банку щодо протидії загрозам внутрішнім (наприклад, збої в операційній діяльності, неефективне управління активами), та зовнішнім (економічні кризи, політична нестабільність, санкції, зростання конкуренції).

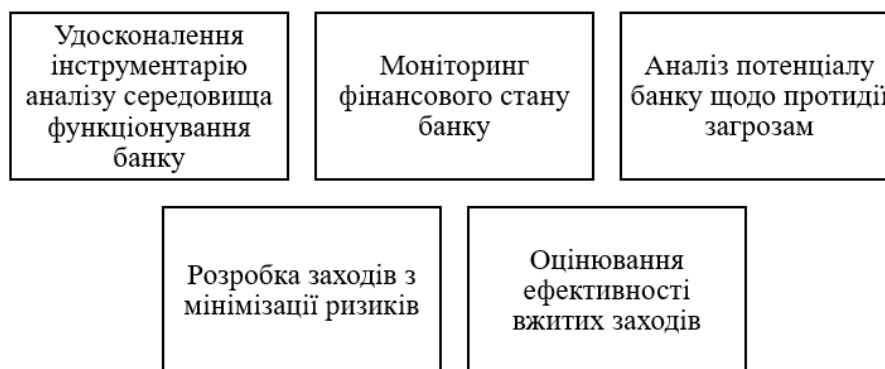

Рис. 2. Окремі підходи врахування чинників для забезпечення належного рівня прибутковості банківської установи

Джерело: складено на основі [3]

Важливо не тільки прогнозувати та прораховувати ризики, але й розробляти та впроваджувати заходи їх мінімізації. З - поміж таких заходів варто виділити диверсифікацію активів, підвищення резервів, оптимізацію витрат, цифрову трансформацію. В подальшому варто оцінити ефективність вжитих заходів, зокрема проаналізувати строки їх реалізації, ресурсне забезпечення та досягнуті результати. Це дасть змогу своєчасно коригувати фінансову політику й уникати повторення негативних сценаріїв.

Отже, саме системний підхід до забезпечення належного рівня прибутковості та фінансової безпеки банківської установи, який передбачає аналітичну гнучкість, стратегічну далекоглядність та оперативну реакцію на зміни, дозволить банку не лише зберігати стабільність, а й активно розвиватися в умовах зростаючої конкуренції та динамічних ринкових змін.

Список використаних джерел:

1. Халатур С.М., Масюк Ю.В., Мичула К.В. Вплив ендогенних факторів на процес управління фінансовими результатами комерційного банку. *Економіка та суспільство*. Вип. 58. 2023. URL: <https://economyandsociety.in.ua/index.php/journal/article/view/3293/3217>.
2. Вовченко О. С., Єгоричева С.Б. *Фінансова стабільність банків в умовах динамічного макроекономічного середовища : монографія*. Полтава : ПУЕТ, 2021. 233 с.
3. Мельник С. І., Шевченко Н. В., Висоцька І. Б. *Банківська система : навчальний посібник у схемах і таблицях*. Львів : Львівський державний університет внутрішніх справ, 2023. 184 с.
4. Кушнір С. О., Батракова Т. І. *Банківські операції : навчальний посібник для здобувачів ступеня вищої освіти бакалавра спеціальності 072 «Фінанси, банківська справа,*

Фальчик С. В.

Науковий керівник: к.е.н., доц. Західна О. Р.

Львівський національний університет імені Івана Франка

ОВДП ЯК ДЖЕРЕЛО ФІНАНСУВАННЯ БЮДЖЕТНОГО ДЕФІЦИТУ

Проблема збалансування державного бюджету є однією з центральних у сфері публічних фінансів будь-якої країни. У випадках, коли державні видатки перевищують доходи, виникає бюджетний дефіцит, що потребує залучення додаткових джерел фінансування. Серед різноманітних інструментів, які можуть використовуватися для покриття бюджетного дефіциту, особливе місце займають облігації внутрішньої державної позики (ОВДП).

Фінансування бюджетного дефіциту може здійснюватися за рахунок різних джерел, серед яких: державні облігації ОВДП; фінансування за рахунок позик НБУ; фінансування за рахунок коштів єдиного казначейського рахунку; фінансування за рахунок випуску цінних паперів; надходження від приватизації державного майна; фінансування за рахунок залишків коштів на рахунках бюджетних установ [5]. Серед цих інструментів ОВДП займають особливе місце завдяки своїй ринковій природі та потенціалу для розвитку внутрішнього фінансового ринку.

Розглянемо доходи, видатки та дефіцит державного бюджету України у 2022-2024 роках (рис.1)

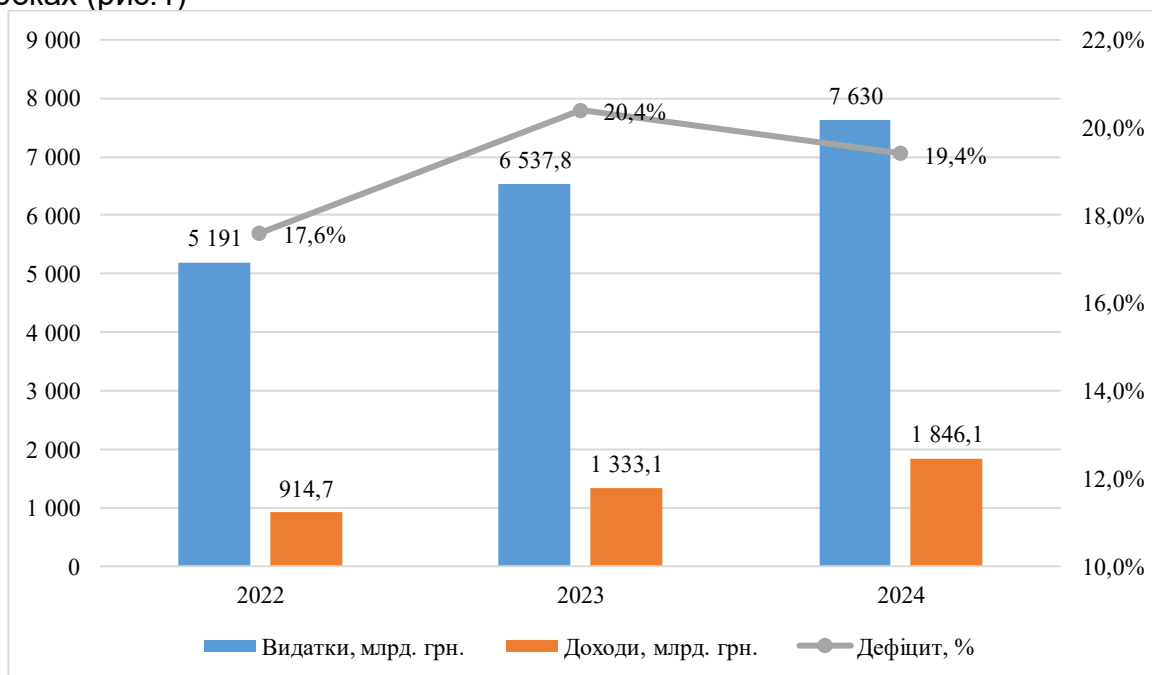

Рис. 1 Доходи, видатки та дефіцит державного бюджету України у 2022-2024 роках

Джерело: Мінфін [2], Національний банк України [4]

Через повномасштабне вторгнення в Україну в лютому 2022 року фінансова система зіштовхнулася зі значними складнощами. Значне зростання видатків бюджету, в першу чергу на військові потреби, та одночасне скорочення доходів призвели до зростання дефіциту державного бюджету 17,6% ВВП у 2022 році до 20,4% ВВП у 2023 році, а в 2024 році дефіцит досягнув 19,4% ВВП.

Для покриття такого масштабного дефіциту бюджету країна потребувала додаткових фінансових ресурсів [1]. Основними джерелами стали зовнішні кредити та грантова допомога від міжнародних партнерів, а також внутрішні запозичення шляхом продажу облігацій внутрішньої державної позики (ОВДП), зокрема військових облігацій (рис. 2).

Облігації внутрішньої державної позики - державні цінні папери, що розміщуються на внутрішньому фондовому ринку. ОВДП підтверджують зобов'язання України щодо відшкодування пред'явникам цих облігацій їх номінальної вартості з виплатою доходу відповідно до умов розміщення облігацій. ОВДП випускаються Міністерством фінансів України, та продаються дилерам та їх клієнтам на первинному ринку для фінансування потреб державного бюджету України. Обіг облігацій в Україні здійснюється виключно в електронному вигляді. Депозитарієм ОВДП - тобто установою, яка веде їх централізований облік в бездокументарній формі - є НБУ.

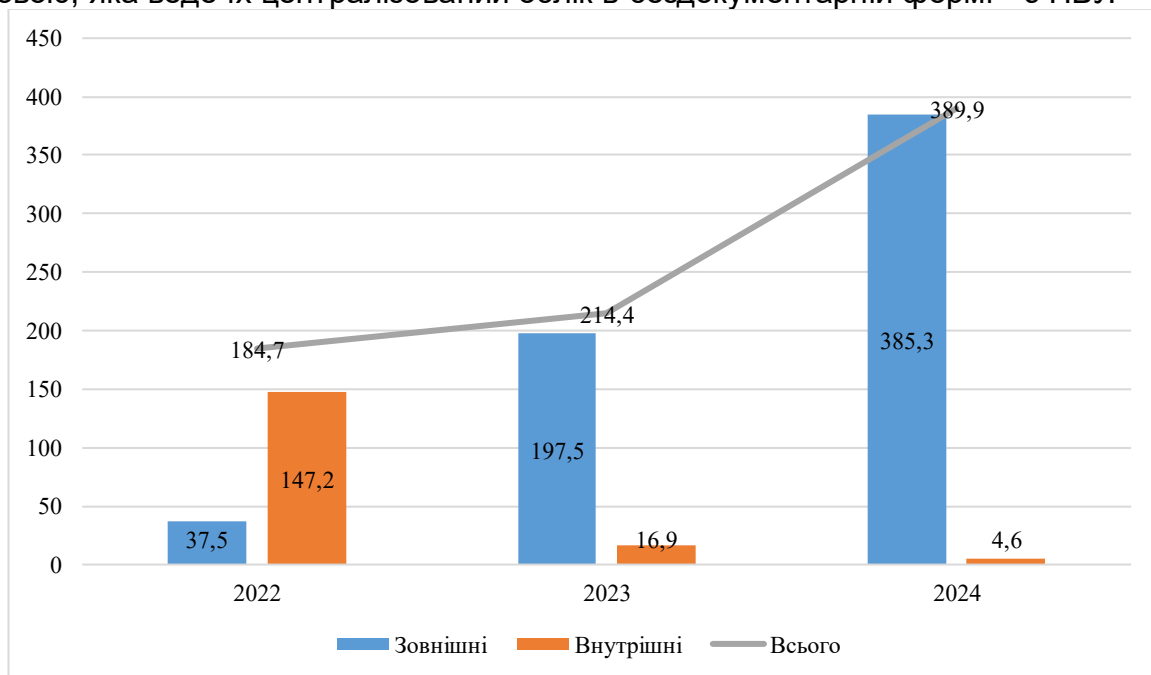

Рис. 2 Обсяги залучених зовнішніх та внутрішніх позик (ОВДП) за 2022-2024 роки, млрд грн

Джерело: Міністерство фінансів України [2]

У період 2022-2024 років за рахунок розміщення ОВДП вдалося залучити до державного бюджету загалом 1,7 трлн грн валових запозичень. Найбільша нестача фінансових ресурсів спостерігалася у 2022 році - першому році повномасштабної війни, що змусило уряд вдатися до емісійного фінансування: Національний банк України викупив ОВДП на суму 400 млрд грн.

За час повномасштабного вторгнення обсяг коштів, залучених через ОВДП, зріс. Уряд мав змогу успішно розміщувати облігації завдяки їхній високій прибутковості. Зокрема, у 2022 році середньозважена дохідність гривневих ОВДП становила 18,3% річних, у 2023 році - 18,7%, а за перші десять місяців 2024 року - 16,2%. Попри зниження процентних ставок у 2024 році [3], що було спричинене зменшенням облікової ставки НБУ, дохідність ОВДП залишалася вищою за максимальні ставки банківських депозитів (які у 2023 році сягали 13,9%). Додатковою перевагою ОВДП є звільнення від податку на доходи фізичних осіб і військового збору.

Отже, можна зробити висновок, що основними загрозами бюджетного дефіциту України є: залежність від зовнішнього фінансування та міжнародної політики, надмірне адміністративне втручання, макроекономічну нестабільність, військові дії, зростання державного боргу, зменшення економічного зростання та відтік капіталу. Основним

інструментом для подолання дефіциту є кредитування, яке Україна отримує як від міжнародних організацій, так і від внутрішніх кредиторів.

Напрями зменшення дефіциту включають податкову реформу, покращення інвестиційного клімату, підтримку малого і середнього бізнесу, розвиток експорту, зміцнення пенсійної системи, оптимізацію державних витрат, удосконалення законодавства та ефективне управління державним майном.

Список використаних джерел

- 1) *Вергелюк Ю. Ю. Використання ринкових джерел фінансування дефіциту державного бюджету в Україні. Наукові записки Національного університету «Острозька академія». Серія «Економіка». 2022.*
- 2) *Виконання державного бюджету України. Мінфін. URL: <https://index.minfin.com.ua/ua/finance/budget/gov.ua>*
- 3) *Державний бюджет 2024: аналітична довідка від експертів Проєкту USAID «ГОВЕРЛА». URL: <https://decentralization.ua/en/news/17421>*
- 4) *Національний банк України. URL: <https://bank.gov.ua/>*
- 5) *Чи є ОВДП невичерпним джерелом фінансування бюджетного дефіциту? Тарас Маршалок, Юлія Маркуц. URL: <https://voxukraine.org/chy-ye-ovdp-nevycherpnym-dzherelom-finansuvannya-byudzhetnogo-defitsytu>*

Холост А.В.

Науковий керівник: к.е.н., доц., Сідельник О. П.

Львівський національний університет імені Івана Франка

РОЛЬ МІЖНАРОДНОЇ ФІНАНСОВОЇ ДОПОМОГИ ТА КРЕДИТІВ МІЖНАРОДНОГО ВАЛЮТНОГО ФОНДУ У СТАБІЛІЗАЦІЇ УКРАЇНСЬКОГО ФІНАНСОВОГО РИНКУ

Міжнародна фінансова підтримка має велике значення для збереження макроекономічної стабільності України, особливо в період воєнних дій та проведення глибоких структурних реформ. Від початку повномасштабного вторгнення Україна зіткнулася з серйозними економічними викликами, і в цих умовах взаємодія з міжнародними фінансовими інституціями, зокрема Міжнародним валютним фондом, Європейським Союзом, Світовим банком та урядами країн - партнерів, стала ключовим фактором стабілізації національного фінансового ринку.

Міжнародна фінансова підтримка, що надходить до України, охоплює різні форми та механізми, спрямовані на зміцнення фінансової системи, стимулювання економічного розвитку та забезпечення соціальної стійкості держави. Залежно від мети та джерела фінансування, така допомога поділяється на кілька основних видів.

Одним із найпоширеніших видів підтримки є грантова допомога, тобто безповоротне фінансування, яке не потребує повернення коштів. Гранти надаються урядами іноземних держав, міжнародними організаціями та фондами для покриття соціальних, гуманітарних, освітніх і бюджетних потреб. Такі ресурси використовуються для виплати пенсій, заробітних плат, фінансування медичних програм, підтримки внутрішньо переміщених осіб та відновлення критичної інфраструктури. У 2024 році до державного бюджету надійшло 41,7 мільярдів доларів зовнішнього фінансування. Грантові кошти, які надаються на безповоротних умовах, склали близько 12,6 мільярдів доларів, 30% від загального обсягу фінансування [1]. Оскільки грантова допомога не потребує повернення, держава має змогу знизити борговий тиск і спрямувати отримані ресурси на економічне відновлення та соціальну підтримку громадян.

Іншим важливим напрямом є кредитна або позикова допомога, яка надається Україні міжнародними фінансовими інституціями. Такі кредити, як правило, мають пільгові умови, а саме низьку відсоткову ставку, тривалий термін погашення та

відстрочку платежів. Вони використовуються для підтримки макроекономічної стабільності, покриття дефіциту державного бюджету, реформування енергетичного сектору, банківської системи та інших сфер. Вже за перші 6 місяців 2025 року Міністерство фінансів України залучило до Державного бюджету України зовнішнє фінансування у розмірі 22 мільярдів доларів. Міжнародна підтримка дозволила в повному обсязі забезпечити видатки соціально - гуманітарного напрямку. Основними надавачами бюджетної підтримки у 2025 році стали країни великої сімки та ЄС, які через механізм ERA (за рахунок доходів від заморожених активів російської федерації) надали 17,6 мільярдів доларів, Європейський Союз у межах програми Ukraine Facility – 3,8 мільярдів доларів США (пільгове фінансування та гранти), Міжнародний валютний фонд – 400 мільйонів доларів, Японія – 190 мільйонів доларів (пільгове фінансування), а також Світовий банк – 50 мільйонів доларів (пільгове фінансування) [2]. Кредитна допомога є важливим інструментом підтримки державних фінансів, оскільки дозволяє оперативнo залучати кошти для покриття нагальних потреб бюджету. Однак отримані кредити підлягають поверненню, що поступово підвищує боргове навантаження та потребує зваженої фінансової політики для уникнення ризику надмірної заборгованості.

Окрему роль відіграє технічна допомога, що передбачає надання експертних консультацій, навчальних програм, технологій і програмної підтримки для підвищення ефективності державного управління. Така допомога сприяє реформуванню податкової та митної систем, зміцненню антикорупційних інституцій, цифровізації урядових процесів. Важливе значення має і гарантійна допомога, яка полягає у наданні міжнародними партнерами фінансових гарантій для кредитів або інвестицій, що здійснюються в Україну. Такий механізм дозволяє знизити ризики для приватних інвесторів, підвищити привабливість українського ринку та полегшити залучення додаткових ресурсів.

Не менш суттєвою є гуманітарна допомога, яка надходить від урядів, міжнародних організацій та благодійних фондів у вигляді товарів і послуг. Вона охоплює постачання медикаментів, медичного обладнання, продовольства, засобів гігієни, генераторів, транспортних засобів тощо. Гуманітарна підтримка є особливо важливою для регіонів, що постраждали від бойових дій, адже допомагає задовольнити базові потреби населення та підтримує соціальну стабільність. Загалом за останні три роки Україні було виділено близько 267 мільярдів євро допомоги, що становить понад 80 мільярдів євро на рік. Зокрема, близько 130 мільярдів євро (49%) були виділені на військову допомогу, 118 мільярдів євро (44%) - на фінансову підтримку та 19 мільярдів євро (7%) - на гуманітарну допомогу [3]. Незважаючи на те, що її частка у загальній структурі допомоги є меншою порівняно з військовою чи фінансовою, її роль у підтримці життя та добробуту людей залишається надзвичайно важливою.

Окремо слід відзначити інвестиційну допомогу, спрямовану на відбудову української економіки та залучення приватного капіталу. Ця форма підтримки поєднує грантові та кредитні інструменти з інвестиційними проектами у сферах енергетики, транспорту, агропромислового комплексу та цифрової економіки.

Одним із найважливіших чинників фінансової стабільності України стало суттєве збільшення золотовалютних резервів, що забезпечило стійкість гривні, довіру інвесторів і можливість виконання зовнішніх зобов'язань держави. За даними Національного банку, такий результат став можливим насамперед завдяки стабільному надходженню зовнішніх ресурсів. Протягом 2023 року обсяги допомоги дозволили збільшити міжнародні резерви України на 42% з близько 28,5 мільярдів доларів на початку року до 40,5 мільярдів доларів станом на грудень 2023 року. У 2024 році тенденція до накопичення резервів продовжилася, адже за даними Національного банку, обсяг міжнародних резервів України зріс ще на 8% і досяг 43,8 мільярдів доларів [4]. Основними чинниками цього зростання стали нові домовленості з міжнародними

партнерами. Резерви використовувалися насамперед для покриття виплат за зовнішнім боргом, що дозволило уникнути дефолту та зберегти позитивну репутацію України як надійного позичальника навіть в умовах війни. Крім того, наявність значних валютних запасів дала змогу НБУ проводити валютні інтервенції, тобто викупувати або продавати іноземну валюту на ринку з метою запобігання різким коливанням курсу. Це було особливо важливо в періоди сезонних коливань, зростання імпортного попиту або уповільнення надходжень від експорту.

Збільшення резервів має також важливий психологічний ефект для інвесторів та кредиторів. Воно сигналізує про здатність уряду та НБУ ефективно управляти зовнішніми ресурсами, зберігати фінансову дисципліну і виконувати міжнародні зобов'язання навіть у надзвичайно складних умовах. Міжнародні рейтингові агентства неодноразово зазначали, що високий рівень резервів є ключовим аргументом на користь збереження кредитоспроможності України.

Крім того, резерви створюють основу для зміцнення довіри внутрішніх учасників ринку, а саме банків, бізнесу та населення. Вони зменшують ажіотажний попит на валюту, стабілізують очікування та стимулюють заощадження в гривні. Наприклад, станом на 1 січня 2025 року міжнародні резерви України становили 43 787,6 мільярдів доларів США. У грудні 2024 року вони зросли на 9,7% порівняно з листопадом завдяки припливу валюти від міжнародних партнерів, який перевищив чистий продаж валюти НБУ та виплати України боргу в валюті [4]. Таким чином, це є не просто технічним показником макрофінансової стабільності, а відображенням системної ефективності фінансової політики та результативності співпраці з міжнародними партнерами.

З 2021 по 2024 рік ВВП України демонструє значну нестабільність, що відображає наслідки економічних та політичних потрясінь у країні. У 2021 році номінальний ВВП сягнув 5,46 трильйонів гривень, тоді як реальний лише 4,36 трильйонів гривень. Вже у 2022 році, різниця між номінальним і реальним ВВП збільшилася до 25,5% через повномасштабне вторгнення, що відображає ще більш глибоку економічну кризу. У 2023 році номінальний ВВП зростає до 6,54 трильйонів гривень, а реальний до 5,52 трильйонів гривень, проте відставання залишається суттєвим, а саме 15,6%. У 2024 році спостерігається продовження зростання номінального ВВП до 7,66 трильйонів гривень і реального до 6,82 трильйонів гривень, з різницею 10,9%, що свідчить про поступове стабілізаційне відновлення економіки [5]. Міжнародна допомога відіграла ключову роль у стабілізації економіки України в цей період. Значні фінансові та матеріальні ресурси дозволили підтримати бюджет, забезпечити критично важливі державні програми та відновити інфраструктуру. Завдяки цьому реальний ВВП поступово наближався до номінального, що свідчить про помітний позитивний ефект зовнішньої підтримки.

Отже, міжнародна фінансова допомога та кредити МВФ відіграли важливу роль у стабілізації фінансового ринку України в умовах війни. Вони забезпечили підтримку бюджету, сприяли зміцненню резервів, стабільності гривні та довірі інвесторів. Однак надмірна залежність від зовнішнього фінансування несе ризики боргового навантаження й обмежує гнучкість бюджетної політики. Тому головним завданням України має стати перехід до економічної самодостатності через розвиток інвестицій, реформування податкової системи та відновлення реального сектору. Міжнародна допомога повинна залишатися інструментом змін, а не постійною опорою економіки.

Список використаних джерел:

1. У 2024 році Мінфін України залучив \$41,7 млрд зовнішнього фінансування, із яких 30% у грантовій формі. URL: https://www.mof.gov.ua/uk/news/the_ministry_of_finance_of_ukraine_attracted_417_billion_in_external_financing_including_30_in_the_form_of_grants_-_4972 (дата звернення: 11.10.2025)

2. У першому півріччі 2025 року Уряд України залучив \$22 млрд зовнішнього фінансування. URL: <https://www.kmu.gov.ua/news/u-pershomu-pivrichchi-2025-roku-urad-ukrainy-zaluchyv-22-mlrd-zovnishnoho-finansuvannia> (дата звернення: 11.10.2025)
3. Україна за три роки війни отримала €267 мільярдів західної допомоги. URL: <https://www.ukrinform.ua/rubric-economy/3960447-ukraina-za-tri-roki-vijni-otrimala-267-milardiv-zahidnoi-dopomogi.html> (дата звернення: 12.10.2025)
4. Міжнародні резерви України зросли на 8% до 43,8 млрд доларів США у 2024 році. URL: https://bank.gov.ua/en/news/all/mijnarodni-rezervi-ukrayini-zrosli-uprodovj-2024-roku-na-8-do-438-mlrd-dol-ssha?utm_source=chatgpt.com (дата звернення: 08.10.2025)
5. Валовий внутрішній продукт (ВВП) в Україні 2025. URL: <https://index.minfin.com.ua/ua/economy/gdp/> (дата звернення: 12.10.2025)